

੨੭੧

163899

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪਰ ਦਾ ਡਾਕਟਰ

ਜਾ ਵੇਡਾ

ਵਿਦੁਕ ਨਰੁਸ

ਅਬਵਾ

ਡਾਕਟਰੀ ਚਕਿਤਸਾ ਸਾਰ

ਭਾਈ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ
ਬਾਜਾਰ ਮਾਈ ਮੇਵਾਂ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

(ਕੋਵਲ ਟਾਈਟਲ)

“ਮਨ-ਮੋਹਨ ਪ੍ਰੈਸ” ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਛਪਿਆ।

ਹੋਕ ਕਾਪੀਰਾਈਟ ਮਹਫੂਜ਼ ਹੈ

16389-5

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

—੦—

ਘਰ ਦਾ ਡਾਕਟਰ

ਯਾ ਵੱਡਾ

ਵੈਦਕ ਨਚੋੜ

ਅਥਵਾ

ਡਾਕਟਰੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਸਾਰ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੈਦਕ ਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਰਮੁਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤੇ ਨਾਮ
ਲੱਛਣ ਨਿਰਘੰਟ ਜੋ ਦਵਾਈ ਦੇਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ
ਹੈ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ॥

ਜਿਸਨੂੰ

ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ

ਪੁਸਤਕਾਂਵਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ

ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੦ ਨੂੰ

ਕਾਰੋਨੋਸ਼ਨ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਰਕਸ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ
ਭਾਈ ਸੁਚਾਸਿੰਘ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਛਪਵ ਯਾ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਘਰ ਦਾ ਡਾਕਟਰ

ਸਿਲਸਿਲਾ ਨੰਬਰ ੨

ਅਥਵਾ

ਵੈਦਕ ਨਿਦੇਸ਼

ਯਾ

ਡਾਕਟਰੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਸਾਰ

ਜੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਜਾਇਬ
ਦੇ ਵਡਮੁਲੇ ਨੁਸਖੇ ਦਰਜਹਨ ਜੋ ਨਾਮ ਲਛਨ ਨਿਰ
ਖੰਟ ਜਿਸਤਰਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸੇਤਰਾਂ
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖ ਦਿਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ ਉਮੈਦ ਹੈ ਕਿ ਸਜਨ ਜਨ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸਦੀ
ਕਦਰ ਕਰਨਗੇ ॥

ਜੇਕਰ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਕਦਰਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ
ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਡੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ
ਜਾਨਗੇ ॥

ਲੇਖਕ--ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਗੋਰੇਵਾੜਾ

ਬਾਜਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਵੈਦਕ ਨਿਚੋੜ ਸਿਰ ਦਰਦੀ

ਗਰਮ ਸਰਦ ਯਾ ਸਰਦੀ

ਇਸ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਵਿਚ ਸਿਰ ਸਖਤ ਦਰਦ
ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਿਰ ਅਮਿਆ ਹੋਇਆ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤੇ ਕੁਝ ਨੀਂਦ ਜੇਹੀ ਆਂਵਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰਾ ਬਦਨ
ਟੁਟਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਬੁਖਾਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਅਲਾਜ

ਫਨਸਟੀਨ ੨ ਰਤੀ ਕੈਫੀਨਾ ੧ ਰਤੀ ਕੋਲੀਨ
੧ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਦਫਾ
ਕਰਮ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ—

ਪੁਟਾਸੀ ਬਰੋਮਾਇਡ ਰਤੀ ੫ ਸੋਡਾ ਸਾਲੀਸਿਲਿਸ
ਰਤੀ ੫ ਕੁਨੀਨ ਰਤੀ ੨

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ
ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਯਾ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟ੍ਰਕ ਜਲਸੀਮੀਆ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸੀਪਿਰਟ ਕਲੋਰਾ

ਫਾਰਮ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ

ਇਹ ਇਕਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਪੀਓ
ਖੁਰਾਕ—ਦੁਧ ਗਰਮ ਗਰਮ ਦਲੀਆ ਡਬਲ ਰੋਟੀ
ਤੇ ਦੁਧ ॥

ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਸਿਰ ਦਰਦੀ
ਇਹ ਸਿਰ ਦਰਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਨਾਹ ਨਾਲ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਮਾਗ ਚਕਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨ
ਰੈਂਹਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦਿਲ
ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਜਦ ਹਮਬਿਸਤਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ
ਕਈ ਦਫਾ ਆਦਮੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਜਨਾਹਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ
ਚਾਹੀਦੀ ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਖੁਰਾਕ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ—ਨੁਸਖਾ

ਪਿਲ ਫਾਸਫੋਰਸ ਅੱਧਾ ਗਰੇਨ, ਸਿਟਰਕਨੀਆਂ ਵੀਹਵਾਂ
ਹਿਸਾ ਗਰੇਨ ਦਾ ਐਕਸ ਟ੍ਰੈਕਟ ਡਾਮੀਆਨਾ ੨ ਗਰੇਨ

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰੀ
ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਓ ਜਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ:—

ਈਸਟਨ ਸਿਰਪ ਬੂੰਦ ੬੦ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਦਾ
ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਹ ਇਕਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ।

ਜਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਾਇਕਵਾਰ ਸਿਟਕਨੀਆ ੫ ਬੂੰਦ ਐਸਡ ਫਾਸ ਫੋਰਸ
ਡਿਲ ੧੦ ਬੂੰਦਾਂ ਕਲੋਰਾਫਾਰਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਧੀਛਟਾਂਕ
ਇਹਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ੩ ਵੇਰ ਪੀਓ।
ਖੁਰਾਕ—ਸ਼ੋਰਬਾ ਦੁਧ ਮਖਨ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਬਿਸਕੁਟ
ਡਬਲ ਰੋਟੀ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰਬਾ ॥

ਦੇਸੀ

ਪੋਸਤ ਅਨਾਰ ੨ ਤੋਲੇ ਜਵੈਣ ਖੁਰਾਸਾਨੀ ੩ ਤੋਲੇ
ਫੁਲਾਦ ੧ ਤੋਲਾ ॥

ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਵਾਰ ਗੰਦਲ ਵਿਚ ਖਰਲ
ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਸ਼ੋਹਦ ਮਿਲਾਕੇ ਖਰਲ ਕਰੋ ਤੇ ੪ ਰਤੀ
ਛੋਲੇ ਦੇ ਬਰਾ ਬਰ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ ਲਉ ਦਿਨ ਵਿਚ
ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾਓ। ਖੁਰਾਕ ਓਹੀ ਖਾਉ ਜੇਹੜੀ
ਪਿਛੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ।

ਰੋਜਸ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਰਦੀ

ਇਸ ਸਿਰਦਰਦੀ ਨਾਲ ਨਕ ਵਿਚੋਂ ਪਾਨੀਆਉਂਦਾ
ਹੈ ਤੇ ਨਿੱਛਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਬੁਖਾਰ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਖਾਂਸੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ॥

ਇਲਾਜ

। ਚੰਗਾ

ਟਿੰਕਚਰ ਕੈਮਫਰ ਕੋ ੨੦ ਬੂੰਦ, ਯੂਕਿਲ ਕੁਲ
ਦਾ ਤੋਲ੨ਬੂੰਦ, ਕਲੋਰਾਫਾਰਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਧੰਦੇ ਹਨ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓਦੀ।

ਅਮੋਨੀਆਂ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਨੂੰ ਸੁੰਘੋ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਖਸਖਾਸ ਦਾ ਕਾੜਾ ਬਨਾਕੇ ਖਾਓ ॥

ਖੁਰਾਕ—ਸ਼ੋਰਬਾ ਛੇਲਿਆਂ ਦਾ ਅਦਰਕ ਦੀ ਛਿਲ ਮੈਠਾਂ
ਦੀ ਦਾਲ ਵਗੈਰਾ ।

ਦੇਸੀ

ਉਨਾਬ ੬ ਦਾਣੇ, ਲਸੂੜੀਆਂ ੧੫, ਖਸਖਾਸ ੧੦
ਮਾਸ਼ੇ, ਤੁਖਮ ਖਤਮ ੨. ਮਾਸ਼ੇ, ਕਾਹਜ਼ਬਾਨ ੬
ਮਾਸ਼ੇ, ਮਿਸਰੀ ੨ ਤੋਲੇ ਅਧ ਸ਼ੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾੜਾ
ਬਨਾਕੇ ਪੀਓ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪੀਓ ।
ਖੁਰਾਕ ਓਹੀ ਹੈ ।

ਲੇਪ ਸਿਰਦਰਦੀ ਲਈ

ਕਮਫਰ ੩੦ ਰਤੀ, ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ੬੦ ਬੂੰਦ,
ਕਲੋਰਲ ਹੈਡਰੇਟ ੩੦ ਰਤੀ ।

ਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਲਓ ਜਦ ਪਾਣੀ ਜੇਹਾ ਬਣ
ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੁੰ ਨਾਲ ਮਥੇ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ ॥

ਮਿਰਗੀ

ਦੁਧ ਮਿਰਗੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ
ਈਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਲਗਮ
ਪਾਣੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ
ਇਹ ਇਹ ਗਿਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਝਰਾ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਖੀਆਂ ਨਿਕਲ

ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਦੇਰ ਨਾਲ
ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥ (ਇਲਾਜ)

ਪੁਟਾਸ ਬਰੋਮਾਇਡ ੨ ਰਤੀ, ਸੋਡਾ ਬਰੋਮਾਇਡ
੨ ਰਤੀ, ਲਾਇਕਵਾਰ ਸਿਟਕਨੀਆਂ ੨ ਬੂੰਦ,
ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ
ਖੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਇਕ ਸਾਲ
ਪੀਤਾ ਜਾਓ ।

ਜਦ ਇਸਦਾ ਦੌਰਾ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਮਾਇਲ
ਠਾਇਟਰਾਸ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ੫ ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਕੇ ਸੁੰਘਾਓ ॥

ਦੇਸੀ ਮਾਜੂਨ

ਅਕਰਕਰਾ ੧ ਤੋਲਾ ਅਖਤੂਖਤੂਦਸ ੨ ਤੋਲੇ ਜੀਰਾ ①
ਚਿਟਾ ੨ ਤੋਲੇ ਸ਼ੈਹਦ ਖਾਲਸ ੨ ਤੋਲੇ ਇਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ
ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਮਜੂਨ ਬਨਾਲਉ ੬ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ
ਖਾਓ ਇਹ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋੜੀ ਖਾਈ ਜਾਓ ॥

ਖੁਰਾਕ—ਦੁਧ ਤੇ ਘਿਉ ਤੇ ਮਖਣ ਆਮ ਵਰਤੋ ॥

ਸਕਤਾ

ਇਹ ਭੀ ਮਿਰਗੀ ਦਾ ਭਰਾ ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਚੰਗਾ
ਭਲਾ ਆਦਮੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਕੇ ਢੇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਿਨ ਕੁਲ
ਮੁਰਦੇ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਥ ਪੈਰ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਅਖੀਂ ਪਾਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਬਜ਼ ਨਹੀਂ ਰੰਹਦੀ ।

ਮਰ ਜਾਣ ਯਾ ਜਿੰਦਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ
ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਕਟੋਰਾ ਮਰੀਜ ਦੇ ਸੀਨੇ ਤੇ ਰਖੋ ਅਗਰ
ਪਾਣੀ ਹਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ॥

੨ ਅਗਰ ਤਕਣੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਕਸ ਮਰੀਜ ਦੀ ਅਖ
ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ॥

੩ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਰੀਜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅਗੇ ਰਖੋ ਜੇ ਕੁਝ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਜੇ
ਮਰੀਜ ਬਿਲਕੁਲ ਮਰਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਕਰੋ ॥

ਇਹ ਦਵਾਈ ਪਿਲਾਓ

ਟਿੰਗ: ਕਾਰਡਮ ਕੈ ੨੦ ਬੂੰਦ ਸਪ ਅਮੋਨੀਆਂ ਅਰ
ਮੈਟਕ ੧੫ ਬੂੰਦ, ਏਡੀ ਕਲੋਨ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ
ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਦਵਾਈ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ
ਦਿਤੀ ਜਾਓ ॥

ਤੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਲਵੰਡਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਛਿਣਕੋ ਤੇ ਅਮੋਨੀਆਂ
ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਸੁੰਘਾਉ ਯਾ ਏਹ ਨੁਸਖਾ ਪਿਲਾਉ ॥

ਲਾਇਕਵਾਰ ਸਿਟਕਨੀਆਂ ੨ ਬੂੰਦ, ਟਿੰਗਡਿਜੀਟੇਲਸ
੫ ਬੂੰਦ, ਸਪ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਈ ਜਾਓ ਤੇ
ਗਰਮ ਗਰਮ ਦੁਧ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਲਾਓ ।

ਲੌਂਗਾ ਏ ਮਾਸੇ ਜਲਵਤਰੀ ਏ ਮਾਸੇ ਜਾਫਲ ਏ (੧)
ਮਾਸੇ ਅਕਰਕਰਾ ਏ ਮਾਸੇ ਨਮਕ ੨ ਮਾਸੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਲਓ ਤੇ
ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਕਿਸੀ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਟਕੋਰਕਰੋ
ਖੁਰਾਕ—ਸ਼ੋਰਬਾ ਦੁਧ ਮਖਣ ਡਬਲ ਰੋਟੀ ਵਗੈਰਾ ਦੇਓ।

ਨੀਂਦ ਦਾ ਨਾ ਆਵਣਾ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸਬੱਬਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

- (੧) ਬਦਹਜਮੀ
- (੨) ਅੰਦਰ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ
- (੩) ਖੁਸ਼ਕੀ ਤੇ ਫਿਕਰ ਦਾ ਹੋਣਾ
- (੪) ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਜਾਣੀ
- (੫) ਅਫੀਮ ਖਾਣੀ
- (੬) ਕਿਸੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪਾਕ ਦਾ ਹੋਣਾ
- (੭) ਮਾਲੀਖੀਲੀਆ
- (੮) ਸਿਰ ਵਿਚ ਸਰਦੀ ਦਾ ਹੋਣਾ
- (੯) ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਇਨ੍ਹਾਂਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂਵਿਚਦੇਖੋ।

ਲਕਵਾ, ਅਧਰੰਗ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਲਗਮ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਦਨ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ

ਢਿਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹਸਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਹੋਸਕਦਾ ਅਖ
 ਮੀਟੋ ਤੇ ਸਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮੀਟੀਜਾਂਦੀ ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ
 ਹੋ ਜਾਵੇ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਾ ਰਵੇ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀ
 ਨਹੀਂ ਇਹ ਨੁਸਖੇ ਵਰਤੋ ਪੈਹਲਾ ਤਾਂ ਗਲਦੀਆਂ ਨੌਹਾਂ
 ਰਥਾਂ ਤੇ ਐਮ ਪਲਾਸਟਰ ਕਨਥਾਰੀ ਡਿਸ ਇਕ
 ਭਰ ਦੋ ਦੋ ਪਲਤੇ ਬਨਾਕੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲਾ ਦੇਓ ਜਾ
 ਇਕ ਦਿਨ ਲਗੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਛਾਲੇ ਪੈਜਾਣਗੇ ਤਦ
 ਛਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇੜਕੇ ਪਾਣੀ ਕਢ ਦਿਓ ਤੇ ਜ਼ਿੰਕ ਆਇੰਟ
 ਮਿੰਟ ਲਗਾ ਦੇਓ ਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖੇ ਵਰਤੋ:-

ਲਾਇਕ ਸਿਟਕਨੀਆਂ ੨ ਬੂੰਦ ਪਟਾਸ ਆਉਡਾ-
 ਈਡ ਅਧੀ ਰਤੀ ਲਾਇਕ ਆਰਸਨਕ ੧ ਬੂੰਦ ਰਿੰਗ
 ਕਾਲਮਥਾ ੨੦ ਬੂੰਦ ਡੀਕਾਕਸਨ ਸਾਰਸਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
 ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ

ਈਸਟਨ ਸਿਰਪ ੬੦ ਬੂੰਦ ਪਟਾਸ ਆਉਡਾਇਡ
 ੧ ਰਤੀ ਡੀਕਾਕਸਨ ਸਾਰਸਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥
 ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨਵਾਰੀ ਪਿਲਾਓ
 ਤੇ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੈਸੇ ਬਦਾਮ ਛੁਹਾਰੇ ਮੁਨੱਕਾ ਦੁਧ ਘਿਓ
 ਵਰਤੋ ਕਲਬੂਤਰ ਖੁਆਓ ॥

ਤੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਸਾਰੇ ਬਦਨਤੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨਦੇ
 ਪਿਛੋਂ ਰੂੰ ਬੰਨ ਦੇਵੋ ਯਾ ਕੋਈ ਗਰਮ ਕਪੜਾ ਪੁਆ ਦੇਵੋ ।
 ਲਨੀਮਿਨ ਬਲਾਡੋਨਾ ੧੧੦ ਬੂੰਦ ਆਕੋ ਨਾਈਟ

੧੧੦ ਬੂੰਦ ਓਪੀਅਮ ੧੧੦ ਬੂੰਦ ਕਮਫਰ ਕੋ ੧੧੦
ਬੂੰਦ ਟਰਪਨ ਟਾਇਨ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਆਉਡਾਇਡਲਨੀ
ਮਿੰਟ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਮਿਠਾ ਤੇਲ ਢਾਈ ਤੋਲੇ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ॥
ਦੇਸੀ

ਸੁੰਢ ਇਕ ਤੋਲਾ ਮਿਰਚਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ੬ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲਾ
ਮੂਲ ੩ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੨ ਮਾਸਾ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ
ਜ਼ੋਹਦ ਮਿਲਾਕੇ ਮੂੰਗਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ
ਲਉ ਤੇ ਇਕ ਗੋਲੀ ਗਰਮ ੨ ਦੁਧ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ
ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਖਾਓ ।

ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਕੰਬਣਾ

ਅਧਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਵਰਤੋ ਤੇ ਜਨਾਹਕਾਰੀ
ਛੱਡ ਦੇਓ ਰੋਜ਼ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਓ ਸ਼ੋਰਬਾ ਖਾਓ ਕਲਬ-
ਤਰ ਜੰਗਲੀ ਖਾਓ ਦੁਧ ਘਿਓ ਵਰਤੋ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਪ ਵੇਲੇ ਜਾਓ ॥

ਮਾਲੀ ਖੋਲੀਆ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਗਰਮੀ ਤੇ ਮਗਜ਼ ਦੀ ਕਮ
ਜੋਰੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਬੜਾ ਬਕਵਾਸ ਕਰਦਾ
ਹੈ ਮਗਜ਼ ਬੋਲ ੨ ਕੇ ਥਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ
ਕਾਚ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੀਮਾਰ ਬੇ ਸਮਝ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ
ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ ।

ਇਲਾਜ

ਸਿਰ ਵਿਚਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋਮਖਣਮਣੌ॥

ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪਟਾਸ ਬਰੋਮਾਇਡ ੩ ਰਤੀ ਸੋਡਾ ਬਰੋਮਾਇਡ ੩
ਰਤੀ ਟਿੰਗਡਿਜੀ ਟੇਲਸ ਪ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਓ ॥

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪਟਾਸ ਬਰੋਮਾਇਡ ੩ ਬੂੰਦ ਸੰਗਤਰੇ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ
੬੦ ਬੂੰਦ ਬੋਰਾਕਸ ੩ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।
ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਵਰਤੋ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਬਰੋਮਾਇਡ ੩੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਵਰਤੋ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪਟਾਸ ਬਰੋਮਾਇਡ ੨ ਰਤੀ ਲਾਇਕ ਸਿਟਰਕਨੀਆ
੫ ਬੂੰਦਾਂ ਐਸਡ ਫਾਸਫੋਰੋਸ ੧੦ ਬੂੰਦ ਨਿੰਬੂਦਾ ਸ਼ਰਬਤ
੬੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਵਰਤੋ

ਮਰੀਜ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਘਟ ਦਿਓ ਜਗਾ ਨੂੰ ਬਦਲੋ ਸੈਰ
ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਠੰਢੀ ਜਗਾ ਲੈ ਜਾਓ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਤੇ ਸੁਬਾ ਸੈਰ
ਬਾਗ ਦੀ ਕਰਾਓ ਇਕ ਆਦਮੀ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ
ਨਾਲ ਰਖੋ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਛਾਲ ਮਾਰ
ਜਾਵੇ ਖੁਰਾਕ ਨਹ ਮਤੇ ਚੰਗੀ ਦੇਓ ਹਰ ਰੋਜ ਸਿਰਧੋਵੇ ਤੇ ਤੇਲ
ਮੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਲਾਓ ਤੇ ਰੋਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗਰਮ ਜਾਂ ਠੰਢੇ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਰਾਓ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਤਲੀ ਸਟੋਰੀ
(ਚੁਬਾਰੇ) ਤੇ ਰਖੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਾ ਰਖੋ ਰੋਜ ਉਸਨੂੰ
ਸ਼ਾਗ ਸੁਨਾਓ ॥

ਦੇਸੀ ਨੁਸਖਾ—ਮਾਜੂਨ

ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ੪ ਤੋਲੇ ਪੋਸਤ ਆਮਲਾ ੪ ਤੋਲੇ
ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਕਾਬਲੀ ੪ ਤੋਲੇ ਨਸੂਤ ਦੋ ਤੋਲੇ ਪੋਸਤ
ਬਾਲੀਲਾ ੪ ਤੋਲੇ ਅਖਤਖਤੂਦਸ ਦੋ ਤੋਲੇ ਸ਼ੈਹਵਖਾਲਸ
੬ ਤੋਲੇ ॥

ਇਨਾ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਜੂਨ ਬਨਾ ਲਓ ਤੇ
ਅਧਾ ਤੋਲਾ ਰੋਜ ਅਰਕ ਸ਼ਾਹਤਰੇ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

ਮਾਲੀਖੋਲੀਆ ਕਿਸੀ ਚੀਜ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ
ਸਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਚੀਜ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਦੂਰ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਚੀਜ
ਦੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਖੋ ॥

ਖੁਰਾਕ ਮਖਣ ਘਿਓ ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਪਾਲਕ ਦਾ ਸਾਗ

ਡਬਲ ਰੋਟੀ ਵਰਤੋ ॥

ਨੱਕ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਨਕਸੀਰ

ਨਕਸੀਰ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਤੇ ਚੋਟ ਲਗਨ ਨਾਲ ਆ
ਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾ ਬਦਨ ਵਿਚ ਖੂਨ ਵਧ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਖਾਵੇ
ਤਾਂ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ਅਗਰ ਬੁਖਾਰ ਜਾ ਸਿਰਸਾਮ ਵਿਚ ਆਵੇ
ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਲੋੜੀ ਦੀ ਹੈ ॥

ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਹੈਜ਼ਲੀਨ ਨੂੰ ਰੂ ਦੇ ਬੁੜੇ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਨਕ ਵਿਚ
ਰਖੋ ਤੇ ਏਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਪੀ ਲਓ ॥

ਹੈਜ਼ਲੀਨ ਬੂੰਦ ੬੦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਸ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਘੰਟੇਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਓ ਜਦ
ਤੋੜੀ ਨਕਸੀਰ ਨਾ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਧਾਰ ਬੰਨਕੇ
ਪਾਣੀ ਪਾਓ ॥ ਜਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਐਡਰਨਲੀਨ ਬੂੰਦ ੧੦ ਕਲੋਰਾਇਡ ਸੋਲਜੂਸ਼ਨ
੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਦਵਾਈ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਈ ਜਾਉ
ਤੇ ਹੈਜ਼ਲੀਨ ਦਾ ਬੁੜਾ ਰਖੀ ਜਾਉ ਜਦ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ॥

ਟਿੰਗਸਟੀਲ ੧੦ ਬੂੰਦ ਕਲੋਰੋ ਫਾਰਮ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ॥
 ਖੁਰਾਕ ਨਰਮ ਦੇਓ ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਡਬਲ ਚੋਟੀ
 ਅਰਾਰੋਟ । ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ
 ਮੈਸਡ ਟਾਨਕ ਇਸਦੀ ਨਸਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਓ ॥

ਦੇਸੀ

ਗੋਝਰ ਦੀ ਰਾਖ ਦੀ ਨਸਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉ ਲੁਬਾਨ ਕੋੜੀ
 ਤੇ ਅਫੀਮ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ ਰਗੜਕੇ ਨੱਕ
 ਵਿਚ ਪਾਉ ॥

ਕਿਕਰ ਦੇ ਪਤੇ ੧ ਤੋਲਾ ਗੁਲਅਨਾਰ ੧ ਤੋਲਾ
 ਕਾਫੂਰ ੪ ਮਾਸੇ ਹਫੀਮ ੨ ਮਾਸੇ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ
 ਰਗੜਕੇ ਮਥੇ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ ॥

ਖਸਖਾਸ ੧੦ ਮਾਸੇ ਸੰਦਲ ਸੁਰਖ ੪ ਮਾਸੇ ਸੰਦਲ
 ਚਿਟਾ ੪ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸੀਰ ੩ ਮਾਸੇ ਅਲਾਚੀਦਾਣਾ (ਨਿਕੀ
 ਆਂ ਲਾਚੀਆਂ) ੪ ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੪ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੪ ਰਤੀ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਫਕੀ ਬਨਾਲਉ
 ਦੋ ਮਾਸੇ ਸੰਦਲ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਇਕ ਇਕ ਘੰਟੇਥਾਦ
 ਦਿਤੀ ਜਾਓ ਤੇ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾ ਵਰਤੋ ॥

ਨੱਕ ਵਿਚੋਂ ਬੈ ਦਾ ਆਵਣਾ

ਇਹ ਬੁ ਯਾ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਯਾ ਮੋਹਦੇ ਵਿਚੋਂ
 ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਯਾ ਨੱਕ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਆਵਦੀ ਹੈ

ਇਹ ਜ਼ਿਯਾਦਾ ਤਰ ਮੇਹਦੇ ਦੇ ਬੁਖਾਰਾਤ ਬਦਹਜ਼ਮੀ
ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਠ ਉਠਕੇ ਦਮਾਗ ਨੂੰ ਆਂਵਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਮੂੰਹ ਤੇ ਨਕ ਵਿਚੋਂ ਬੂ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ

ਨਕ ਵਿਚ ਏ ਡੀ ਕਲੋਨ ਲਾਵੰਡਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ
ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ਇਹ ਇਕ ਵਖ ਹੀ ਨਕ ਵਾਸਤੇ ਪਚ-
ਕਾਰੀ ਬਨੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਤੇ ਜੇ ਕੀੜੇ ਹੋਨ ਤਾਂ ਤਾਰਪੀਨ ਦੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਗਰਮ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਦੋ ਦਫਾ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ
ਤੇ ਰੂੰ ਨਾਲ ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ ਲਾਕੇ ਨਕ ਵਿਚ ਪਾਓ
ਤੇ ਇਸੇਤਰਾਂ ਕੀੜੇ ਸੰਘ ਦੇ ਰਾਹੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਜਾਨਗੇ ਮੈਂ
ਇਸਤਰਾਂ ਇਕ ਦੋ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਕ ਵਿਚੋਂ ਸੋ ਸੋ ਕੀੜੇ
ਕਢੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਧਾ ਇੰਚ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਇਸਤਰਾਂ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮਖੀ ਯਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੀੜਾ ਨਕ
ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਚੇ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ
ਤਰਾਂ ਸੈਂਕੜਿਆ ਦੀ ਤੈਦਾਦ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਈ
ਵਾਰ ਨਕ ਦੀ ਘੋੜੀ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਨਕ ਵਿਚ
ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਕ
ਵਿਚ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰਾਂ ਦੇ
ਕੀੜੇ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ

ਨ ਜਾਣ ਦੇਵੇ ॥

ਅਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਅੰਧਰਾਤਾ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ
ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਤੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ
ਭਲਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਖਣ ਤੇ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ
ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਐਸਡ ਬੋਰਕ ਦੇ ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫਾਸ ੧ ਰਤੀ
ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਦਵਾਈ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੀਓ ॥

ਦੇਸੀ

ਪਿਪਲੀ ਕਾਲੀਆਂ ਮਰਚਾਂ ਕਮੀਲਾ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਇਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਲੈਕੇ ਸੁਰਮੇਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੀਹ ਲਓ ਤੇ ਰਾਤ
ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਸਲਾਈ ਦੋਹਾਂ ਅਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ਦਸ
ਪੰਦਰਾਂ ਰੋਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹਟ ਜਾਇਗਾ ।

ਪਲਕਾਂ ਦਾ ਗਲ ਗਾਣਾ

ਤੇ ਵਾਲ ਗਿਰ ਜਾਣੇ ਤੇ ਖਾਰਸ਼ ਹੋਣੀ

ਇਹ ਖੁੰਨਦੇ ਗੰਦਾ ਹੋਣ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਯਾਦਾ

ਗੰਦੀ ਜਗਾ ਹਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰੈਹਣਾ ਤੇ
ਜਿਯਾਦਾ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖਾਣਾ ਇਹ ਪਠਾਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਯਾ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੋਸ਼ਤ
ਬਹੁਤ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਾਂ ਮੈਂਹ ਦੇ ਗੋਸ਼ਤ
ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਿਯਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ

ਇਹ ਮਲੂਮ ਵਰਤੋ

ਹੈਡਰੋਰਾਜਰਾਈ ਉਕਸਾਇਜ਼ ਫਲੇਵਾ੧ਰਤੀ ਵੈਜਲੀਨ
ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਹ ਮਲੂਮ ਰਾਤਨੂੰ ਪਲਕਾਂ ਤੇ ਲਗਾਉ ਤੇ ਸਲਾਈ
ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ਤੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਅੱਖੀਆਂ
ਰੋਜ ਧੋਵੋ ।

ਐਸਡ ਬੋਰਕ ੫ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਸ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਬਨਾ ਲਓ ਤੇ ਰੂੰ
ਨਾਲ ਸੇੜ ਕੇ ਸੁਭਾ ਨੂੰ ਧੋਵੋ ਤੇ ਇਹ ਜੁਲਾਬ ਹਫਤੇ
ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੇਉ ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਸਨਾ ਦਾ
ਕਾੜਾ ੧ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਸੁਭਾ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਪਿਲਾ ਦੇਵੋ ਤੇ ਅਗਰ ਪਜਾਸ
ਲਗੇ ਤਾਂ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਓ ਤੇ ਜਦ ਦਸਤ ਹੋ ਜਾਣ
ਤਾਂ ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਯਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਰਮ ਚੀਜ਼ ਖਵਾਓ ॥

ਜਲਮਾ ਲਵਾਉ ਤੇ ਜੁਲਾਬ ਦੇਉ ਤੇ ਇਹ ਸੁਰਮਾ
ਬਨਾਕੇ ਅਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ॥

ਸਿਕਾ ੧ ਤੋਲਾ ਪਾਰਾ ੧ ਤੋਲਾ ਕਾਫੂਰ ੧ ਤੋਲਾ
ਪਹਿਲੇ ਸਿਕੇ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਪਘਰਾਉ
ਫਿਰ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਖਰਲ ਕਰੋ ਫਿਰ ਕਾਫੂਰਨੂੰ ਖੂਬ
ਖਰਲ ਕਰੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੁਰਮਾਂ ਬਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ
ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਰਖ ਦੇਵੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ
ਤੇ ਪਲਕਾਂ ਤੇ ਵੀ ਲਗਾਓ ਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਾਹ ਤਕ ਕਰੋ ।

ਸਾਫ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰਹੁ ਦੋਏ ਵਕਤ ਸੈਰ ਕਰੋ ਨਰਮ
ਚੀਜਾਂਖਾਉ ਇਸ਼ਨਾਨ ਰੋਜ਼ ਕਰੋ ਅਖੀਆਂ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਧੋਵੋ, ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਾ ਖਾਓ ॥

ਨਜਰ ਦਾ ਕਮ ਹੋ ਜਾਣਾ

ਇਹ ਆਮ ਤਾਂ ਬੁਝਾਪੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ
ਇਲਾਜ ਉਸਵੇਲੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ
ਬਹੁਤ ਜਨਾਹਕਾਰੀਥੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦਮਾਗ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਅਖੀਆਂ ਅਗੇ ਸਰਿਓਂ ਫੁਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਦਮੀ
ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸਿਰ ਦੁਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸਵਿਚ ਜਨਾਹ
ਘਟ ਕਰੋ ਦੁਧ ਘਿਉ ਪੀਉ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ
ਚਾਰਵਾਰੀ ਧੋਵੋ ਕਪੜੇ ਸਾਫ ਤੇ ਚਿਟੇ ਰਖੋ ਤੇ ਇਹ
ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਪੀਓ ॥

ਈਸਟਨ ਸਿਰਪ ੬੦ ਬੂੰਦ, ਸਿਰਪਫਰੀਆ ਉਡਾ
ਇਡ ੬੦ ਬੂੰਦ, ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨਵਾਰੀ ਪੀਓ ਘਟ ਥੀਂ
ਘਟ ਇਹ ਦਵਾਈ ਇਕ ਸਾਲ ਵਰਤੇ ।

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਪੀਓ

ਲਾਇਕਵਾਰ ਸਿਟਕਨੀਆਂ ੨ ਬੂੰਦ ਐਸਡ ਫਾਸ
ਫੋਰਸ ਹਲਕਾ ੫ ਬੂੰਦ, ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ੬੦ ਬੂੰਦ,
ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ
ਤਿੰਨਵਾਰੀ ਪੀਓ ਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਅਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ॥

ਜ਼ਿੰਕਸਲਫਾਸ ੧ ਰਤੀ ਐਸਡਬੋਰਕ ਦੇ ਰਤੀ ਵਾਨਮ
ਉਪੀਆਈ ੨੦ ਬੂੰਦ ਕੋਕਨ ੧ ਰਤੀ ਗੁਲਾਬ ਅੱਧੀ
ਛਟਾਂਕ ਇਸ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੱਖ ਵਿਚ ਪਾਓ।

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੇ

ਐਡਰਨਲੀਨ ਕਲੋਰਾਇਡ ਸੋਲਯੂਸ਼ਨ ੬੦ ਬੂੰਦ
ਪਾਣੀ ਗੁਲਾਬ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਸ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੋ
ਵਕਤ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ॥

ਦੇਸੀ

ਮਾਜੂ ਮੋਰੀ ਥੀ ਬਰੀਰ ੬ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੬ ਮਾਸੇ
ਪਿਪਲਾਂ ਦੇ ਮਾਸੇ ਨਸ਼ਾਦਰ ੧੦ ਮਾਸੇ ਮਰਚਕਾਲੀ ੪
ਅਦਦ ਕਾਫੂਰ ੪ ਮਾਸੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਬਰੀਕ ਪੀਸੋ ਤੇ

ਸੁਰਮੇਂ ਵਾਗ ਬਨਾ ਲਉ ਤੇ ਰੋਜ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ਤੇ
ਗਰਮ ਚੀਜ ਘਟ ਵਰਤੋ ਦੁਧ ਪੀਓ ਮਖਣ ਵਗੈਰਾ
ਆਮ ਵਰਤੋ ॥ ਇਕ ਹੋਰ ਨੁਸਖਾ

ਮੋਤੀ ਬਟੈਰ ਮੋਰੀ ਦੇ ੧ ਮਾਸਾ ਯਾਕੂਤ ਸੁਰਖ ੧
ਮਾਸਾ ਕੇਸਰ ੫ ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੧ ਮਾਸਾ ਮਰਚ ਕਾਲੀ
੧ ਮਾਸਾ ਸੁਰਮਾ ਕਾਲਾ ਦੋ ਤੋਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ
ਨੂੰ ਖਰਲ ਕਰੋ ਤੇ ਅਖ ਵਿਚ ਰੋਜ ਪਾਓ ਇਹ ਨੁਸਖਾ
ਇਕ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਵਰਤੋ ।

ਸਫੈਦੀ ਫੋਲਾ ਕੁਕਰੇ

ਕੁਕਰੇ ਜਿਯਾਦਾ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ ਯਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਪੈਹਲੇ ਕਿਸੇ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਥੀਂ ਕਾਸਟਕਲੇਸ਼ਨ
ਯਾ ਨੀਲੇ ਥੋਥੇ ਨਾਲ ਭਨਾਉ ।

ਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਨਾਰਗੁਲ ੫ ਰਤੀ, ਐਸਡ ਬੋਰਕ ੩ ਰਤੀ, ਐਡਰ
ਨਲੀਨ ਕਲੋਰਾਇਡ ਸੋਲਯੂਸ਼ਨ ੬੦ ਬੂੰਦ ਕੋਕੇਨ
੧ ਰਤੀ, ਵਾਨਮ ਉਪੀਅਮ ੧੦ ਬੂੰਦ ਗੁਲਾਬ ਅਧੀ
ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਹ ਦਵਾਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਾਓ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਐਸਡ ਬੋਰਕ ਨੂੰ ਪਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਾਕੇ ਕੁੱਕਰਿਆਂ

ਤੇ ਪਾਉ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੈਣ ਵੇਲੇ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਕਾਸਟਕ ਰਤੀ ਦੇ, ਗੁਲਾਬ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਸ
ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਰਾਤੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਓ ।

ਸਫੈਦੀ ਫੋਲਾ

ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਬੜਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਆਂ ਦੀ ਹਰ
ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕੈਲੋਮਲ ੩ ਰਤੀ, ਪਟਾਸ ਨਾਇਟਰਾਸ ੨ ਰਤੀ ਕਾਪਰ
(ਨੀਲਾ ਬੋਥਾ) ਅਧੀ ਰਤੀ, ਹਾਡਰਾ ਅਜਰਾਈ ਉਕ-
ਸਾਇਡ ਫਲੇਵਾ ੩ ਰਤੀ, ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ,
ਐਸਡਬੋਰਕ ੩ ਰਤੀ, ਅਮੋਨੀਆਂ ਕਲੋਰਾਇਡ ੩ ਪ
ਰਤੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਖਰਲ ਕਰੋ ਤੇ ਜਦ ਤੋੜੀ ਇਹ ਖਮੀਰ ਛੋੜਕੇ ਸੁਰਮਾ
ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਅਰਕ ਪਾਈ ਜਾਉ ਫਿਰ ਸ਼ੀਸ਼ੀ
ਵਿਚ ਪਾ ਰਖੋ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ
ਸਲਾਈ ਪਾਓ ।

ਵੇਸੀ

ਮਮੀਰਾ ੩ ਮਾਸੇ ਨਿਰਮਲੀ ਦੇ ਬੀਜ ੩ ਮਾਸੇ ਅਫੀਮ
੩ ਮਾਸੇ ਅਕਰਕਰਾ ਗੁਜਰਾਤੀ ੧ ਮਾਸਾ ਕੇਸਰ ੨ ਮਾਸੇ
ਰਸੈਂਤ ੨ ਮਾਸੇ ਪੀਪਲ ੫ ਮਾਸੇ ਲੂਣ ਲਾਹੌਰੀ ੫ ਮਾਸੇ ਨਸ਼ਾ
ਦਰ ੧੦ ਮਾਸੇ ਫਟਕੜੀਫੁਲ ਦੇ ਮਾਸੇ ਜਸਤਫੁਲ ੧ ਤੋਲਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਸੁਰਮਾ ਬਨਾਲਉ
ਤੇ ਇਕ ਮੁਹੀਨੇ ਤਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਪਾਉ ॥

ਪੜਵਾਲ

ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਾਲ ਪਲਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਮ
ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਪੜਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕਢ ਕੇ ਏਹ ਮਲੂਮ ਲਾਓ
ਹਾਡਰਾਜਰਾਇਡ ਉਕਸਾਇਡ ਫਲੇਵਾ ੩ ਰਤੀ ਐਸਡ
ਏਰਕ ੩ ਰਤੀ ਵੈਜੇਲੀਨ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਸ ਮਲੂਮ
ਨੂੰ ਪੜਵਾਲਾਂ ਤੇ ਲਾਓ

ਦੇਸੀ

ਨਸ਼ਾਦਰ ੧੨ ਮਾਸੇ ਪੀਪਲ ੬ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀਦਾਨਾ
ਕਾਗਜੀ ੪ ਮਾਸੇ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਬੀਜ ੩ ਮਾਸੇ ਨੀਲਾਥੋਥਾ ੨ ਮਾਸੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਮ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖਰਲ
ਕਰੋ ਜਦਤੋੜੀ ਇਹ ਖਮੀਰ ਨਾ ਛਡਨ, ਜਦ ਖਮੀਰ ਛਡ
ਦੇਣ ਤਾਂ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਭਰਕੇ ਰਖ ਛਡੋ ਤੇ
ਰੋਜ ਪੜਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਤੇ ਲਾਓ ।

ਅਖਾਂ ਦਾ ਆ ਜਾਂਣਾ

ਇਹ ਗਾਥਾ ਵਿਚ ਫਿਟਨ ਨਾਲ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ
ਅਖੀਆਂ ਸੁਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਪਿਲ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਖਤ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ

ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫਾਸ ੨ ਰਤੀ ਐਸਡ ਬੋਰਕ ੩ ਰਤੀ
ਕੋਕੋਨ ੧ ਰਤੀ ਵਾਨਮ ਉਪੀਅਮ ਝੰਦ ੩੦ ਗੁਲਾਬ
ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ।

ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਓ
ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ
ਫਟਕੜੀ ਫੁਲ ੩ ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ
ਗੁਲਾਬ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਅਖਾਂ ਵਿਚ
ਪਾਓ ॥

ਦੇਸੀ

ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਸਤ ਫੁਲ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਯਾ ਫਟਕੜੀ ਦਾ
ਪਾਣੀ ਅਖ ਵਿਚ ਪਾਓ ਜੁਲਾਬ ਲਓ ਦੁਧ ਘਿਉ ਤੇ
ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾ ਖਾਓ॥

ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਨਾਲ ਮੋਹਦੇ ਦਾ ਖਰਾਬ ਹੋਣਾ
ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬੂ ਆਵਣੀ
ਇਹ ਜਿਯਾਦਾ ਖਾਣ ਥੀਂ ਯਾ ਕਬਜ਼ੀ ਥੀਂ ਹੋਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਮੋਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬੁਖਾਰਾਤ ਉਠ ਉਠ ਕੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ
ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੂ ਆਂਵਦੀ ਹੈ।

ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਏਹ ਹੈ।

੩੦ ਰਤੀਟਿੰਗਕਪਸੀਸੀ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ਤੇ
ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਰੀ ਰਖੋ ਤੇ ਨਰਮ ਗਿਜ਼ਾ ਖਾਓ ।

ਦੇਸੀ

ਲੈਂਗ ਪੁਦੀਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ
ਨਕ ਵਿਚ ਨਸਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉ ।

ਨਾਗਰਮੁਖਾਂ ਮੁਸੱਬਰ ਲੈਂਗ ਵਾਲਛੜ ਇਕ ਜੈਸੀਆਂ
ਲੈਕੇ ਪੁਦੀਨੇ ਦੀ ਰਸ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਨਕ ਵਿਚ ਪਾਉ ਜਦ
ਤੋੜੀ ਮਰਕੇ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਣ ਪਾਈ ਜਾਉ ।

ਤੇ ਮੇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪੈਹਲਾਂਨੁਸਖਾ ਵਰਤੇ
ਨੱਕ ਦਾ ਜ਼ਖਮ

ਨਕ ਦੀ ਨੋਕ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੜਾ
ਦਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਗਾ ਬੜੀ ਸੁਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ
ਨੋਕ ਥੀਂ ਲੈਕੇ ਅੰਦਰ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਜ਼ਖਮ ਤੇ
ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਵੈਜ਼ਲੀਨ ਲਾਓ ਤੇ ਜੇ ਇਸਕਰਕੇ
ਚੰਗਾ ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਸਟਕ ਦੀ ਬੱਤੀ-ਨਾਲ ਸਾੜ ਦੇਉ
ਬਤੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਜਗਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘਸਾਕੇ ਜ਼ਖਮ ਤੇ ਲਾਉ

ਦੇਸੀ

ਰਸੌਂਤ ਕੇਸਰ ਕਾਫੂਰ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਚੇ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦੇ ਦੁਧ

ਵਿਚ ਘਿਸਾਕੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਲਾਉ ॥

ਕੰਨ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਕੰਨ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦਾ ਹੋਣਾ—ਇਹ ਦਰਦ ਯਾ ਤਾਂ ਜਖਮ ਦੇ ਹੋਣਕਰਕੇ ਯਾ ਮੈਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਯਾ ਰੇਜਸ਼ ਨਾਲ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਜਖਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਖਤ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਕੇ ਕੋਈ ਗਰਮਚੀਜ ਜੈਸੇ ਇਕਪਰੱਤ ਰੋਟੀ ਗਰਮ ਰੂ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦਾ ਗੁਲੂਬੰਦ ਵਗੈਰਾ ਬੰਨ੍ਹਦਿਉ ਜਦ ਪਾਕ ਵਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਸੀ ਤਾਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜਖਮ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੇਉ ਤੇ ਜੇਕਰ ਘੁੰ ਘੁੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਦ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਲ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀ ਇਹ ਦਵਾਈ ਪਾਕੇ ਗਰਮ ਚੀਜ ਨਾ ਬੰਨੋ ਤੇ ਇਕਦੋ ਵਾਰੀ ਪਾਕੇ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਲ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ।

ਦਵਾਈ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾਣ ਵਾਲੀ

ਟਿੰਕਚਰ ਉਪੀਅਮ ੩੦ ਬੂੰਦ, ਗਲਿਸਰੀਨ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ

ਇਹ ਦਵਾਈ. ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾਉ ਤੇ ਜਦ ਜਖਮ ਫੁਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਰੋਆਇਡ ਫਾਰਮ ਕੰਨ ਵਿਚ ਧੂੜਿਆ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕੇ ਜਖਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਦੇਸੀ

ਕੇਸਰ ਹਫੀਮ ਕਾਫੂਰ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਤਨਾ

ਹੈਕੇ ਸ਼ਹਾਬ ਨਾਲ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾਉ।

ਜੈਫਲ ਜਲਵਤਰੀ ਕੇਸਰ ਹਫੀਮ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਠੈਕੇ
ਬਚੇ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਰਗੜਕੇ ਕੰਨ ਵਿਚ
ਪਾਉ ਇਸ ਤਰਾਂ ਜਖਮ ਫਟ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਧੂੜਾ
ਅੰਗੂੜੀ ਧੂੜੇ ਤੇ ਜੇ ਮੈਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਪਾਕੇ
ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ਮੈਲ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਡੋਰਾ ਹੋ ਜਾਣਾ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਉਸ
ਵੇਲੇ ਇਲਾਜ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ
ਕਿਸੀ ਵਡੇ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕੰਨ ਦੇ ਪੜਦੇ ਦਾ ਫਟ ਜਾਣਾ
ਜੇ ਪੜਦਾ ਫਟ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜੇ
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਬਬ ਨਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਲਿਸਟਰੀਨ ਕੰਨ ਵਿਚ
ਪਾਓ ਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਭੀ ਕਰੋ ।

ਦੇਸੀ

ਥੋਮ ਦੀ ਰਸ ੪ ਤੋਲੇ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ੪ ਤੋਲੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕੰਨ
ਵਿਚ ਪਾਉ ਇਹ ਦਵਾਈ ਇਕ ਹਫਤੇ ਤਕ ਵਰਤੋ ।

ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਇਹ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕੀੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ ਕੰਨ ਦਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੁਰਬਲ ਕੁਰਬਲ ਕਰਦੇ

ਮਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ
ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਬੀ ਨਕ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਰੋ।

ਕੰਨ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੈਣਾ

ਕੰਨ ਭਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘੁੰ ਘੁੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ
ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੰਨ ਵਿਚ ਗਲੇਸਰੀਨ ਉਪੀਅਮਪਾਉ ਤੇ ਪਿਚਕਾਰੀ
ਨਾਲ ਛਿਕਲਾਉ ਤੇ ਯਾ ਗਰਮ ਰੂ ਕੰਨ ਤੇ ਰਖਕੇ ਉਸ
ਪਾਸੇ ਸੌਂ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਰੇਜ਼ਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਯਾਦਾ ਮਿਠਾ
ਖਾਣ ਨਾਲ ਯਾ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਰੇਜ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਦਾ ਬੁੜਾ ਲਾਓ
ਖੂਬ ਪਾਣੀ ਕਢੋ ਤੇ ਮਿਠਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਕੀੜਾ ਲਗ ਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਕਰੀਆ ਜੋਟ ਯਾ ਐਸਡ ਸਿਲਫਿਊਰਿਕ ਰੂ ਨਾਲ
ਲਾਕੇ ਜਿਸ ਜਗਾ ਮੋਰੀ ਹੈ ਉਥੇ ਲਗਾ ਦੇਓ ਤੇ ਇਹ
ਖਿਆਲ ਰਖੋ ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਗਾ ਨਾ ਲਗੇ ॥

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਗਆਇਉਡੀਨ ਏੰਓ ਬੂੰਦ, ਐਸਡ ਕਾਰਬਾਲਕ

ਏੰਓ ਬੂੰਦ, ਕਿਰੀਆ ਜੋਟ ਏੰਓ ਬੂੰਦ, ਕਲੋਰਡ ਹਾਡਰੇਟ

੩੦ ਰਤੀ, ਕਲੋਰੋ ਫਾਰਮ ਏੰ० ਬ੍ਰੈਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਦਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਰਖ ਛੱਡੋ ਜਦ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਕ
ਬੁੜਾ ਲਾ ਦੇਉ ਤੇ ਅਰਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਜੇ ਬਹੁਤ ਮੋਰੀ
ਹੋਗਈ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪਾਰੇ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਉ ॥

ਤਰਕੀਬ ਗੋਲੀ ਬਨਾਨ ਦੀ

ਥੋੜੇ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਫ ਖਰਲ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਚਾਂਦੀ
ਦਾ ਬੂਰਾ ਯਾ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਪਾਕੇ ਖੂਬ ਖਰਲ ਕਰੀ
ਜਾਉ ਜਦ ਤਕ ਪਕੀ ਗੋਲੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਦ ਗੋਲੀ ਬਣ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਤਨੀ ਦੇਂਦ ਵਿਚ ਮੋਰੀ ਹੈ ਇਤਨੀ ਗੋਲੀ
ਬਨਾ ਲਉ ਤੇ ਮੋਰੀ ਨੂੰ ਸੂਈਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫਕਰਕੇ
ਗੋਲੀ ਵਿਚ ਰਖ ਦੇਉ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਦਬਾਉ ਜਦਪਕੀਵਿਚ
ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ੪—੫ ਰੋਜ ਤਕ ਉਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਗਰਮ
ਚੀਜ਼ ਨ ਖਾਉ ਇਹ ਪਕੀ ਹੋਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ
ਖੈਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਗੀ ਤੇ ਦੇਂਦ ਸਾਫ ਨਾ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਦਰਦ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਜਨ ਰੋਜ ਮਲੋ ਤੇ ਇਹ ਮੰਜਨ ਹੋਰ ਵੀ
ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਫਾਇਦਾ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ ਮੰਜਨ ਨੂੰ ਯਾ ਤਾ ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਮਲਿਆ ਕਰੋ
ਯਾ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਮਲੋ ਤਾਂ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਕਰੂਲੀਆਂ ਕਰ ਛਡਿਆ ਕਰੋ ।

ਪੁਟਾਸ ਕਲੋਰਾਸ ਏੰ० ਰਤੀ, ਪਲਚ ਸਿਨਕੋਨਾ ਏੰ०
ਰਤੀ, ਪਲਵੇ ਆਰਸ਼ ਏੰ० ਰਤੀ, ਪਲਵ ਮਰ ਏੰ० ਰਤੀ,

ਕਮਫਰ ਚਾਕ ਇਕ ਛਟਾਂਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਲ
ਕਰੋ ਤੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਯੂਕਿਲਪਟਸ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਮਿਲਾ
ਲਉ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਰਖ ਛਡੋ ਤੇ ਰੋਜਮਲਿਆ
ਕਰੋ ਇਸਨੂੰ ਮਲਨ ਨਾਲ ਕਦੀ ਵੀ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨ
ਗੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਦੇਸੀ

੫ ਜਵੈਣ ਖੁਰਾਂਸਾਨੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਕਥ ਚਿਟੀ ਦੇ ਤੋਲੇ
ਹਲੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ੧ ਤੋਲਾ ਮਰਚ ਕਾਲੀ ੧ ਤੋਲਾ ਸੁੰਢ
੧ ਤੋਲਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ
ਰਖ ਛਡੋ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੋ।
ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਰਗੜਨਾ

ਇਹ ਅੰਦਰ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਇਸ
ਦਾ ਹਾਲ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਤਕੋ ।

ਮਸੂੜਿਆਂ ਦਾ ਫੁਲ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜਖਮ ਹੋਣਾ ਯਾ
ਢਿਢੀ ਹੋਕੇ ਪਾਕ ਦਾ ਪੈ ਜਾਣਾ

ਜਦ ਢਿਢੀ ਬਣ ਕੇ ਪਾਕ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਭਰ
ਨਾਲ ਪਾਕ ਕਢਕੇ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਚੁਲੀਆਂ ਰਹੋ ।
ਪਟਾਸੀਅਮ ਪਰ ਮੰਗਨਾਸ ੧ ਰਤੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਾਉ
ਭਰ ਪਾਕੇ ਘੋਲ ਲਉ ਤੇ ਚੁਲੀਆਂ ਕਰੋ ਕਿ ਪਾਣੀ ਢਿਰ
ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜਖਮ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਆਜਾਇਗਾ ।

ਮਸੂੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਦਾ ਆਵਣਾ
ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲਾ ਮੰਜਨ ਹੀ ਵਰਤੋ ।

ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਛਾਲੇ

ਇਹ ਛਾਲੇ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਯਾ ਕਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਯਾ
ਆਤਸ਼ਕ ਨਾਲ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਕਾਸਟਕਲੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਾੜ ਦੇਉ ।

ਲੋਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਕਾਸਟਕ ੧੫ ਰਤੀ ਗੁਲਾਬ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਦਵਾਈ ਰੂੰ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਛਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਉ
ਦੇਸੀ

ਲਾਚੀ ਦਾਣਾ, ਕਥ ਗੁਲਾਬੀ, ਫਟਕੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (5)
ਕੁਟਕੇ ਛਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲਾਉ ।

ਗਲੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ—ਗਲੇ ਪੈ ਜਾਣੇ

ਇਹ ਗਰਮੀ ਯਾ ਕਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਰੋਟੀ
ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਯਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵੇਲੇ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸੰਘ
ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾਂਸੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਗਲੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਟਿੰਗਰਹ ਆਇਉਡੀਨ ਲਾਉ ਤੇ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਰੂੰਦੇ ਟੁੜੇ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਗਲੇ ਵਿਚ

ਲਾਉ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਗਲੇ ਹੋਣ ਉਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਲਾਉ॥

ਗਲਿਸਰੀਨ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਟਿੰਗ ਸਟੀਲ ੩੦ ਬੂੰਦ

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਲਾਉ

ਟਾਂਨਕ ਐਸਡ ੫ ਰਤੀ ਗਲਿਸਰੀਨ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਸ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਲਾਉ ਯਾ
ਜੇ ਪਿਛੇ ਲਿਖ ਆਇ ਹਾਂ ਲਾਉ ।

ਜੇ ਨਾਲ ਖਾਂਸੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ
ਪੀਓ ॥

ਪਟਾਸਕਲੋਰਾਸ ੩ ਰਤੀ ਗਲਿਸਰੀਨ ੬੦ ਬੂੰਦ
ਟਿੰਗ ਸਨੀਗਾ ੨੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ

ਪਟਾਸ ਕਲੋਰਾਸ ੬੦ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਮਰ ਤੇ ਬੋਰਕਸ
੧੨੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਕਾਨੇਕੋ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਓ
ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ
ਤੇ ਨਰਮ ਗਿਜ਼ਾ ਖਾਉ ॥

ਗਲੇ ਵਿਚ ਜਲਮ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਇਹ ਕਿਧਰੇ ਅਚਨ ਚੇਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣੇ ਵਕਤ
ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਅਟਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਇਹ ਜਦ ਗਲੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੀ ਖੂਨ ਗਲ
ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਖਾਰਸ਼ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤਾਂ ਜਲਮ ਦਿਸਦੀ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੀ ਉਚੇ ਨਾਲ ਪਕੜਕੇ ਕਢ ਦੇਉ ਤੇ ਜੇ ਨਾ
ਦਿਸਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ਪੀਓ ਤਾਂ ਜੋ ਕੈ ਹੋ
ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਕਲ ਆਵੇਗੀ ਵਾਇਨਮ
ਅਪੀਕਾਕ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਣੀ ਇਕ
ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਦਵਾਈ ਪੀ ਲਉ ਤੇ ਜਲਦ ਕੈ ਹੋ ਜਾਸੀ ॥

ਦੇਸੀ

ਤਲਾ ਦੀ ਮਿਟੀ ਬਾਰੀਕ ਗਿੱਲੀ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ
ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਖੋ ਜਲਮ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਚਮੜ ਜਾਵੇਗੀ
ਤੇ ਕਢਕੇ ਸੁਟਦੇਓ ਜਾਂ ਨਸ਼ਾਦਰ ੩ ਮਾਸੇ ਸਿਰਕਾ ੨ ਤੋਲੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਜੋਸ਼ ਦੇਕੇ ਕੁਰਲੀਆਂ ਕਰੋ ॥

ਥੋੜੀ ਗੰਧਕ ਨੂੰ ਅਗ ਤੇ ਪਾਕੇ ਨਲੇ ਨਾਲ ਸੰਘ ਦੇ
ਵਿਚ ਧੂੰਆਂ ਲਉ ਤੇ ਸਾਹ ਉਪਰ ਨੂੰ ਛਿਕੋ ਤਾਂ ਜਲਮ
ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਦ ਕੈ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਜੇਹੜੀ ਮੈਂ ਪਿਛੇ
ਦਸ ਆਯਾ ਹਾਂ ਪੀ ਲਉ ਤਾਂ ਜੋ ਜਲਮ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ
ਜੇਕਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਬ ਲੈ ਲਉ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗੀ ॥

ਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਖਾਂਸੀ

ਖਾਂਸੀ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

(੧) ਖਾਂਸੀ ਬੋਝ ਨਾਲ

(੨) ਗਲੇ ਦੀ ਖਰਾਸ ਨਾਲ

(੩) ਫੇਫੜੇ ਵਿਚ ਬਲਗਮ ਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਜਿਸਨੂੰ
ਦਮਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ

(੪) ਤਪਦਿਕ ਦੀ ਖਾਂਸੀ

(੫) ਨਮੂਨੀਏਂ ਦੀ ਖਾਂਸੀ

(੬) ਰੋਜਸ਼ ਨਾਲ

ਖਾਂਸੀ ਬੋਝ ਦੀ ਤਾਂ ਜੁਲਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਖਾਂਸੀ ਗਲੇ ਵਿਚ ਖਰਾਸ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਏਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪਟਾਸ਼ ਕਲੋਰਾਸ ੧ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਸਨੀਗਾ ੨੦ ਬੂੰਦ
ਟਿੰਗ ਸਿਲਾ ੧੦ ਬੂੰਦ ਕਲੋਰਾਫਾਰਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ
ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ
ਪੀਉ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਮੈਸਡਟਾਨਕ ਗਲਿਸਰੀਨ ਲਾਓ

ਤੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ

ਪਟਾਸ਼ ਕਲੋਰਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਉ
ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਗਰਾਰੇ ਕਰੋ ।

ਖਾਂਸੀ ਤੇ ਦਮਾਂ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜ਼ਯਾਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਯਾਂ ਫੇਫੜੇ

ਵਿਚ ਬਲਗਮ ਦੇ ਜਮਾਂ ਹੋਣ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ

ਇਲਾਜ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਥੀਂ ਪੈਹਲੇ
ਦੌਰੇ ਦੇ ਵਕਤ ਜਲਾਬ ਲਉ ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।
ਤੇ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਕੈ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਵਰਤੋ ।

ਟਿੰਗ ਕਮਫਰਕੋ ੨੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਸਿਲਾ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਸਟਰਾਮੋਨੀ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਨੁਸਖਾ ਗੋਲੀਆਂ

ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਬਲਾਡੋਨਾ ੪ ਰਤੀ ਸਿਟਰਕਨੀਆਂ
ਅਧੀ ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਸਿਟਰਾਮੋਨੀ ੪ ਰਤੀ ਐਕਸ
ਟਰੈਕਟ ਉਪੀਅਮ ੩ ਰਤੀ ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ ੩੨ ਰਤੀ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ੩੨ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਉ ਤੇ ਤਿੰਨ
ਗੋਲੀਆਂ ਉਤਲੀ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ ਖਾਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ

ਹਮਰਾਭ ਕੀਓਰ ਫਾਰ ਅਸਥਿਮਾ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਾਇਕਵਰ ਸਿਟਰਕਨੀਆਂ ੫ ਬੂੰਦਾਂ ਟਿੰਗਉਪੀਅਮ
੫ ਬੂੰਦ ਸਿਟਰਾਮੋਨੀ ੫ ਬੂੰਦ ਡਿਜੀ ਟੇਲਸ ੫ ਬੂੰਦ
ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨਵਾਰੀ ਪੀਓ ਤੇ ਦੁਧ
ਆਮ ਪੀ ਲਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਕ ਹਫਤੇ

ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਖੋ ।

ਟਿੰਗ ਸਟਰਾਮੋਨੀ ੫ ਬੂੰਦ ਬਲਾਡੋਨਾ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਕਲੋਰਡ ਹਾਰੇਟ ੩ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਅਪੀਕਾਕ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ
ਦੇਸੀ

⑥ ਲੋਂਗ ੧ ਤੋਲਾ, ਜਾਫਲ ੧ ਤੋਲਾ, ਕੇਸਰ ੪ ਮਾਸੇ
ਸੁੰਢ ੬ ਮਾਸੇ ।

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਨ ਦੇ ਪਤੇ ਦੇ ਪਾਣੀ
ਵਿਚ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਮੂੰਗ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿਤਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ
ਬਨਾ ਲਉ ਤੇ ਇਕ ੨ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ
ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਤਪਦਿਕ

ਇਹ ਬੜੀ ਹੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ
ਮਰੂਸੀ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਯਾਦਾਤਰ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਜਨਾਹ ਜਯਾਦਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਹਲੇ ਕੁਝ ਬੁਖਾਰ
ਜਿਹਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਰੀਜ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਖਿਆਲ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦ ਨਾਲ ਖਾਂਸੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ
ਬੁਖਾਰ ਕੁਝ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਤਾਂ ਲਗੀ ਰੈਂਹਦੀ ਹੈ :

ਆਦਮੀ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਯਾਦਾ ਠੰਢੀ ਜਗਾ ਰਖੋ
ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਖੂਬ ਜਾਰੀ ਰਖੋ ਹਰ ਵਕਤ ਖੁਸ਼ ਰਖੋ ਦੁਧ
ਮਖਣ ਆਮ ਵਰਤੋ ਆਖੋ ਹਵਾ ਬਦਲਾਉ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ
ਕਿਨਾਰੇ ਰਖੋ ਰੋਜ਼ ਦੋਏਂ ਵਕਤ ਸੈਰ ਕਰਾਉ ਤਾਂ ਇਹ
ਨੁਸਖੇ ਵਰਤੋ ।

ਕੁਰਾ ਲਾਇਡ

ਇਹ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਗੋਲੀ ਥੀਂ ਲੈਕੇ ੬ ਗੋਲੀ
ਤਕ ਲਾਲ ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਵਰਤੋ ।

ਤੇ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਦੁਧ ਨਾਲ
ਸੁਭਾ ਸ਼ਾਮ ਖਾਓ ।

ਮਾਰਟਨ ਪੈਡਰ ੨ ਰਤੀ

ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਇਕ ਦੋ ਸਾਲ ਤਕ ਵਰਤੋ ।

ਯਾ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਤੋ

ਥਾਈਮਲ ਅਧੀ ਰਤੀ ਕਰੀਆ ਜੋਟ ੧ ਬੂੰਦ ਗਵਾ
ਕਲ ਕਾਰਬ ੧ ਰਤੀ ਮੋਡਾ ਕਾਕੂਡਾਈਲੇਟ ੧ ਰਤੀ
ਐਸਡਸਾਲਿਸਲਸ ਅਧੀ ਰਤੀ ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੧
ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਨਕਸ ਵਉਮੀਕਾ ਛੇਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਰਤੀ
ਦਾ ਐਕਸਟ ਜਨਸਨ ੧ ਰਤੀ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਕੇ ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ
ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਾਲ ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਵਰਤੋ ਦਿਨ

ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣੇ ਦੇ ਬਾਦ ਸਕਾਟ ਆਮਲਸਨ
ਇਕ ਇਕ ਚਮਚਾ ਦੁਧ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਵਰਤੋ।

ਖੁਰਾਕ

ਦੁਧ ਅਤੇ ਚੂਚਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰਵਾ ਡਬਲਰੋਟੀ ਪਾਲਕ
ਦਾ ਸਾਗ ਵਗੈਰਾ ॥

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ

ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ ੩ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਨਕਸ ਵਿਉਮੀਕਾ ੫
ਬੂੰਦ ਲਾਇਕ ਅਰਸਨ ੫ ਬੂੰਦ ਸ਼ਰਬਤ ਅਉਰਨ ਸਾਈ
੬੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ
ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪੀਉ।

ਜੇ ਖਾਂਸੀ ਨਾਲ ਕੂੜ ਖੂਨ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ
ਕੈਲਸੀਅਮ ਹਾਇਪੋ ਫਾਸ ਫੇਟ ੩ ਰਤੀ ਐਸਡ
ਹਾਇਡਰੋਸਾਇਨਕ ਡਿਲ ੨ ਬੂੰਦ ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੩
ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ।

ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਉ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਕਾਡਲਿਵਰ ਆਇਲ ੬੦ ਬੂੰਦ, ਗਮ ਅਕਾਸੀਆ
੩੦ ਰਤੀ ਐਸਡ ਕਾਰਬਾਲਕ ੧ ਬੂੰਦ ਗਵਾਕਲ
ਕਾਰਬ ੩ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ।

ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਉ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਖਰਲ ਕਰਨ ਨਾਲ
ਗੋਂਦ ਜਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਕਾਡਲਿਵਰ ਆਇਲ
ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਮਿਲਾਕੇ ਖਰਲ ਕਰੀ ਜਾਓ ਫਿਰ ਹੋਰ
ਚੀਜ ਪਾਵੇ ਫਿਰ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਮਿਲਾ ਲਉ
ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਗਮ ਅਕਾਸੀਆ ੩੦ ਰਤੀ, ਕਾਡ ਲਿਵਰ ਆਇਲ
੬੦ ਬੂੰਦ, ਐਸਡ ਹਾਈਡਰੋਸਨਿਕ ਡਿਲ ਦੋ ਬੂੰਦ ਕੁਨੀਨ
ਸਲਫਾਸ ੧ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਭੀ ਪੈਹਲੇ
ਉਸੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਖਰਲ ਕਰੋ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ
ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ॥

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਾਦਿਕ ਆਰਸਨਕ ੨ ਬੂੰਦ, ਕਿਰੀਆ ਜੋਟ ੧
ਬੂੰਦ, ਕੁਨੀਨ ੩ ਰਤੀ, ਐਸਡ ਹਾਈਡਰੋਬਰਉਮਿਕ
ਡਿਲ ੧੦ ਬੂੰਦ, ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਦੇਸੀ

(7)

ਫੁਲ ਨੀਲੋਫਰ ੧ ਤੋਲਾ ਫੁਲਬਨਖਸ਼ਾ ੧ ਤੋਲਾ
ਉਨਾਬ ੧੫ ਅਦਦ ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀਜ ੧ ਤੋਲਾ ਖੁਰਫਾ ਦੇ
ਬੀਜ ੧ ਤੋਲਾ ਮੁਲਠੀ ੧ ਤੋਲਾ ਅਲਾਚੀਨਿਕੀ ੧ ਤੋਲਾ
ਬਾਮਨ ਸੁਰਖ ੧ ਤੋਲਾ ਬਾਮਨ ਸਫੈਦ ੧ ਤੋਲਾ ਪੋਸਤ

ਆਮਲਾ ੧ ਤੋਲਾ ਸੰਦਲ ਸੁਰਖ ੧ ਤੋਲਾ ਕਾਸ਼ੀ ੧ਤੋਲਾ
ਗੁਲਕੰਦ ੫ ਤੋਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਂਨਕੇ ਏ ਸੋਰ ਪਾਂਣੀ
ਪਾਕੇ ਚਾਰ ਪੈਹਰ ਤਕ ਸਿੜਕੇ ਰਖੋ ਤੇ ਫਿਰ ੧੨ ਬੋਤਲਾਂ
ਅਰਕ ਦੀਆਂ ਕਢ ਲਉ ਸੁਬਾ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਧ ਪਾ ਦੇ
ਕਰੀਬ ਖਸਖਾਸ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਪੀਓ ।

ਨੁਸਖਾ

④ ਜਵੈਣ ਖੁਰਾਸਾਨੀ ਦੋ ਮਾਸੇ ਹਫੀਮ ੧ ਮਾਸਾ ਨੀਲੋ
ਫਰ ਫੁਲ ਦੋ ਮਾਸੇ ਮਗਜ਼ ਕਦੂ ਦੋ ਮਾਸੇ ਹਦਵਾਣਾ
ਮਗਜ਼ ਦੋ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ਦੋ ਮਾਸੇ ਰਬਲਸੂਸ ਦੋ ਮਾਸੇ
ਕਾਫੂਰ ੩ ਮਾਸੇ ਗੂੰਦ ਕਿਕਰ ੪ ਮਾਸੇ ਖਸਖਾਸ ਏ ਮਾਸੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟਛਾਣਕੇ ਈਸਬਗੋਲ ਦੀ
ਗੋਂਦ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਉ ਸਤ
ਗੋਲੀਆਂ ਸੁਬਾ ਨੂੰ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾ ਲਉ ।

ਨਮੂਨੀਆਂ

ਨਮੂਨੀਆਂ ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਹਵਾ ਲਗਨਨਾਲ ਫੇਫੜਿਆਂ
ਨੂੰ ਸਰਦੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੁਖਾਰ ੧੦੪
ਤੇ ੧੦੫ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾਂਸੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰੇਜ਼ਸ਼
ਦੇ ਨਾ ਨਿਕਲਨ ਨਾਲ ਸਾਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਂਵਦਾ ਹੈ
ਟੇ ਬੀਮਾਰ ਬੇਹਾਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਛਾਤੀ ਦੇ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਜੇੜਾ ਸਾਹ ਲੈਨ ਨਾਲ ਬੜਾ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਦਰਦ ਦੀ ਜਗਾ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ।

ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਲਨੀਮਿੰਟ ਬਲਾਡੋਨਾ
੧੨੦ ਬੂੰਦ ਕਮਫਰ ਕੋ ੧੧੦ ਬੂੰਦ ਉਪੀਅਮ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ ਇਕ ਛਟਾਂਕ ।

ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਦਰਦ ਵਾਲੀ ਜਗਾ
ਤੇ ਮਾਲਸ਼ਕਰੋ ।

ਉਪਰ 'ਐਮਪਲ ਸਟਰ ਬਲਾਡੋਨਾ ਗਰਮ ਕਰਕੇ
ਲਗਾ ਦੇਓ ਉਪਰ ਚੁੰ ਯਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਬੰਨ
ਦੇਓ ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਮੰਦਰ ਪੀਲਾਉ ।

ਆਮੋਨੀਆਂ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ੩ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਸਨੀਗਾ
੧੦ ਬੂੰਦ ਇੰਗ ਸਿਲਾ ੧੦ ਬੂੰਦ ਬਰਾਂਡੀ ੬੦ ਬੂੰਦ
ਲਾਇਕਵਰ ਆਮੋ ਐਸੀਟਾਸ ੬੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ
ਈਥਰਨਾਇਟਰਾਸ ੨੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਖਿਲਾਈ ਜਾਉ ਤੇ
ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਦੇਉ—ਇਕ ਅੰਡੇ ਦੀ ਜਰਦੀ ਬਰਾਂਡੀ ੧
ਤੋਲਾ ਦੁਧ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਮਿਠਾ ਜਿਤਨਾ ਜਰੂਰਤ ਹੋਵੇ
ਦਾਲ ਚੀਨੀ ਦਾ ਅਰਕ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਕਾਸਕ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦੇਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪੁਟਾਸ ਐਸੀਟਾਸ ੧੦ ਰਤੀ ਪੁਟਾਸ ਬਾਈਕਾਰਬ ੧੦

ਰਤੀ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਸ਼ਰਬਤ ਟੋਲੂ ੩
ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਅਕੋਨਾਇਟ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਉ
ਜੇ ਮਾਲਸ਼ ਤੇ ਪਲੱਸਤਰ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ
ਇਹ ਪਲੱਸਤਰ ਲਾਓ ।

ਰਾਈ ਨੂੰ ਬਰੀਕ ਪੀਹ ਕੇ ਇਕ ਅੰਡੇ ਨੂੰ ਵਿਚ ਪਾ
ਲਉ ਤੇ ਥੋੜੀ ਬਰਾਂਡੀ ਪਾਕੇ ਖੂਬ ਖਰਲਕਰੋ ਜਦ ਲੇਸ
ਦਾਰ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੋਟੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਲਾਕੇ ਦਰਦ ਵਾਲੀ
ਜਗਾ ਲਾ ਦਿਓ ਇਹ ਪਲੱਸਤਰ ਭਾਵੇਂ ਚਾਰ ਰੋਜ
ਲਗਾ ਰਵੇ ਤਾਂ ਛਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਜੇ ਰਾਈ ਨੂੰ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਲਾਉ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ੧੦—੧੫ ਮਿੰਟ ਹੀ
ਰਖੋ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਛਾਲਾ ਕਰ
ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ।

ਲਾਇਕਵਾਰ ਅਮੋਨੀਆਂ ਮੈਸੀਟਾਸ ੬੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ
ਬਲਾਡੋਨਾ ੫ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਅਪੀਕਾਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸ਼ਰਬਤ
ਟੋਲੂ ੨੦ ਬੂੰਦ । ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਤੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਬਰਾਂਡੀ ਵੀ ਰਲਾ ਲਉ ਤੇ ਏਹ
ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਊ ।

ਖੁਰਾਕ

ਅੰਡਾ ਅਧਾ ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਓ ਸ਼ੋਰਬਾ

ਪਿਲਾਉ ਤੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਰਖੋ ਤੇ ਆਦਮੀ ਘਟ

ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਕਾਰਬਾਲਕ ਐਸਡ ਯਾ ਟਿੰਗਚਰ
ਬਨਜਾਇਨ ਕੋ ਨੂੰ ਯਾ ਯੂਕਿਲਪਟਸ ਦੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਯਾ
ਕਿਰੀਆ ਜੋਟ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇਗਚੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ
ਪਾਕੇ ਅੱਗ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਉ ਤੇ ਖੂਬ ਉਬਾਲੋ ਇਸ ਧੂੰਏਂ ਨੂੰ
ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲਣ ਦੇਉ ਤਾਂ ਜੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਗਰਮ
ਜਾਵੇ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਦੇ ਫੇਫੜੇ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ ਇਸਤਰਾਂ
ਸਾਹ ਨਾਲ ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ
ਰੋਜ਼ਸ਼ ਕਢੇਗੀ ਤੇ ਖਾਂਸੀ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਦੇਵੇਗੀ ਤੇ ਥੋੜਾ
ਥੋੜਾ ਪਸੀਨਾ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਦਰਦ ਵਾਲੀ
ਜਗਾ ਗਰਮ ਰੇਤ ਦੀ ਹਰ ਵਕਤ ਟਕੋਰ ਕਰੋ ।

ਦੋਸੀ

(੧)

ਮੁਲਠੀ ੪ ਮਾਸੇ ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦੋ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲਾ
ਮੂਲ ੪ ਮਾਸੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਢਾਈ ਪਾ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ
ਕਾਹੜਾ ਬਨਾਕੇ ਥੋੜੀ ਮਿਸਰੀ ਪਾਕੇ ਪੀ ਲਉ ।

ਮੁਲਠੀ ੪ ਮਾਸੇ ਕਾਜਬਾਨ ਦੋ ਮਾਸੇ ਬਨਖਸ਼ਾ ਦੇ
ਫੁਲ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਬੀਦਾਣਾ ਦੋ ਮਾਸੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਕਾਹੜਕੇ ਪੀ ਲਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਲਰਤੋ

ਖਸਖਾਸ ੧੦ ਮਾਸੇ ਨੀਲੋਫਰ ਦੇ ਫੁਲ ੫ ਮਾਸੇ

ਮੁਲਠੀ ਦੋ ਮਾਸੇ ਬੀਦਾਣਾ ਦੋ ਮਾਸੇ ਉਨਾਬ ੧੨

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹੜਕੇ ਥੋੜੀ ਮਿਸਰੀ ਪਾਕੇ ਪੀਓ ।

੧੦ X ਦਾਲਚੀਨੀ ੪ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀਦਾਣਾ ੮ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲ
੬ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ੩ ਮਾਸੇ ਮਿਸਰੀ ਕਾਲਪੀ ੪ ਮਾਸੇ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟਕੇ ਚੂਰਨ ਬਨਾ ਲਓ
ਤੇ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਘੰਟੇਘੰਟੇ ਬਾਦ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਯਾ
ਥੋੜੇ ਦੁਧ ਗਰਮ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਤਿਲੀ ਤੇ ਜਿਗਰ ਦਾ ਹਾਲ—ਤਿਲੀ ਦਾ ਵਧ ਜਾਣਾ

ਤਿਲੀ ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ
ਜਾਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੀ ਜਦ ਤਿਲੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਦਿਲ ਧੜਕਦਾ ਹੈ ਖਬਾ ਪਾਸਾ ਪਬਰ ਦਾ ਪਬਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਚੇਹਰਾ ਪੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਬਦਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੈਂਹਦਾ ਜਰਾ ਤੇਜ਼ ਟੁਰਨ
ਨਾਲ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਘਟ ਖਾਓ ਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ
ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ ੩ ਰਤੀ, ਨਸ਼ਾਦਰ ੮ ਰਤੀ,
ਟਿੰਗ ਨਕਸ਼ ਵੇਮੀਕਾ ੫ ਬੂੰਦ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ
੩੦ ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਅਰਗਟ ਲੀਕਵਰ ੫ ਬੂੰਦ
ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਪੀਓ ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਦੋ ਕਾਲੇ ਦਸਤ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਜ਼
ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਲਿਫ ਘਟਦੀ
ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਲਿਫ ਥੋੜੀ ਵਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੇ ਇਕ ਬੋਤਲ
ਪੀਣ ਨਾਲ ਚਲੀ ਜਾਸੀ ਤੇ ਜੇਕਰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ
ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਬੋਤਲਾਂ ਮਤਵਾਤਰ ਪੀਣ ਨਾਲ ਜਾਵੇਗੀ।

ਯਾ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਤੋ

ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੧ ਰਤੀ, ਐਸਡ ਆਰਸਨਕ ੧
ਰਤੀ ਦਾ ੮੦ ਵਾਂ ਹਿਸਾ ਅਰਗੋਟੀਨ ਚੌਥਾ ਹਿਸਾਰਤੀਦਾ
ਫੇਰੀ ਸਲਫਾਸ ਅਧੀ ਰਤੀ ਪਲਵਅਪੀਕਾਕ ਸੋਲਵਾਂ
ਹਿਸਾ ਰਤੀ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਹੈ

ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਘਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਉ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ, ਟਿੰਗ ਸਟੀਨ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਮਗ ਸਲਫਾਸ ੬੦ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਾਇਕ ਸਿਟਰਕਨੀਆਂ ਦੇ ਬੂੰਦ ਅਰਸਨੀ ਕੇਲਸ
ਦੇ ਬੂੰਦ ਅਮੋਨੀਆਂ ਕਲੋਰਾਇਡ ੫ ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈਕਟ
ਅਰਗਟ ਲੀਕਵਰ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਿ ਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਗ ਜਨਸ਼ਨ ਕੋ ੩੦ ਬੂੰਦ, ਨਕਸ ਵੇਮੀ ਕਾ ੧੦
ਬੂੰਦ, ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ ੩ ਰਤੀ, ਨਸ਼ਾਦਰ ੧੦ ਰਤੀ,
ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ।

ਖੁਰਾਕ

ਨਸ਼ਾਦਰ ਆਮ ਵਰਤੋ ਮੂਲੀ ਨਾਲ ਨਸ਼ਾਦਰ ਲਾਕੇ
ਆਮ ਵਰਤੋ ਖੁਰਾਕ ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਡਬਲ ਰੋਟੀ ਅਰਾਰੋਟ
ਮੂੰਗਾ ਦੀ ਦਾਲ ਪਾਲਕ ਦਾ ਸਾਗ ਮਖਣ ਘਿਉ ਦੁਧ
ਆਮ ਵਰਤੋ।

ਤਿਲੀ ਵਿਚ ਦਾ ਪਾਕ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਜਿਸ ਵਕਤ ਤਿਲੀ ਵਿਚ ਪਾਕ ਪੈਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਾਲ
ਸਰਦੀ ਲਗਕੇ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਲੀ ਵਾਲੀ ਜਗਾ
ਸੁਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਲੀ ਵਾਲੀ ਜਗਾ
ਜਗਾ ਪੋਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ ਓਹੀ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਤਿਲੀ ਦੇ ਵਧਨ ਦਾ ਹੈ
ਤਿਲੀ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਟਕੋਰ ਕਰੋ ਤੇ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਿਸੀ
ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਥੀਂ ਕਰਵਾਓ ਟਿੰਕਚਰ ਆਉਡੀਨ
ਦੋ ਦਫਾ ਉਤੇ ਲਾਓ ਯਾ ਹਡਰਾਜ ਰਾਇਡ ਉਕਸਾਇਡ
ਚੁਲ ਦੀ ਮਲੂਮ ਲਾਓ ਉਮਦਾ ਨੁਸਖਾ ਏਹ ਹੈ।

ਇਹ ਮਲੁਮ ਦੋ ਵਾਰੀ ਲਾਓ ਦੇਸੀ

(11)

ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ੭ ਮਾਸੇ ਸ਼ਾਹਤਰਾ ਦੋਤੋਲੇ ਹਲੀਲਾ
ਸਫੈਦ ਦੋ ਤੋਲੇ ਹਲੀਲਾ ਜਰਦ ੩ ਤੋਲੇ ਹਲੀਲਾ ਕਾਲਾ
੩ ਤੋਲੇ ਆਮਲੀ ੩ ਤੋਲੇ ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ੩੦ ਅਦਦ
ਪਾਣੀ ਡੇਢ ਸੇਰ ਪਾਕੇ ਕਾਹੜੇ ਜਦ ਤੀਸਰਾ ਹਿਸਾ ਰੈਹ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛਾਣਕੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਸ਼ੋਰਾ ਕਲਮੀ ੪ ਤੋਲੇ ਹੀਰਾਕਸੀਸ ੪ ਤੋਲੇ ਫਟ-
ਕੜੀ ਚਿਟੀ ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਿਮਕ ਦੋ ਤੋਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ
ਫਕੀ ਬਨਾ ਲਉ ੨੦ ਰਤੀ ਦੋਜ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸੁਝਾ
ਲੀਤਾ ਕਰੋ ।

(12)

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ੩ ਤੋਲੇ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ੧੦ ਮਾਸੇ
ਰੇਉਂਦਚੀਨੀ ੫ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ਅਸਲ ੧ ਮਾਸਾ ਕਾਫੂਰ ੧
ਮਾਸਾ ਕਾਸ਼ਨੀ ਸਬਜ਼ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਜਦ ਖਮੀਰ ਉਠਪਵੇ
ਤਾਂ ਪੀਹਕੇ ਫਕੀ ਬਣਾ ਲਓ ਤੇ ੪ ਮਾਸੇ ਸਕੰਜਬੀ ਨਾਲ
ਖਾ ਲਉ ਖੁਰਾਕ ਨਰਮ ਖਾਵੇ ।

(13)

ਜਿਗਰ ਦਾ ਵਧਜਾਣਾ ਯਰਕਾਨ

ਇਹ ਗਰਮੀ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਖੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ
ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਦਿਲ ਧੜਕਦਾ ਹੈ ਬਦਨ ਵਿਚ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਰੈਹਦਾ
 ਚਲਦਿਆਂ ਜਲਦੀ ਦਮ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ
 ਆਉਂਦੀ ਜਬਾਨ ਚਿਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬੁਖਾਰ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਗਰਦੀ ਜਗਾ ਸੁਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਖਤ ਦਰਦ
 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖਾਂਸੀ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਖਾਨੇ ਨਾਲ ਪਾਕ
 ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਂਵੇਦੀ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ ੩ ਰਤੀ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ
 ੩੦ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਨਕਸਵਉਮੀਕਾ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ
 ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕਖੁਰਾਕ ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ
 ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਵਰਤੋ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਾਇਕਵਚ ਆਰਸਨਕ ਦੋ ਬੂੰਦ ਫਰੀ ਸਲਫਾਸ
 ੩ ਰਤੀ ਸੋਡਾ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
 ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ
 ਦੇ ਬਾਦ ਵਰਤੋ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਗ ਨਕਸਵ ਉਮੀਕਾ ੫ ਬੂੰਦ ਸੋਡਾ ਸਲਫਾਸ
 ੩੦ ਰਤੀ ਟਿੰਗ ਜਨਸ਼ਨ ਕੋ ੬੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਕਾਲਮਬਾ
 ੨੦ ਬੂੰਦ ਫਰੀ ਐਟ ਅਮੋਨੀਆਂਸਟਰਾਸ ੩ ਰਤੀ ਪਾਣੀ

ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਗ ਪਡਫਲੀਨ ੫ ਬੂੰਦ ਅਮੋਨੀਆਂ ਕਲੋਰਾ
ਇਡ ੫ ਰਤੀ ਸੋਡਾਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ
੩ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਤੋ

ਈਰੇਡੀਨ ਅਠਵਾਂ ਹਿਸਾ ਰਤੀ ਦਾ, ਪੈਂਡ ਫਲੀਨ
ਚੋਥਾਹਿਸਾ ਰਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਨਯੂਨੀਮਿਲ ਅਠਵਾਂਹਿਸਾ
ਰਤੀ ਦਾ ਫੁਲਾਦੀ ਕੁਨੀਨ ਅਧੀ ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈ
ਕਟ ਜਨਸ਼ਨ ੧ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਤੋ

ਫੇਰੀ ਸਲਫਾਸ ਅਧੀ ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਜਨ
ਸ਼ਨ ੧ ਰਤੀ, ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਨਕਸ ਵਉਮੀਕਾ ਅਠਵਾਂ
ਹਿਸਾ ਰਤੀ ਦਾ, ਪੈਂਡ ਫਲੀਨ ਅਠਵਾਂ ਹਿਸਾ ਰਤੀ ਦਾ,
ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਫੇਰੀ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ੩ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੈ ।
ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਮਖਣ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਹੋਟੀ ਖਾਣ ਬੀਂ
ਬਾਦ ਖਾਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਫੇਰੀ ਰੀਡਕਟਮ ੧ ਰਤੀ, ਸਿਟਕਨੀਆਂ ਤੀਵਾਂ
ਹਿਸਾ ਰਤੀ ਦਾ, ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਟਰਾਜਾਸੀ ੧ ਰਤੀ
ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ।

ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ
ਖਾਓ । ਦੇਸੀ

(11) ਕਾਸ਼ਨੀ ੧੦ ਮਾਸੇ ਮਕੋ ਦੇ ਬੀਜ ੪ ਮਾਸੇ ਬਾਦਘਨ
ਦੇ ਬੀਜ ੨ ਮਾਸੇ ਸਕੰਜਬੀ ਸਾਦਾ ੩ ਤੋਲੇ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੇੜਕੇ ਸੁਬਾ ਸੰਦਲ ਦੇ
ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਪੀ ਲਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ੪ ਤੋਲੇ ਸ਼ਾਹਤਰਾ ੧੫
ਮਾਸੇ ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ੧੦ ਮਾਸੇ ਆਲੂਬਖਾਰਾ ੭ ਦਾਣੇ
ਉਨਾਬ ੧੧ ਅਮਲੀ ੩ ਤੋਲੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਕਾਹੜ ਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੀਸਰਾ ਹਿਸਾ ਰੋਹ ਜਾਵੇ ਛਾਣਕੇ
ਥੋੜੀ ਤਰੰਜਬੀ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਜ਼ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪੋਸਤ ਆਮਲਾ ੩ ਤੋਲੇ ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ੩ ਤੋਲੇ
ਪੋਸਤ ਬਲੀਲਾ ੩ ਤੋਲੇ ਨਾਗਰਮੁਖਾਂ ੪ ਤੋਲੇ ਵਾਵੜਿੰਗ
੪ ਤੋਲੇ ਲਾਚੀਨਿਕੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਮੁਲਠੀ ੪ ਤੋਲੇ ਮਜੀਠ
੪ ਤੋਲੇ ਸ਼ਹਦ ਖਾਲਸ ੨੦ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ੧੫ ਸੇਰ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਜੋਸ਼ ਦੇਵੇ ਜਿਸ
ਵੇਲੇ ੧੫ ਸੇਰ ਰੈਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰਖ ਛੱਡੋ ਜਦ
ਨਿਤਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੋਤਲਾਂ ਭਰਕੇ ੩ ਤੋਲੇ ਸੁਬਾ ੩ ਤੋਲੇ
ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸ਼ਰਬਤ ਬਜੂਰੀ ਨਾਲ ਪੀਓ ।

ਖੁਰਾਕ

ਸਬਜੀ ਆਮ ਖਾਓ ਦੁਧ ਮਖਣ ਘਿਉ ਪਾਲਕ ਮੰਗਾਂ
ਦੀ ਦਾਲ ਗੋਂਗਲੂ ਵਗੈਰਾ ਖਾਓ ਰਤੀ ਮਿਰਚ ਬਿਲਕੁਲ
ਛੋੜ ਦੇਓ ਤੇ ਜੇ ਪਾਕ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਸ਼ਨ ਕਰਾਉ ।

ਮੋਹਦੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤੇ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨਾ ਮੋਹਦੇਦੇਹਵਾਲੇ
ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਦਾਰੋ ਮਦਾਰ ਮੋਹਦੇ ਤੇ ਮੁਨ-
ਹਸਰ ਹੈ ਮੋਹਦੇ ਦਾ ਜ਼ਯਾਦਾ ਖਜ਼ਾਲ ਰਖਣਾ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹਦੇ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਜੇਹੜਾ ਦਰਦ ਧੁੰਨੀ ਥੀਂ ਉਪਰ ਹੈ ਓਹ ਡਾਢਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਤੇ ਦਰਦ ਦੇ ਜ਼ਯਾਦਾ ਹੋਣੇ ਕਰਕੇ ਹਥ ਪੈਰ ਠੰਢੇ ਹੋ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਦਰਦ ਕਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਜੇ
 ਵਕਤ ਕਬਜ਼ੀ ਸਖਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਲੰਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ
 ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਥੀਂ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਕੈ ਕਰ ਦੇਉ
 ਕੈ ਦਾ ਨੁਸਖਾ

ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫਾਸ ੭ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਓ ਇਸ
 ਦਵਾਈਨੂੰ ਘੋਲਕੇ ਪੀ ਲਉ ਤੇ ੧੦-੧੫ ਮਿੰਟ ਬਾਦ ਕੈ
 ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਮੇਹਦਾ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਦਰਦ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ
 ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ਸਵਾ ਤੋਲਾ ਸਪਿਰਟ ਅਮੋ-
 ਨੀਆਂ ਅਰਮੈਕਟ ੧੫ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਕਾਰਡਮ ਕੋ ੨੦
 ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪੀਓ ਜਦ
 ਦਸਤ ਆਕੇ ਆਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦਵਾਈ ਬੰਦਕਰ
 ਦੇਣੀ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸੌਖਾ ਇਲਾਜ ਟਿਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੀਮਾ
 ਯਾ ਡੂਸ਼ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ।

ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਪਿਚਕਾਰੀ ਦੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ
 ਡੂਸ਼ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਆਨੀਮਾ ਹੈ ਡੂਸ਼ਨੂੰ ਇਸਤਰਾਂ
 ਕਰੋ ਕਿ ਟੀਨ ਵਿਚ ਮਸਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਟੀਨ ਨੂੰ ਉਚੀ
 ਜਗਾ ਰਖੋ ਤਾਂ ਰਬੜਦੀ ਨਾਲੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਹਿਸੇਨੂੰ ਜਿਥੇ
 ਨਾਲੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਗੁਦਾ ਵਿਚ ਰਖੋ ਇਸਤਰਾਂ ਮਸਾਲਾ

ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਜਾਸੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ
ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਉ ਤੇ ਨਾਲੀ ਨੂੰ ਗੁਦਾ ਵਿਚੋਂ ਕਢ
ਦੇਉ ਤੇ ਟਟੀ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠ ਜਾਉ ਇਸਤਰਾਂ ਦਸਤ ਹੋ
ਜਾਵੇਗਾ ਯਾ ਅਨੀਮਾ ਕਰੋ

ਅਨੀਮੇ ਦਾ ਇਕ ਸਿਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਖੋ ਤੇ ਇਕ
ਸਿਰਾ ਨਾਲੀ ਵਾਲਾ ਗੁਦਾ ਵਿਚ ਰਖੋ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ
ਵਡੀ ਜਗਾਨੂੰ ਘੜੀਘੜੀ ਦਬਾਉ ਜਦ ਫਿਰ ਉਬਰਆਵੇ
ਤਾਂ ਫਿਰ ਦਬਾਉ ਇਸੇਤਰਾਂ ਜਦ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ ਨਾਲੀ
ਨੂੰ ਕਢ ਲਉ ਤੇ ਟਟੀ ਬੈਠ ਜਾਉ ਜਦ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਧੀਛਟਾਂਕ ਕਸਟਰਾਇਲ ਪੀ ਲਉ ਮਸਾਲਾ
ਜੇੜ੍ਹਾ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ੪ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਗਰਮ
ਕਰ ਲਉ ਤੇ ਦੇਸੀ ਸਾਬਣਨੂੰ ਵਿਚ ਘੋਲੋ ਜਦ ਸਾਬਣ
ਘੁਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋ ਛਟਾਂਕ
ਕਸਟਰਾਇਲ ਪਾ ਦੇਉ ਤੇ ਘੋਲਕੇ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ਜਦ
ਇਸਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦਰਦ ਦਾ
ਅਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਕੋਲੰਜ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਭੀ ਕਬਜ਼ੀ ਥੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਖਤ
ਗੋਟਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪੇਸ਼ਾਬਵੀ
ਨਾਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸਖਤ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ ਕੋਈ ਦਵਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਪਚਦੀ ਪੇਟ ਫੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਇਸ ਵਿਚ ਜਦ ਤੋੜੀ ਗੋਟਾ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਦਤੋੜੀ
ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਨਾ ਦੇਉ ਜਦ ਗੋਟਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਕਸਟਰਾਇਲ ਦੁਧ ਵਿਚ ਪਾਕੇ
ਪਿਲਾਦੇਉ ॥

ਗੋਟਾ ਕਢਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਇਹ ਵੀ ਉਸਤਰਾਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਕੀਤਿਆਂ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਰੋ ਤੇ ਦੋਤਿੰਨ
ਦਿਨ ਤਕ ਨਰਮ ਗਿਜ਼ਾ ਦੇਉ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਖੋਲਨ ਲਈ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਪੀ ਲਉ ।

ਪਟਾਸ ਬਾਈ ਕਾਰਬ ਪ ਰਤੀ ਸਪਿਰਟ ਈਥਰ
ਨਾਇਟਰਾਸ ੨੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗਹਸਾਮਿਸ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ
ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਮਗ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਲਿਥੀਆਂ ਸਾਟਰਾਸ ੧ ਰਤੀ
ਟਿੰਗ ਹਸਾਮਿਸ ੧ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਬਕੂ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ
ਈਥਰਨਾਇਟਰਾਸ ੨੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਓ ਤੇ
ਬੀਮਾਰਨੂੰ ਸ਼ੀਰਗਰਮ ਪਾਣੀਵਿਚ ਬੈਠਾਓ ਤੇ ਜੇ ਇਸਤਰਾਂ
ਵੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਾ ਖੁਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸੀ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰ ਥੀਂ

ਕੈਥੀਟਰ ਨਾਲ ਕਟਾਓ ਜਦ ਬੀਮਾਰ ਚੰਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਤਕ ਬਾਹਰ ਫਿਰਨ ਥੀਂ ਟੋਕੋ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨਰਮ ਖਵਾਓ ਅਰਾਰੋਟ ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਦਲੀਆ ਵਗੈਰਾ ਦੇਉ।

ਹੈਜ਼ਾ

ਇਹ ਬੜੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਇਹ ਛੂਤ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸ਼ੈਹਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸ਼ੈਹਰ ਵਿਚੋਂ ਨਸ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੇ ਨਾ ਨਸ ਸਕੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਗੰਧਕ ਤੇ ਕਾਫੂਰ ਧੁਖਾਉ ਤੇ ਸਾਫ ਤੇ ਨਰਮ ਗਿਜ਼ਾ ਖਾਉ ਤੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਵਕਤ ਖਾਲੀ ਨਾਛੋੜੋ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਰੋਜ਼ ਕਪੜੇਬਦਲੋ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਪੈਹਲਾਂ ਸਿਰ ਦੁਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੈੜੇ ੨ ਡਕਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਸਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਉਂ ੨ ਦਸਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਆਦਮੀ ਠੰਢਾ ਹੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੈ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ੨ ਕੈ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿਸਾ ਬੰਦਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਆਸ ਜਯਾਦਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਦ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ ਕੈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬੀਮਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਬਿਲਕੁਲ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਤ ਕੈ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਬਸੁਧ ਪਿਆ ਰੈਂਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦਾ ਉਪਾ

ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਪੈਹਲੋਂ ਤਾਂ ਨਸ ਹੀ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ
ਕਦੀ ਦਿਲ ਕਚਾ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਲੋਰਾਡੀਨ ਯਾਂ ਕਮਫੋਰਾ
ਡੀਨ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਪੀਲਉ ਤੇ ਜੇ ਦਸਤ
ਕੈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ
ਪੀਤੀ ਜਾਓ ਤੇ ਏਡੀ ਕਲੋਨ ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਪਾਕੇ ਸੁੰਘੋ ਤੇ
ਦਸਤ ਤੁਰਤ ਉਠਾਈ ਜਾਓ ਤੇ ਪਿਆਸਵਿਚ ਸੁੰਢ ਦੀਆਂ
ਬੋਤਲਾਂ ਪੀਓ ਯਾ ਦੁਧ ਵਿਚ ਬਰਫ ਤੇ ਮਿਠਾ ਪਾਕੇ
ਪੀਓ ਇਸਤਰਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀ ਫਿਰ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਗ ਉਪੀਅਮ ੨ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਅਮੋਨੀਆਂ ਅਰ
ਮੈਟਕ ੫ ਬੂੰਦ ਟਿੰਗ ਕਾਰਡਮ ੧੦ ਬੂੰਦ ਐਸਡਸਲ
ਡੀਊਰਿਕ ਐਰਮੈਟਕ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਐਸਡ ਸਲਫੀਊਰਿਕ ਆਰੋਮੈਟਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿ
ਰਟ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ੧੦ ਬੂੰਦ ਐਸਡਹਾਈਡਰੋਆਸਨਕ
ਆਰੋਮੈਟਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ੧੦
ਬੂੰਦ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਈ ਜਾਉ
ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਠਨਬੈਠਨ ਨਾ ਦੇਓ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭੀ

ਘਟ ਦੇਉ ਤੇ ਜੇ ਬੀਮਾਰ ਠੰਢਾ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟ
ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਲੈਕੇ
ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਲ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ
ਫੀਨਾਇਲ ਛਿੜਕੋ ।

ਦੇਸੀ

ਪੂਦਨਾਂ ੧ ਤੋਲਾ ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ੪ ਤੋਲੇ ਬੁਰਾਦਾ
ਸੰਦਲ ੨ ਤੋਲੇ ਅਨਾਰ ਦਾਣਾ ੨ ਤੋਲੇ ਲਾਚੀ ਨਿਕੀ ੧
ਤੋਲਾ ਦਾਲਚੀਨੀ ੧ ਤੋਲਾ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ਕਬੂਦ ੭ ਤੋਲੇ
ਕਫੂਰ ੧ ਤੋਲਾ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਕ ਕਢੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ
ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ ।

ਫੁਲਗੁਲਾਬ ਦੇ ਤੋਲੇ ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਸਫੈਦ ੧ ਤੋਲਾ
ਪੋਦੀਨਾਂ ਸਬਜ ੧ ਤੋਲਾ ਪਿਆਜ ੧ ਤੋਲਾ ਲੋਂਗ ੧ ਤੋਲਾ
ਦਾਲ ਚੀਨੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਲਾਚੀ ਨਿਕੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਸਨਾਹਿੰਦੀ
ਦੇ ਤੋਲੇ ਕਾਗਜੀ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਪਤੇ ੧ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ੧ ਸੇਰ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਕ ਕਢ ਲੋ ਤੇ ਦੋਦੋ
ਤੋਲੇ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਿਲਾਈ ਜਾਉ ।

ਦਾਲਚੀਨੀ ੧ ਤੋਲਾ ਜਲਵਤਰੀ ੧ ਤੋਲਾ ਸੁੰਢ ੧ ਤੋਲਾ
ਮਰਚਕਾਲੀ ੧ ਤੋਲਾ ਸੁਰਖਮਰਚ ਦੇ ਬੀਜ ੧ ਤੋਲਾ ਲੂਣ
ਕਾਲਾ ੧੦ ਮਾਸੇ ਅਦਰਕ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ੩-੩ ਰਤੀ
ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਉ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਘੰਟੇ

(16)

ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ।

ਵਾਵੜਿੰਗ ੧ ਤੋਲਾ ਸੁੰਢ ਤੋਲਾ ਪਿਪਲਾ ੧ ਤੋਲਾ
ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ੧ ਤੋਲਾ ਪੋਸਤ ਬਲੀਲਾ ੧ਤੋਲਾ ਪੋਸਤ
ਆਮਲਾ ੧ ਤੋਲਾ।

ਇਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਅਦਰਕ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ
ਇਕ ਇਕ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਉ ਇਕ ਇਕ
ਘੰਟੇ ਦੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ।

ਕਚੂਰ ੧੦ ਰਤੀ ਕਸਤੂਰੀ ਦੋ ਰਤੀ ਕਾਗਜੀ ਨਿੰਬੂ
ਦੇ ਬੀਜ ੩ ਰਤੀ ਲੁਬਾਨ ਕੈਂਡੀਆ ੩ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੧
ਮਾਸਾ ਮਰਚਕਾਲੀ ੪ ਮਾਸੇ ਵਰਕ ਕਲੀ ੪ ਅਦਦ
ਵਰਕ ਸੋਨਾ ੧ ਅਦਦ।

ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ
ਬਨਾ ਲਉ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਘੰਟੇਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ।

ਖੁਰਾਕ

ਸ਼ੋਰਥਾ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਅਰਾਰੋਟ ਸਾਬੂਦਾਣਾ ਵਗੈਰਾ।

ਹਿਚਕੀ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਗਿਜ਼ਾ ਦੇ ਖਾਣ
ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਪੈਹਲਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋ ਘੁਟ
ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੀਓ ਤੇ ਜੇ ਨਾਂ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਿਕੇਨੂੰ ਪਾਣੀ
ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਪੀ ਲਉ ਤਾਂ ਹਿਚਕੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਥੋੜਾ

ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਘੰਟੇਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ ਤੇ
ਇਸਤਰਾਂਵੀਨਾ ਬੰਦਹੋਵੇਤਾਂਕੇ ਕਰਾ ਦੇਉ।ਕੈ ਦੀ ਦਵਾਈ।
ਵਾਇਨਮ ਅਪੀਕਾਕ ੨੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧ ਪਾਉ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਪਿਲਾ ਦੇਉ ਤੇ ੧੦-੧੫ ਮਿੰਟ ਬਾਦ
ਕੈ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹਿਚਕੀ ਬੰਦ ਹੋਜਾਵੇਗੀ ।

ਦੇਸੀ

(17)

ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ ਤੇ ਮਖਣ ਮਿਸਰੀ ਇਕੋ
ਜਿਤਨੀਆਂ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉ ਤੇ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਗਰਮ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਕੇ ਘੁਟ ਘੁਟ ਪੀਲਾਉ ।

ਅਠਾਰਦਾਣਾ ਦੋ ਤੋਲੇ ਮਸਤਕੀ ੧ ਤੋਲਾ ਪੂਦਨੇ
ਦੇ ਪਤੇ ਮਿਸਰੀ

ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਦੇਕੇ ਛਾਂਣ ਕੇ ਪੀਲਾਉ
ਕੇਸਰ ੪ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀ ਨਿਕੀ ੩ ਮਾਸੇ ਪੂਦਨੇ ਦੇ
ਪਤੇ ੪ ਮਾਸੇ ਦਾਲ ਚੀਨੀ ੪ ਮਾਸੇ ਮਸਤਕੀ ਰੂਮੀ ੪
ਮਾਸੇ ਅਧਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਹੜ ਕੇ ਛਾਂਣ ਕੇ ਥੋੜੀ
ਮਿਸਰੀ ਪਾਕੇ ਘੁਟ ਘੁਟ ਪੀਓ ॥

ਦਾਲਚੀਨੀ ਇਕ ਮਾਸਾ ਲਾਚੀਨਿਕੀ ਦੋ ਮਾਸੇ ਮਰਚ
ਕਾਲੀ ਦੋ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲਾ ੫ ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ੬ ਮਾਸੇ ਮਿਸਰੀ
ਕਾਲਪੀ ਦੋ ਮਾਸੇ ਚੂਰਨ ਬਨਾਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਵੇ ।
ਕੈ ਦਾ ਹੋਣਾ

(18)

ਬੇ ਦਿਲ ਚੀਜ਼ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮਖੀ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ ਬਹੁਤ ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਮੇਹਦੇ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ ਪੇਟ ਵਿਚ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ।

ਪੈਹਲਾਂ ਦਵਾਈ ਕੈ ਦੀ ਪਿਲਾਈ ਜਾਵੇ ਠਾਂਕੇ ਮੇਹਦਾ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕੈ ਬੰਦ ਹੋਜਾਵੇ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਕੈ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਦ ਇਹ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ॥

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਰਡਮ ਕੋ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਆਮੋਨੀਆਂ ਆਰੋਮੈਟਿਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾਫਾਰਮ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦਵਾਈ ਬਨਾਕੇ ਰਖ ਛੱਡੋ ਤੇ ਰਾਈ ਦਾ ਪਲੱਸਤਰ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਾਉ ਜਦ ਆਦਮੀ ਆਖੇ ਕੇ ਕੁਝ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਵਾਈ ਪਿਲਾ ਦੇਓ ਤੇ ਜਦ ੧੦ ਮਿੰਟ ਗੁਜਰ ਜਾਨ ਤਾਂ ਪਲੱਸਤਰ ਉਤਾਰ ਦੇਉ ਤੇ ਜੇ ਦਵਾਈ ਇਸ-ਤਰਾਂ ਵੀ ਨਾ ਪਚੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆਕਾਰਬ ੩੦ ਰਤੀ ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਰਡਮ ਕੋ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਆਮੋਨੀਆਂ ਆਰੋਮੈਟਿਕ ੧ ਬੂੰਦ ਐਸਡ ਹਾਡਰੋ ਸੀਆਨਕ ਡਿਲ ਦੋ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾਫਾਰਮ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ
ਜਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

੩ ਰਤੀ ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਰਡਮ ਕੋ ਦਸ ਬੂੰਦ ਅਸਡ ਹਾਡਰੋ
ਸਾਇਨਕ ਡਿਲ ੨ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਅਮੋਨੀਆਆਰੋਮੈਟਿਕ
੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ
ਜਾਉ ਦੁਧ ਬਰਫ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਪਿਲਾਓ ਯਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ
ਬਰਫ ਰਖੋ ਤੇ ਜੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਇਲਾਜ ਕਰੋ ਕੈ ਜਦ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਬ ਲਓ ।

ਦੇਸੀ

ਚੰਨਣ ਬੂਰਾ ਸਫੈਦ ਲਾਚੀ ਨਿਕੀ ਕੇਸਰ ਲੌਂਗ
ਪਿਪਲ ਵਾ ਵੜਿੰਗ ਨਾਗਰਮੁਖਾਂ ।

ਇਨਾਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਫਕੀ ਬਨਾਓ ਤੇ ੪ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ਜੌਂਖਾਰ ਮਾਸੇ ਮਰਚ ਕਾਲੀ ੧ ਮਾਸਾ
ਪਿਪਲ ੧ ਤੋਲਾ ਅਨਾਰਦਾਣਾ ੨ ਤੋਲੇ ਗੁਲਕੰਦ ।

ਇਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਮਿਲਾਕੇ ੩ ਰਤੀ
ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਓ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਘੰਟੇਘੰਟੇ
ਬਾਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਪੋਸਤ ਆਮਲਾ ੩ ਤੋਲੇ ਮਸਤਕੀ ਰੂਮੀ ੭ ਮਾਸੇ (19)
ਲੌਂਗ ੬ ਮਾਸੇ ਜੈਫਲ ੧ ਮਾਸਾ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਅਧ
ਪਾਉ ਮਿਸ਼ਰੀ ਅਧ ਪਾਉ ਕੇਸਰ ੩ ਮਾਸੇ ।

ਇਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਗੁਲਾਬ ਤੇ
ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

੧੦ ਅਨਾਰ ਦਾਣਾ ੧ ਤੋਲਾ ਪਿਪਲ ੧ ਤੋਲਾ ਪਿਪਲਾ
ਮੂਲ ੧ ਤੋਲਾ ਸੁੰਢ ਇਕ ਤੋਲਾ ਦਾਲਚੀਨੀ ੪ ਮਾਸੇ
ਲਾਚੀ ਨਿਕੀ ੪ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸੀਰ ਦੋ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੪
ਮਾਸੇ ਕਾਲਪੀ ਮਿਸਰੀ ੨੦ ਤੋਲੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਨਕੇ ਫਕੀ ਬਨਾਉ ੬ ਮਾਸੇ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ ਗਿਜ਼ਾ ਨਰਮ ਨਰਮ
ਦੇਉ ਤੇ ਗਿਜ਼ਾ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਉ ।

ਖੂਨ ਦੀ ਕੈ

ਇਸਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਬੱਬ ਹਨ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕੋਈ
ਹਿੱਸਾ ਫਟ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਿਲੀ ਯਾ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਫਸਾਦ ਹੋਵੇ ਫਿਫੜਾ ਖਰਾਬ ਹੋਗਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਜੇਹੜਾ ਖੂਨ ਜਿਗਰ ਵਿਚੋਂ ਆਵੇ ਬਦਬੂਦਾਰ
ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਤਿਲੀ ਵਿਚੋਂ ਜੇਹੜਾ ਆਵਸੀ ਕਾਲਾ ਤੇ ਕਿਸੀ
ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਸੀ ਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ
ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਆਵੇਦਾ ਹੈ ਇਹ ਖੂਨ ਜਲਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਸਦੇ ਰੋਕਨ ਲਈ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ
ਲੋੜੀ ਦੀ ਜਦ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ
ਦਿਓ ਜੇ ਜਿਗਰ ਯਾ ਤਿਲੀ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ।

ਸੋਡਾ ਬਾਈਕਾਰਬ ੫ ਰਤੀ ਐਸਡ ਹਾਡਰੋਸਾਨਕ
ਡਿਲ ੨ ਖੁੰਦ ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ
ਦਿਤੀ ਜਾਉ ਜਦ ਤੋੜੀ ਕੈ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ ।

ਯਾਂ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਕਚਰ ਲਵਿੰਡਰ ਕੋ ੧੦ ਬੂੰਦ ਸੋਡਾ ਬਾਈਕਾਰਬ
੫ ਰਤੀ, ਬਿਸਮਥ ਸਬ ਨਾਇਟਰਾਸ ੩ ਰਤੀ
ਐਸਡ ਹਾਡਰੋ ਆਸਨਿਕ ਡਿਲ ੨ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾ
ਫਾਰਮ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਕੈ ਦੇ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ
ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਉ ਤੇ ਜੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਐਡਰਨਲੀਨ ਕਲੋਰਾਇਡ ਸੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦਸ ਬੂੰਦ
ਪਾਣੀ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਹੈਜਲੀਨ ੬੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਪਿਪਰਮਿੰਟ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਕ ਦੋ ਖੁਰਾਕਾਂ ਪਿਲਾਓ ਗਿਜ਼ਾ ਨਰਮ ਪਿਲਾਓ ।

ਦੇਸੀ

ਸੰਦਲ ਸਫੈਦ ਨਾਗਰ ਮੁਥਾਂ ਇੰਦਰਜਉ ਮੁਲੱਠੀ
ਪੋਸਤ ਬੀਜ ਕਾਸ਼ਨੀ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋਜਿਹਾਪੀਹ
ਕੇ ਦਸ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ੈਹਤ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਗੁਰਦਾ ਤੇ ਮੁਸਾਨੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਦਰਦ ਗੁਰਦਾ ਮੁਸਾਨਾ

ਗੁਰਦੇ ਦੋ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਇਕ ਸਜੇ ਇਕ ਖਬੇ ਦੋ ਰਗਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਖੂਨ ਤੇ ਪਾਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਗਾਂ ਦੇ ਜਰੀਏਨਾਲ ਗੁਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਰਗ ਗੁਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੁਸਾਨੇ ਵਿਚ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਕ ਹੀ ਤਰਾਂ ਹੈ ਗੁਰਦੇ ਮੁਸਾਨੇ ਦਾ ਦਰਦ ਯਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਜ਼ਾਕ ਕਰਕੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਯਾਂ ਪਥਰੀ ਕੰਕਰੀ ਨਾਲ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਬਬ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਪਥਰੀ ਯਾ ਕੰਕਰੀ ਗੁਰਦੇ ਵਿਚ ਯਾ ਮੁਸਾਨੇ ਵਿਚ ਵੱਖੀ ਦੇ ਪਰਲੇ ਹਿਸੇ ਹੇਠਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਸੜਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦਰਦ ਇਤਨਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਪਚਦੀ ਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਬੜਾ ਤੰਗ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਹਤੰਗੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸਿਰਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਵੇਲੇ ਦਰਦ ਦਾ ਦੌਰਾ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤੋੜੀ ਪਥਰੀ ਕੰਕਰੀ ਕਢੀ ਨਾ ਜਾਵੇ ਮੁਸਾਨੇ ਯਾ ਗੁਰਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾ ਆ ਜਾਣਾ ਹੋਇਆ ਦਰਦਵਾਲੀ ਜਗਾ ਗਰਮ

ਰੇਤ ਦੀ ਟਕੋਰ ਕਰੋ ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਦੇਉ ।

ਲਿਥੀਆ ਸਾਈਟਰਾਸ ੧ ਰਤੀ ਸਪਿਰਟ ਈਥਰ
ਨਾਇਟਰਾਸ ੧੫ ਬੂੰਦ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ
ਟਿੰਗਚਰ ਹਾਯੋਸਾਈਮਿਸ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪੀਓ ।

ਜਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਕਚਰ ਬਕੂ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਟਾਸ ਐਸੀਟਾਸ ੫ ਰਤੀ
ਪੋਟਾਸ਼ੀ ਬਾਈਕਾਰਬ ੫ ਰਤੀ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ
ਇਨਫਯੂਨਰਸਾਈ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ
ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪੀਓ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਾ ਪਚੇ
ਤਾਂ ਹਾਈਪੋਡਰਮਿਕਮਾਰਫੀਆ ਅਨਜਕਸ਼ਨ ਕਰੋ ।

ਇਹ ਇਸਤਰਾਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ
ਪਿਚਕਾਰੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਅਗੇ ਇਕ ਨਿਕੀ ਜੇਹੀ
ਸੂਈ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗੇ
ਹੋਏ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਬਜਾਰ ਥੀਂ ਇਕ ਟਿਕੀ ਮਾਰਫੀਆ ਅਨ
ਜਕਸ਼ਨ ਦੀ ਲੈਕੇ ਪਿਚਕਾਰੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਦਾ ਪੰਦਰਾਂ
ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਣੀਦੀਆਂ ਪਾਕੇ ਘੋਲ ਲਉ ਤੇ ਨਿਕੀ ਸੂਈ ਨੂੰ
ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਇਕ ਜਗਾ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦੇਓ ਤੇ ਪੈਹਲਾਂਉਸ
ਜਗਾ ਥੋੜੀ ਰੈਕਟੀਫਾਇਡ ਮਲ ਲਉ ਤੇ ਫਿਰ ਸੂਈ ਨੂੰ
ਕਦਰੇ ਉਸ ਜਗਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਛੋੜੋ ਇਸਤਰਾਂ ਸਾਰੀ ਪਾਲੀ

ਅੰਦਰ ਚਲੀਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਦ ਬੀਮਾਰ
ਸੌਂ ਜਾਵੇਗਾ ਫਿਰ ਜਦ ਜਾਰੀ ਤਾਂ ਇਹਦਵਾਈ ਦੇਉ ਤਾਕੇ
ਦਸਤ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵੀ ਖੁਲ ਜਾਵੇ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਪੁਟਾਸ ਬਾਈ
ਕਾਰਬ ੧੦ ਰਤੀ, ਟਿੰਕਚਰ ਬਕੂ ੨੦ ਬੂੰਦ, ਅਨਫ
ਯੂਰਸਾਈ ਇਕ ਛਟਾਂਕ, ਇਹ ਦੋ ਖੁਰਾਕਾਂ ਕਰੋ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦੇਓ ਤੇ ਜੇ
ਇਹ ਦਵਾਈ ਵੀ ਨਾ ਪਚੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ
ਤਾਂਕੇ ਦਸਤ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਜੇਕਰ ਪਸ਼ਾਬ ਹੋਰ ਕਿਸੇ
ਤਰਾਂ ਵੀ ਨਾ ਖੁਲੇ ਤਾਂ ਕੈਥੀਟਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਲਾਇਕ
ਡਾਕਟਰ ਥੀਂ ਕਵਾਉ।

ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਵੀ ਖਲਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਥਰੀ
ਕਵਾ ਦੇਓ ਤਾਂਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਾਸਤੇ ਅਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇ ॥

ਖੁਰਾਕ ਬਿਲ ਕੁਲ ਨਰਮ ਖਾਉ ਤੇ ਕੋਈ ਗਰਮ
ਚੀਜ਼ ਨਾ ਵਰਤੋ।

ਦੇਸੀ

ਬੀਜ ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੋ ਤੋਲੇ ਬੀਜ ਖਰਬੂਜਾ ਦੋ ਤੋਲੇ ਬੀਜ
ਕਦੂ ਦੋ ਤੋਲੇ ਬੀਜ ਖਤਮੀ ੧੫ ਮਾਸੇ ਮੁਲੱਠੀ ੧੫ ਮਾਸੇ
ਬਨਖਸ਼ਾ ੧੫ ਮਾਸੇ ਕਾਜਬਾਨ ੧੫ ਮਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਹੜੋ ਜਿਸ
ਵਕਤ ਰੋਥਾ ਹਿਸਾ ਰੈਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ੮ ਤੋਲੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ

ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦੇ ਤੋਲੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਈ ਜਾਉ ।

ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ਦੇ ਦਾਣੇ ਕਾਜ਼ਬਾਨ ੭ ਮਾਸੇ ਮਕੋ
ਦੇ ਬੀਜ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਾਸੇ ਸਨਾਮਕੀ ਪੰਦ੍ਰਾਂ
ਮਾਸੇ ਤਰੰਜਬੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਅਮਲਤਾਸ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ੫ ਤੋਲੇ
ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਦਸ ਮਾਸੇ ਇਸਨੂੰ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਛਾਹੜ ਕੇ ਪੀਵੋ।

ਪੇਸ਼ਾਬ ਖੋਲਣ ਲਈ

(੨੨)

ਫੁਲ ਗੁਲਾਬ ੩ ਤੋਲਾ ਚਿਟੀ ਖਤਮੀ ਦੇ ਫੁਲ ੩
ਤੋਲੇ ਸੰਦਲ ਇਕ ਤੋਲਾ ਮੁਲਠੀ ਇਕ ਤੋਲਾ ਬਨਖਸ਼ਾ
ਦੇ ਫੁਲ ਗਾਜਰ ਦੇ ਬੀਜ ਨੀਲੋਫਰ ਦੇ ਫੁਲ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਕਿਸੀ
ਵਡੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਉ ਜਦ ਪਾਣੀ
ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਦਨ ਨੂੰ ਖੂਬ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ
ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਕਰੋ ਪਥਰੀ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸੁਜਾਖ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜ਼ਿਯਾਦਾ
ਜਨਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਕਪੜੇ ਆਈ ਹੋਈ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹਮ
ਬਿਸਤਰ ਹੋਣਾ ਬੀਮਾਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਸਨਬੰਧ ਕਰਨਾ
ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਤਲਾਮ ਦੇ ਵਕਤ ਮਨੀ ਰੋਕਨ ਨਾਲ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਖਤ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਪਾਕ

ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਝੰਡੀ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਹਵਤ
ਜਗਾਦਾ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਾਤਨੂੰ, ਨੀਂਦ
ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ।

ਇਲਾਜ

ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਦਫਾ ਪਿਚਕਾਰੀ
ਕਰੋ ਫਟਕੜੀ ਇਕ ਰਤੀ, ਜ਼ਿੰਕ ਸਲਫਾਸ ਇਕ ਰਤੀ,
ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਉ ਦੋ ਦਫਾ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ।

ਯਾ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ
ਪਲੰਬਾਈ ਐਸੀਟਾਸ ੫ ਰਤੀ, ਟਿੰਕਚਰਓਪੀਅਮ
੩੦ ਬੂੰਦ, ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਉ ।

ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ
ਪਿਚਕਾਰੀ ਕਰੋ ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਵਰਤੋ ।

ਸੰਦਲ ਦਾ ਤੇਲ ੧੦ ਬੂੰਦ ਬਾਲਸਮ ਦਾ ਤੇਲ ੧੦
ਬੂੰਦ ਕੀਉਬਬ ਦਾ ਤੇਲ ੧੦ ਬੂੰਦ ਚੀਹੜ ੭ ਰਤੀ ਪਾਣੀ
ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਖਾਉ ।

ਬਨਾਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਪੈਹਲੇ ਚੀਹੜ ਨੂੰ ਖਰਲ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ
ਪਾਕੇ ਖਰਲ ਕਰੋ ਜਦ ਗੋਂਦ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਰਾ
ਤੇਲ ਇਕ ਇਕ ਬੂੰਦ ਕਰਕੇ ਪਾਈ ਜਾਉ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ
ਖੁਰਲ ਕਰੀ ਜਾਉ ਜਦ ਖੂਬ ਤੇਲ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ

ਜਾਣ ਤੇ ਦਵਾਈ ਦੁਧ ਵਰਗੀ ਚਿਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਥੋੜਾ
ਥੋੜਾ ਕਰਕੇ ਜਿਤਨਾ ਪਾਣੀ ਪਾਣਾ ਹੋਵੇ ਪਾ ਲਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਿਥੀਆ ਸਾਈਟਰਾਸ ੩ ਰਤੀ ਲਾਇਕਵਰ
ਪੋਟਾਸੀ ੫ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਕਿਊਬਬ ੫ ਬੂੰਦ ਗਲਿ
ਸਰੀਨ ੧੫ ਬੂੰਦ, ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ
ਯਾ ਸਨਟਲਮਿਡੀ ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਤਿੰਨਵਾਰੀਦਿਨ ਵਿਚ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਉ ਤੇ ਸੁਜਾਖ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਿਸਨੂੰ
ਕੁਰਾ ਆਖਦੇਹਨ ਤਾਂ ਸਨਮੀਟੋ ਇਕ ਇਕ ਚਮਚ ਦਿਨ
ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀਵਿਚ ਪਾਕੇ ਵਰਤੋ
ਰਤੀਮਰਚ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਖਾਉ ਖੁਰਾਕ ਬਿਲ ਕੁਲ
ਨਰਮ ਖਾਉ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ਼ਹਵਤ ਜਯਾਦਾ ਆਵੇ ਤੇ
ਨੀਂਦ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਪੁਟਾਸੀ ਬਰੋਮਾਇਡ ੫ ਰਤੀ ਟਿੰਕਚਰਹੈਨਾਈਮਿਸ
ਦਸ ਬੂੰਦ ਸੰਦਲ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ ਬੂੰਦ ਕੀਊਬਬ ਦਾ ਤੇਲ
ਦਸ ਬੂੰਦ ਗੂੰਦ ੫ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ

(23)

ਜੀਰਾ ਚਿਟਾ ਇਕ ਤੋਲਾ ਲਾਚੀ ਨਿਕੀ ੬ ਮਾਸੇ
 ਖੀਰੇ ਦੇ ਬੀਜ ੪ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ਕਬੂਦ ੩ ਮਾਸੇ
 ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ੩ ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੩ ਮਾਸੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ੨ ਤੋਲੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ ੬ ਮਾਸੇ
 ਦੇ ਦਫਾ ਦਿਨ ਵਿਚ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਉ।

ਤਜ ੬ ਮਾਸੇ ਰਾਲ ਚਿਟੀ ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੰਖੀਆ
 ਮਾਰਿਆ ਹੋਯਾ ਇਕ ਤੋਲਾ ਪੋਸਤ ਖਸਖਾਸ ਇਕ ਤੋਲਾ
 ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਫਕੀਬਨਾਉ ਖੁਰਾਕ ੬ ਮਾਸੇ ਦੇ ਦਫਾ ਦਿਨ
 ਵਿਚ ਬਾਸੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਉ।

(24)

ਕਲਮੀ ਸ਼ੋਰਾ ੪ ਮਾਸੇ ਜੌਂਖਾਰ ੨ ਮਾਸੇ ਮੁਲੱਠਾ ੪
 ਮਾਸੇ ਲਾਚੀ ਦਾਨਾ ਨਿਕੀ ਲਾਚੀ ੪ ਮਾਸੇ ਸਿਲਾਜੀਤ
 ਦਾ ਸਤ ੪ ਮਾਸੇ ਮਿਸ਼ਰੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ ਦਸ ਮਾਸੇ ਦਿਨ
 ਵਿਚ ਦੋ ਦਫਾ ਦੇਵੋ।

(25)

ਤਵਾਸ਼ੀਰ ਇਕ ਤੋਲਾ ਕਥ ਚਿਟੀ ਇਕ ਤੋਲਾ
 ਕਬਾਬ ਚੀਨੀ ੨ ਤੋਲੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ੨ ਤੋਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਟ
 ਛਾਣਕੇ ਦਸ ਮਾਸੇ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ
 ਵਾਰੀ ਖਾਉ।

ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਜਰਦ ਇਕ ਤੋਲਾ ਪੋਸਤ ਬਲੀਲਾ
 ਇਕ ਤੋਲਾ ਆਮਲਾ ਇਕ ਤੋਲਾ ਸੰਢ ਇਕ ਤੋਲਾ ਮਰਚ

ਕਾਲੀ ਇਕ ਤੋਲਾ ਪਿਪਲਾ ਇਕ ਤੋਲਾ ਨਾਗਰ ਮੁਖਾਂ
ਇਕ ਤੋਲਾ ਗੁਗਲ ਇਕ ਤੋਲਾ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਕਾਹੜੋ ਕਿ ਜਦ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਰੋਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਕੇ
ਠੰਢਾ ਕਰਕੇ ਰਖ ਛੱਡੋ ਜਦ ਸੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਏ ਮਾਸੇ ਗਾਂ
ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਦੋ ਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਖਾਵੋ ਖੁਰਾਕ
ਨਰਮ ਖਾਓ ॥

ਅੰਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਦਸਤ ਤੇ ਪੇਚਸ਼

ਦਸਤ ਬਹੁਤ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਮੋਹਦੇ ਦੀ
ਖਰਾਬੀ ਨਾਲ ਜਿਗਰ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਨਾਲ ਬਾਜੀ ਦਫਾ
ਦਸਤਾਂ ਨਾਲ ਪਾਕ ਤੇ ਲਹੂ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲਹੂ
ਤਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਵਾਸੀਰ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕ
ਅੰਦਰ ਕਿਸੀ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ਜਦ
ਦਸਤ ਯਾ ਪੇਚਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪੈਹਲਾਂ ਨਰਮ ਜੁਲਾਬ ਲਉ
ਨਰਮ ਜੁਲਾਬ ਕੈਸਟਰਾਇਲ ਥੀਂ ਵਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਉ ਤਾਂ ਕਿ ਜੁਲਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ॥

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ਇਹ ਭੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ
ਜੁਲਾਬ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਸਹਲ ਹੀ ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੈਸਟ
ਰਾਇਲ ਆਮਲਸ਼ਨ ਕਾਸਟਰਾਇਲ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ,

ਗ੍ਰੰਦ ੩੦ ਰਤੀ, ਦਾਲਚੀਨੀ ਦਾ ਅਰਕ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ,
ਪੈਂਹਲਾਂ ਗ੍ਰੰਦ ਨੂੰ ਖਰਲ ਕਰੋ ਤੇ ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ
ਗੋਂਦ ਬਨਾ ਲਉ ਫਿਰ ਕਸਟਰਾਇਲ ਮਿਲਾ ਲਉ
ਇਹ ਚਾਰ ਖੁਰਾਕਾਂ ਹਨ ।

ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ
ਤੇ ਜੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਵਰਤਨ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਵੇ
ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਬਿਸਮਥ ਸਬਨਾਇਟਰਾਸ ੩ ਰਤੀ ਪਲਵਕਰੀਟਾ
ਆਰੋਮੈਟਿਕ ੫ ਰਤੀ ਸੋਡਾ ਬਾਈਕਾਰਬ ੫ ਰਤੀ ਪਲਵ
ਅਪੀਕਾਕ ਕੋ ੩ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਉ ॥

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਏਨੋ ਕੋ ੧੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਉਪੀਅਮ
੫ ਬੂੰਦ ਮਿਸਚੂਰਾ ਕਰੀਟਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਸ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ਜੇ ਦਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਖਤ ਬੂ
ਆਂਵਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ

ਲਾਇਕਵਰ ਹਾਡ ਰਾਜ ਰਾਇਡ ਪਰ ਕਲੋਰਾਇਡ

੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ॥

ਖੁਰਾਕ

ਦੁਧ ਚਾਵਲ, ਡਬਲ ਰੋਟੀ ਦੁਧ, ਅਰਾਰੋਟ ਸਾਬੂ
ਦਾਣਾ ਇਹ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ ਤਕ ਖਾਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਬੇਲ ਲਿਕਵਡ ੬੦ ਬੂੰਦ ਮਿਸ਼
ਚੂਰਾ ਕਰੀਟਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਦੇਸੀ

(28)

ਬੇਲ ਦੇ ਬੀਜ ਰਾਲ ਕਥ ਚਿਟੀ

ਤਿੰਨੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੋ ਜਿਤਨੀਆਂ ਲੈਕੇ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਪੀਓ ।

ਪੋਸਤ ਅਨਾਰ ੧ ਤੋਲਾ ਮਜੀਠ ੧ ਤੋਲਾ ਬੇਲਾਕਥ
੧ ਤੋਲਾ ਨਾਗਰ ਮੁਥਾਂ ੧ ਤੋਲਾ ਮਿਸ਼ਰੀ ੧ ਤੋਲਾ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਫਕੀ ਬਨਾ ਲਉ ੬
ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਾਣੀਨਾਲ ਦਿਨਵਿਚਤਿੰਨਵਾਰੀ ਖਾਉ।

ਸਿੰਗਰਫ ੩ ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ੩ ਮਾਸੇ ਹਫੀਮ ਖਾਲਸ ੪
ਮਾਸੇ ਅਰਕ ਨਿੰਬੂ ਵਿਚ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਮੁੰਗਦੇ ਦਾਣੇ
ਜਿਤਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਓ ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਤਿੰਨ
ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਦੀ ਗਿਰੀ ਹਫੀਮ ਪਾਰਾ ਤੇ ਗੰਧਕ ਸਾਰੀਆਂ ਇਕੋਜੇਹੀਆਂ
ਲੈਕੇ ਪੈਹਲਾਂ ਪਾਰਾ ਫਿਰ ਗੰਧਕਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਖਰਲ ਕਰੋ
ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਫਕੀ ਬਨਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਉ ਤੇ ਖੂਬ
ਖਰਲ ਕਰੋ ਦੋ ਰਤੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੋਲੀ ਬਨਾਓ ਇਕ
ਇਕ ਗੋਲੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਖਾਓ

ਹਫੀਮ ੧ ਮਾਸਾ ਹਿੰਗ ੧ ਮਾਸਾ ਲੌਂਗ ੭ ਮਾਸੇ ਮੋਚ
ਰਸ ੩ ਮਾਸੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ੫ ਮਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ
ਨਿਕਾ ਪੀਹਕੇ ਦੋ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ ਲਉ ਤੇ
ਅਧਰਿੜਕੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ
ਗੋਲੀ ਖਾਓ ॥

(੫੬) ਕਾਫੂਰ ੪ ਮਾਸੇ ਜੈਫਲ ੧ ਤੋਲਾ ਸੰਦਲ ਚਿਟਾ ੧
ਤੋਲਾ ਵਾਵੜਿੰਗ ੧ ਤੋਲਾ ਲਾਚੀਨਿਕੀ ੧ਤੋਲਾ ਤਵਾਸੀਰ
੧ ਤੋਲਾ ਜੀਰਾਚਿਟਾ ੧ ਤੋਲਾ ਸੁੰਫ ੧ ਤੋਲਾ ਮਰਚਕਾਲੀ
੧ ਤੋਲਾ ਪਿਪਲ ੧ਤੋਲਾ ਲੌਂਗ ੧ ਤੋਲਾ ਮਿਸ਼ਰੀ ੧੦ਤੋਲੇ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਫਕੀ ਬਣਾ ਲਉ ਤੇ
ਤਿੰਨ ਮਾਸੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਗੋਕੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਵੋ

(੨੭) ਚਿਸ਼ ਲਈ ਇਹ ਦਵਾਈ ਖਾਵੋ

ਉਨਾਬ ੧੦ ਅਦਦ ਰੇਸ਼ਾ ਖਤਮੀ ੪ ਮਾਸੇ ਮੁਲਠੀ
੭ ਮਾਸੇ ਬਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਫੁਲ ੧ ਤੋਲਾ ਬੀਦਾਣਾ ੪ ਮਾਸੇ
ਅਮਲਤਾਸ ੩ ਤੋਲੇ ਗੁਲਕੰਦ ੩ ਤੋਲੇ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ੪
ਮਾਸੇ ਤਿੰਨ ਪਾ ਪਾਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ

ਕਾਹੜਾ ਬਨਾ ਲਉ ਜਿਸ ਵਕਤ ਤੀਸਰਾ ਹਿਸਾ ਰੈਹਜਾਵੇ
ਉਤਾਰਕੇ ਅਮਲਤਾਸ ਤੇ ਬਦਾਮ ਰੋਗਨ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀ
ਲਉ ਤਿੰਨ ਖੁਰਾਕ ਪੀਣ ਨਾਲ ਸੁੱਦਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗਾ
ਪੇਚਸ਼ ਦਾ ਅਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਕਬਜ਼ੀ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਕਬਜ਼ੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਜਿਸਦਿਨ ਖੁਰਾਕ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਯਾ ਮੋਹਦੇ ਨੇ ਅਖਾਣਾ
ਕੰਮ ਛੋੜ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਯਾ ਬਵਾਸੀਰ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ
ਇਲਾਜ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਕਬਜ਼ ਕੁਸ਼ਾ ਗੋਲੀਆਂ

ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਕਾਲੋਸੇਂਬ ਕੋ ਅੱਧੀ ਰਤੀ ਕੈਲੋਮਲ
ਅਧੀ ਰਤੀ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਜਲਪ ਅਧੀ ਰਤੀ ਪਲਵ
ਕਮਬੋਜੀ ਅਧੀ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ॥

ਇਕ ਗੋਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਦੁਧ ਯਾ
ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾ ਲਉ ਯੂਨੀਮਿਨ ਅਧੀ ਰਤੀ
ਪੋਡਫਲੀਨ ਰਤੀ ਦਾ ਅਠਵਾਂ ਹਿਸਾ ਕੈਲੋਮਲ ਅਧੀਰਤੀ
ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਕਾਸਕਾਰਾ ਸਗਰੇਡਾ ੧ ਰਤੀ ਇਹ
ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ॥

ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਇਕ ਸੁਬਾ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਾਮ
ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਸੋਡਾ ਸਲਫਾਸ

੩੦ ਰਤੀ ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਰਡਮਕੋ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ
ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਖਾ ਲਉ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਕਾਸਰੇਰਾ ਲਿਕਵਡ ੩੦ ਬੂੰਦ
ਗਲਿਸਰੀਨ ੬੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਦਫਾ ਸੁਬਾ ਤੇ
ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪੀਓ ਯਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਰੂਟ
ਸਾਲਟ ਕਾਰਲਸ ਬੇਡ ਸਾਲਟ ਕਟਨੌਜ ਪੌਡਰ ।

ਇਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਇਕ
ਚਮਚ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਰਾਤਨੂੰ ਪੀਲਉ ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਖਾਉ ਜੇ ਖਾਉ
ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਖਾਓ ।

ਦੇਸੀ

28 ਬਨਖਸ਼ਾ ਦੇ ਫੁਲ ੭ ਮਾਸੇ ਖਤਮੀ ਦੇ ਬੀਜ ੧੧
ਮਾਸੇ ਅੰਜੀਰ ਕੰਧਾਰੀ ੫ ਅਦਦ ਗੁਲਕੰਦ ੩ ਤੋਲੇ ਤਿੰਨ
ਪਾਓ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਕਾਹੜਾ ਬਨਾਕੇ ਰਾਤਨੂੰ ਪੀਓ ।

ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ੧ ਤੋਲਾ ਬਨਖਸ਼ੇ ਦੇ ਫੁਲ ੧ ਤੋਲਾ
ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਇਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ
ਫਰੀ ਬਨਾ ਲਉ ਰਾਤਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ੬ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ

ਗਰੰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਪੇਟ ਵਿਚ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ

ਪੇਟ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਚਮੂਨੇ ਜੇਹੜੇ ਸਫੈਦ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਕ ਕਦੂ ਦਾਣੇ ਇਹ ਗੋਲ ਗੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੂ ਦੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਤੀਜੇ ਮਲੂਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਦੋ ਦੋ ਫੁਟ ਤਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਜਦ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਭੁਖ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਂਦੀ ਤੇ ਨਕ ਨੂੰ ਖਾਰਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੇਦ ਪੀਂਹਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਦਿਲ ਕਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਕਦੀ ਕੈ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੀੜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਟਟੀ ਕਦੀ ਕਬਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ਦਸਤ ਆਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀੜੇ ਇਕ ਦੋ ਰੋਜ਼ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਜਲਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਾਂਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ।

ਨਿਕਿਆਂ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ-ਚਮੂਨੇ

ਜਦ ਮਾਲੂਮ ਹੋਜਾਵੇ ਕਿ ਅੰਦਰ ਚਮੂਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਸੁਬਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖੂਬ ਭੁਖ ਲਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ

ਇਕ ਪੁੜੀ ਖਾ ਲਉ ਤੇ ਇਕ ਪੁੜੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੈਣ ਵੇਲੇ
ਖਾਉ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਖਾਉ ਤੇ ਨਰਮ ਖਾਉ ਪੁੜੀ
ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਇਹ ਹੈ:—

ਸਨਟੋਨਨ ਦੇ ਰਤੀ ਕੈਲੋਮਲ ੧ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ
ਪੁੜੀ ਹੈ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਤੇ ਦਸਰੇ ਰੋਜ ਸੁਬਾ ਹੀ ਕਾਸਟਰਾਇਲ ਅੱਧੀ
ਛਟਾਂਕ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਪੀ ਲਉ ਜਦ ਦਸਤ ਹੋਣਗੇ
ਤਾਂ ਕੀੜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਕਲਦੇ ਦਿਸਨ ਗੇ । ਇਸੀ ਤਰਾਂ
ਤੀਸਰੇ ਰੋਜ ਇਕ ਪੁੜੀ ਸੁਬਾ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਖਾਓ ਤੇ
ਉਤੋਂ ਕਾਸਟਰਾਇਲ ਪੀਓ ਜਦ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੋ
ਤਿੰਨ ਰੋਜ ਪਰਹੇਜ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਰੋਜਾਂ ਬਾਦ ਇਕ
ਹਫਤੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ।

ਟਿੰਕਚਰ ਨਕਸ ਵੈਮੀਕਾ ੫ ਬੂੰਦ ਲਾਇਕਆਰਸ
ਨਕ ਦੇ ਬੂੰਦ ਇਨਫੀਉਜਿਨ ਕਵਾਸੀਆ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਫਾ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੀ ਬਾਦ ਪੀਓ ।

ਕਦੂ ਦਾਣੇ ਤੇ ਮਲੂਪ

ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਪੀਓ ।

ਸੇਲਫਰਨ ਆਇਲ ੨੦ ਬੂੰਦ ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ
੧੦ ਬੂੰਦ ਗੂੰਦ ੩ ਰਤੀ ਡੀਕਾਕਸ਼ਨ ਫੈਮਾਂਗਰੇਨੇਟ ਅੱਧੀ
ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਖਾਲੀ
ਪੇਟ ਪੀਓ ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਕਾਸਟਰਾਇਲ ਪੀਓ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇ
ਰੋਜ਼ ਵਰਤੋ ਤੇ ਜਦ ਕੀੜੇ ਨਿਕਲਜਾਨ ਤਾਂ ਇਕ ਹਫਤਾ
ਓਹੀ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ਮਿਠਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਵਰਤੋ ।

ਦੇਸੀ

ਕਮੀਲਾ ਵਾਵੜਿੰਗ ਹਲੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ਨਿਮਕ ।

(29)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਪਾਕੋ ਫਕੀ
ਬਨਾਉ ਤੇ ਦਸ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਸੀ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਖਾਉ
ਤੇ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਉ ।

ਹਲੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ੨ ਤੋਲੇ ਬਲੀਲਾ ੨ ਤੋਲੇ ਆਮਲਾ
੨ ਤੋਲੇ ਕਮੀਲਾ ੨ ਤੋਲੇ ਵਾਵੜਿੰਗ ੧ ਤੋਲਾ ਨਾਗਰਮੁਖਾਂ
੬ ਮਾਸੇ ਹਲਦੀ ੬ ਮਾਸੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ੩੦ ਤੋਲੇ
ਮਾਖਿਓਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਕੇ ਰਖੋ ਇਕ ਤੋਲਾ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਜਵੈਣ ਖੁਰਾਸਾਨੀ ੧ ਤੋਲਾ ਪਾਪੜਾ ੧ ਤੋਲਾ

(30)

ਕਮੀਲਾ ੧ ਤੋਲਾ ਵਾਵੜਿੰਗ ੧ ਤੋਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ੧ ਮਾਸੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਲਕੰਦ
ਮਾਕੇ ਸੌਂ ਜਾਓ ਇਕ ਹਫਤਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਕੀੜੇ ਮਰ
ਜਾਣਗੇ ਖੁਰਾਕ ਨਰਮ ਖਾਉ ।

ਗੁਦਾ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਬਵਾਸੀਰ-ਏਹ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਅੰਦਰਲੀ ਇਕ ਬਾਹਰਲੀ ਇਹ ਜਯਾਦੇ ਤਰ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਨਾਲ ਹਰ ਵਕਤ ਬੈਠਕ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਦਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖਾਰਸ਼ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਕਬਜ਼ੀ ਰੈਂਹਦੀ ਹੈ ਪੇਚਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਚੇਤੇ ਦੇ ਵਕਤ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਮਸੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਂਵਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਕਤਰਾ ਕਤਰਾ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਧਾਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਜੇ ਖੂਨ ਬਹੁਤ ਮੁੱਦਤ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਬਾਹਰਲੀ ਬਵਾਸੀਰ-ਇਹ ਮਸੇ ਗੁਦਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਕਦੀ ਨਰਮ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਕਦੀ ਸਖਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਜਦ ਨਿਕੇ ੨ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ ਕਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਖਾਰਸ਼ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੜਾ ਦਰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਦੀ ਕਦੀ ਖੂਨ ਵੀ ਆਂਵਦਾ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਲੀ ਬਵਾਸੀਰ-ਮਸੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਤਰਫ ਇਕ ਇੰਚ ਲੰਮੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤਰਾਂ ਬੈਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂਦਾਂ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਦੀ ਤਰਫ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਲਾ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਲਾਜ

ਕਨਫ਼ਸ਼ੋਸ਼ਨਸ਼ਨਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਕਨਫ਼ਕਸ਼ਨ ਸਲ
ਫਰ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਕਨਫ਼ਕਸ਼ਨ ਪੈਪਰ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਤੋਲਾ ਭਰ ਲੈਕੇ
ਗਤ ਨੂੰ ਗਰਮ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾ ਲਉ ਤੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ
ਇਕ ਦੋ ਦਫ਼ਾ ਕਸਟਰਾਇਲ ਪੀਓ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਸੁਭਾ ਬਾਸੀ
ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਕਰੇ।

ਜਦ ਖੂਨ ਆਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ
ਹੈਜ਼ੇਲੀਨ ੬੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ।

ਯਾ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਖਾਉ

ਸਲਫਰ ਪਰਸੀਪੀਟੈਟ ੧੦ ਰਤੀ ਕਰੀਮਆਫ
ਟਾਰਟਾਰ ੧੦ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦੁਧ
ਨਾਲ ਖਾਉ ਤੇ ਜੇ ਮਸੇ ਬਾਹਰ ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਇਹ
ਮਲੂਮ ਲਾਉ।

ਗਲਕਮ ਉਪੀਅਮ ਆਇੰਟਮਿੰਟ ਰੋਜ਼ ਏਹੋ ਮਲੂਮ
ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤਕ ਮਸਿਆਂ ਤੇ ਲਾਉ ਜੇ ਕਰ ਦਰਦ ਨਾ
ਜਾਵੇ ਤੇ ਖੂਨ ਵੀ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਲੂਮ ਵਰਤੋ।

ਰਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਪਲਵ ਉਪੀਅਮ ੫ ਰਤੀ ਵੈਜ਼ੇਲੀਨ
ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ

ਇਹ ਮਲੁਮ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਾਓ ਜੇਕਿਸੇ
ਤਰਾਂ ਵੀ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾਓ
ਤੇ ਗਜ਼ਾ ਨਰਮ ਖਾਓ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ
ਨਾ ਖਾਓ ।

ਦੇਸੀ

ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਜ਼ਰਦ ੪ ਮਾਸੇ ਹਲਦੀ ੪ ਮਾਸੇ
ਸੰਦਲ ਸੁਰਖ ੪ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀਨਿਕੀ ੧ ਮਾਸਾ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਸੰਦਲ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ
ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਿਲਾ ਦੇਓ ।

ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ੬ ਮਾਸੇ ਪੋਸਤ ਬਲੀਲਾ ੬ ਮਾਸੇ
ਪੋਸਤ ਆਮਲਾ ੬ ਮਾਸੇ ਮਾਈਂ ੬ ਮਾਸੇ ਖੰਡ ੨ ਤੋਲੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਫਕੀ ਬਨਾ ਲਓ ਇਕ ਤੋਲਾ ਬਾਸੀ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਨਰ ਕਚੂਰ ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਸਫੈਦ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ
ਜੇਹਾ ਮਿਲਾਕੇ ਕਾਲਪੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਥੋੜੀ ਮਿਲਾਕੇ ਫਕੀ
ਬਨਾ ਲਓ ।

੬ ਮਾਸੇ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਮਸਤਕੀ ੪ ਮਾਸੇ ਬਾਦੀਆਨ ਦੇਸੀ ੪ ਮਾਸੇ ਬਾਦੀ

ਆਨ ਰੂਮੀ ੪ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀ ਦਾਣਾ ੪ ਮਾਸੇ ਪੁਦੀਨਾ

ਖੁਸ਼ਕ ੨ ਮਾਸੇ ਦਾਲਚੀਨੀ ੬ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ੮ ਮਾਸੇ
ਸਨਾ ਮਕੀ ੧੦ ਮਾਸੇ ਸ਼ਹਿਦ ਖਾਲਸ ੮ ਤੋਲੇ ਮਿਸ਼ਰੀ
ਖਾਲਸ ੨੨ ਤੋਲੇ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ੨੪ ਤੋਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਇਕ ਤੋਲਾ ਰੋਜ਼ ਅਰਕ
ਕਾਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਜਲਵਤਰੀ ੪ ਮਾਸੇ ਤਜ ਦੇ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀਦਾਣਾ ੪
ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ੪ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲਾ ੮ ਮਾਸੇ ਦਾਲ ਚੀਨੀ ਚਾਰ
ਮਾਸੇ ਮਰਚ ਕਾਲੀ ੯ ਮਾਸੇ ਲੈਂਗ ੬ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੪
ਮਾਸੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ੭ ਤੋਲੇ ਸ਼ਹਿਦ ੧੫ ਤੋਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਮਿਲਾਕੇ ਮਜ਼ੂਨ ਬਨਾਲਉ ੫ ਮਾਸੇ ਰੋਜ਼ ਖਾਉ ।

ਰਸੌਂਤ ਦੇ ਮਾਸੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਪਤੇ ੫ ਤੋਲੇ ਰਸੌਂਤ ਨੂੰ
ਮੂੰਹ ਦੀ ਥੁਕ ਨਾਲ ਰਗੜਕੇ ਲਾਵੇ ਤੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਪਤਿਆਂ
ਤੇ ਲਾਕੇ ਕਸ ਕੇ ਸਾਫਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇ ਇਸੇਤਰਾਂ ਦਿਨ ਵਿਚ
ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਲਾਵੇ ਮਸੇ ਬੈਠ ਜਾਣਗੇ ।

ਮੌਮ ਸਫੈਦ ੧ ਤੋਲਾ ਮੁਰਦਾਸ਼ਿੰਗ ੩ ਮਾਸੇ ਨਸ਼ਾਸਤਾ
੩ ਮਾਸੇ ਹਫੀਮ ੨ ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੧ ਮਾਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਦੀ ਮਲੂਮ ਬਨਾ ਲਉ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਦਫਾ ਮਸੇ ਤੇ ਲਾਉ
ਖੁਰਾਕ—ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਮੂੰਗ ਦੀ ਦਾਲ ਸਬਜੀ ਪਾਲਕਦਾ
ਸਾਗ ਡਬਲ ਹੋਟੀ ਵਗੈਰਾ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ
ਖਾਉ ਰੰਤੀ ਮਰਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ॥

ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਬਦ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਹੜ ਹੈ ਇਹ ਮੌਰੂਸੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜ਼ਯਾਦਾ ਜਨਾਹ ਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਛੂਤ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜੈਹਰ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਪੈਹਲੋਂ ਇਕ ਨਿਕਾ ਜਿਹਾ ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਜਿਸਮ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਦਨ ਨੂੰ ਫੋੜੇ ਫੋੜੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅੰਨਾਂ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਲੂਹਲਾ ਕਰਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੁਸੇ ਦੀ ਖਲ ਉਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਕਤਾਂ ਜ਼ਖਮ ਬੜਾ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਰਸ ਨਿਕਲਦੀ ਰੈਹਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਜਗਾ ਰਸ ਲਗੇ ਉਥੇ ਹੀ ਜ਼ਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੂਜਾ ਇਹ ਜ਼ਖਮ ਪੈਹਲਾਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਕਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਮੁਦਤ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜਦ ਜੈਹਰ ਖੂਨ ਵਿਚ ਅਸਰਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਫੋੜੇ ਫੋੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਜੈਹਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਜਗਾ ਡੰਡੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸਿਰਾ ਛਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ੨੪ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਸੁਰਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਜ਼ਖਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਆਦ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਡੰਡੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲੇ ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਪਾਕ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ

ਧੋਣ ਲਈ ਲੋਸ਼ਨ

ਕੈਲੋਮਲ ੩੦ ਰਤੀ, ਗਲਿਸਰੀਨ ੬੦ ਬੂੰਦ ਚੂਨੇ
ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕ ਪਾਓ ॥

ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਜਖਮ ਨੂੰ ਧੋਕੇ ਉਪਰ ਆਈਡੋ
ਫਾਰਮ ਧੂੜੋ ਜੇ ਬੁ ਆਉਂਣ ਥੀਂ ਡਰੋ ਤਾਂ ਆਰਿਸਟਲ
ਯਾ ਡਰਮਾ ਲੋਟ ਲੈਕੇ ਧੂੜੋ ਦੋ ਚਾਰ ਰੋਜ ਇਸ ਤਰਾਂ
ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਕਾਰਬਾਲਕ ਐਸਡ
ਯਾ ਕਾਸਟਕ ਯਾ ਨਾਇਟਰਕ ਐਸਡ ਨੂੰ ਇਕ ਤੀਲੇ
ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਜਖਮ ਉਪਰ ਆਈਡੋ ਫਾਰਮ ਧੂੜੋ
ਇਸਤਰਾਂ ਜਖਮ ਮਿਲਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜੇ ਕਦੀ ਵਧ ਨਿਕਲ
ਆਵੇ ਤਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵਧ ਤੇ ਲੇਨੀਮਿੰਟ ਆਯੋਡੀਨ
ਦਾ ਬੁੜਾ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਫਾ ਰੋਜ ਹੀ ਲਾਓ
ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਕ ਦੋ ਰੋਜ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਅਰਾਮ ਨਾ
ਆਵੇ ਤਾਂ ਅਲਸੀ ਦਾ ਪੁਲਸਟ ਬੰਨੋ ਤੇ ਜੇਕਰ ਫਟਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਮਲੂਮ ਪਟੀ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਸਾਫ ਕਰਕੇ
ਮੈਲ ਚੜਾਉ ।

ਮੈਲ ਚੜਨ ਦੀ ਮਲਹਮ

ਜ਼ਿੰਕਉਕਸਾਇਡ ੩੦ ਰਤੀ ਆਈਡੋ ਫਾਰਮ ੩੦
ਰਤੀ ਏਰਕ ਐਸਡ ੩੦ ਰਤੀ ਵੈਜ਼ੇਲੀਨ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਕਾਰਬਾਲਕ ਐਸਡ ੧੫ ਬੂੰਦ

Original with:

Language Department Punjab

Digitized by

Panjab Digital Library

ਇਸ ਮਲਹਮ ਨੂੰ ਕਾਰਬਾਲਕ ਲੋਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ

ਜਖਮ ਨੂੰ ਧੌਕੇ ਲਾਓ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਫਾ ਹੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਲਾਓ।

ਕਾਰਬਾਲਕ ਲੋਸ਼ਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਕਾਰਬਾਲਕ ਐਸਡ ੪੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ੧੦ ਛਟਾਂਕ ਖੂਬ ਹਲਾਕੇ ਰੂੰ ਨਾਲ ਜਖਮ ਨੂੰ ਧੌ ਲਵੋ ਉਤੇ ਉਪਰਲੀ ਮਲਹਮ ਲਾਓ ਜੇਕਰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਛਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਯਾ ਗਲ ਵਿਚ ਜਖਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਸਟਕ ਲੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਾੜ ਦੇਓ ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਦਨ ਫੁਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮਲਹਮ ਦੀ ਬਗਲਾ ਤੇ ਪਟਾਂ ਤੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਤਰਕੀਬ ਮਾਲਸ਼ ਦੀ

ਸੈਣ ਥੀਂ ਪੈਹਲੇ ਬਗਲਾਂ ਤੇ ਪਟਾਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੌ ਲਾਓ ਤੇ ਹਾਡਰਾਜਰਾਇਡ ਮਲੁਮ ਨਾਲ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਲਈ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ।

ਅੰਦਰ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਦਵਾਈਆਂ

ਜਦ ਨਵਾਂਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ। ਲਾਇਕ ਵਰ ਆਰਸਨਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਪਟਾਸ ਆਓਡਾਇਡ ੨ ਰਤੀ ਡੀਕਾਕਸਨ ਸਾਰਸਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਖਾਓ ਜਦ ਕੁਝ ਵਧ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤੋ

ਅਮ ੬੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਸਿਨਕੋਨਾ ਕੇ ੧੦ ਬੂੰਦ ਮੈਗਨੈ
ਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ, ਡੀਕਾਕਸਨ ਸਾਰਸਾ ਅਧੀ
ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ
ਦੇ ਬਾਦ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪਲਵ ਹਾਡਰਾਜਰਾਇਡ ਕਮ ਕਰੀਟਾ ਅੱਧੀ ਰਤੀ,
ਗੋਂਦ ਕਤੀਰਾ ਅਧੀ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਹ
ਨੁਸਖੇ ਨਾਲ ਖਾਓ ਪਟਾਸਆਓਡਾਇਡ ੩ ਰਤੀ ਲਾਇਕ
ਵਰ.ਆਰਸਨਕ ੫ ਬੂੰਦ ਇਨਫੀਊਜਨ ਜਨਸ਼ਨ ਅਧੀ
ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਹਰਇਕ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਪੀਓ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਹਾਡਰਾਜਰਾਇਡ ਆਓਡਾਇਡ ਰੂਬਰਬ ੧ ਰਤੀ
ਦਾ ਵੀਹਵਾਂ ਹਿਸਾ ਸਿਰਪ ਟਰੋਫੋਲੀਅਮ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਟਿੰਕਚਰ ਸਿਨਕੋਨਾ ਕੇ ੨੦ ਬੂੰਦ ਡੀਕਾਕਸਨ ਸਾਰਸਾ
ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਪਿਲ ਹਾਡਰਾਜਰਾਇਡ ੧ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ

ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ
ਕਬਜ਼ੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖੋ ਮਾਸ ਤੇ ਹੋਰ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਨਾ ਖਾਓ ਰਤੀ ਮਰਚ ਨਾ ਖਾਓ ॥

ਦੇਸੀ

(੩੨)

ਸ਼ਾਹਤਰਾ ੬ ਮਾਸੇ ਸੰਦਲ ਸੁਰਖ ੬ ਮਾਸੇ ਹਲੀਲਾ
ਕਾਲਾ ੬ ਮਾਸੇ ਉਨਾਬ ੭ ਦਾਣੇ ਚਰੈਤਾ ੬ ਮਾਸੇ ਗੁਲ
ਕੰਦ ੬ ਮਾਸੇ ਗੁਗਲ ਗਲੋ ੬ ਮਾਸੇ ਇਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਹੜੋ ਜਿਸ ਵਕਤ
ਅਧਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ੨ ਤੋਲੇ ਮਾਖਿਓਂ ਪਾਕੇ ਪੀਓ ਇਸਤਰਾਂ
ਇਕ ਹਫਤਾ ਪੀਓ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ ॥

ਰਸਕਪੂਰ ੨ ਮਾਸੇ ਮਗ ੪ ਮਾਸੇ ਗੰਧਕ ਆਮਲੇ
ਸਾਰ ੧ ਤੋਲਾ ਜਮਾਲ ਗੋਟਾ ੧ ਤੋਲਾ ਪੈਹਲਾਂ ਗੰਧਕ
ਤੇ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਓ ਫਿਰ ਰਸ ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਮਿਲਾਕੇ
ਖਰਲ ਕਰੋ ਫਿਰ ਜਮਾਲ ਗੋਟੇ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਪਾਨਦੇ ਰਸ
ਵਿਚ ਦੋ ਰੋਜ਼ ਖਰਲ ਕਰੀ ਜਾਓ ਫਿਰ ਮੰਗ ਦੇ ਦਾਣੇ
ਜਿਤਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਉ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਇਕ
ਸੁਬਾ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮਖਣ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

ਜਮਾਲ ਗੋਟਾ ੧ ਤੋਲਾ ਰਸਕਪੂਰ ੩ ਮਾਸੇ ਦਾਲ
ਚਿਕਨਾ ੩ ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੩ ਮਾਸੇ ਮੁਰਦਾ ਸੰਖ ੩
ਮਾਸੇ ਸੰਖ ਸ਼ਾਹ ੧ ਮਾਸਾ ॥

ਇਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਗੁਲਾਬ ਦੇ

ਅਰਕ ਵਿਚ ਖਰਲ ਕਰੋ ਫਿਰ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਜਿਤ
ਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ ਲਉ ਦੇ ਗੋਲੀਆਂ ਰੋਜ ਮਖਣ
ਯਾ ਮਲਾਈ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਕਾਬਲੀ ੩ ਤੋਲੇ ਹਲੀਲਾ ਜ਼ਰਦ
੪ ਤੋਲੇ, ਰੇਂਵਦ ਚੀਨੀ ੫ ਤੋਲੇ ਫੁਲ ਗੁਲਾਬ ੬ ਤੋਲੇ
ਹਲੀਲਾ ਕਾਲਾ ੧੦ ਤੋਲੇ ਪੋਸਤ ਬਲੀਲਾ ੧੧ ਤੋਲਾ
ਪੋਸਤ ਆਮਲਾ ੧੦ ਤੋਲੇ ਸਨਾਮਕੀ ੨੦ ਤੋਲੇ
ਸ਼ੱਕਰ ੫੦ ਤੋਲੇ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਫਕੀ ਬਨਾ
ਲਓ ੭ ਮਾਸੇ ਰੋਜ ਸੁਬਾ ਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਪਾਰਾ ੧ ਮਾਸਾ ਸ਼ੰਖੀਆ ਚਿਟਾ ੬ ਮਾਸੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਬ ਕਾਗਜ਼ੀ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ
ਖਰਲ ਕਰੋ ਜਦ ਖਮੀਰ ਉਠ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਕਰਕਰਾ
ਕਲਮੀ ੬ ਮਾਸੇ ਮਸਤਕੀ ਰੂਮੀ ੬ ਮਾਸੇ ਪੀਹਕੇ ਮਿਲਾ
ਲਉ ਤੇ ਕਾਲੀ ਮਰਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ ਲਉ
ਤੇ ਜਿਸ ਬੀਮਾਰ ਦੇ ਵਾਲ ਉਖੜਨ ਹਥ ਪੈਰ ਗਲ
ਗਏ ਹੋਣ ਸੰਘ ਪੱਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ੪ ਗੋਲੀਆਂ
ਰੋਜ ਪੈਹਲੇ ਥੋੜੀ ਚੂਰੀ ਖੁਵਾਕੇ ਖਵਾ ਦਿਓ ਇਕ ਹਫਤੇ
ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ॥

ਅਰਕ ਚੋਬ ਚੀਨੀ

ਪੋਸਤ ਆਮਲਾ ੨੦ ਤੋਲੇ ਪੋਸਤ ਬਲੀਲਾ ੨੦ ਤੋਲੇ
 ਉਨਾਬ ੧੦ ਤੋਲੇ ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ੧੦ ਤੋਲੇ ਹਲੀਲਾ
 ਕਾਲਾ ੧੦ ਤੋਲੇ ਫੁਲ ਰੁਲਾਬ ੧੦ ਤੋਲੇ ਸਿੰਦਲ
 ਸੁਰਖ ੧੦ ਤੋਲੇ ਸਿੰਦਲ ਚਿਟਾ ੧੦ ਤੋਲੇ ਅਫੀਮ
 ੫ ਤੋਲੇ ਰੇਂਵਦ ਚੀਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫੁਟ ਕੇ ਸਤ
 ਸ਼ੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੇੜਕੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ੇਰ ਅਰਕ ਨਿਕਾਲੇ
 ੪ ਤੋਲੇ ਰੋਜ਼ ਸੁਬਾ ਪੀਆ ਕਰੋ ।

ਰਤੀ ਮਰਚ ਨਾ ਖਾਓ ਨਿਮਕ ਕਮ ਖਾਓ ਦਧ ਘੀ
 ਮਖਣ ਸਬਜੀ ਆਮ ਵਰਤੋ ।

ਜਰੀਆਨ ਇਤਲਾਮ ਤੇ ਨਾਮਰਦੀ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜਯਾਦਾ ਨਿਕੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦਸਤ
 ਰਸੀ ਨਾਲ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੀ ਪਤਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ ਤੇ ਮਸ਼ਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜ਼ਜਾਦਾ ਹਰਵਕਤ ਖਿਆਲ ਕਾਮ ਦੇ ਰਖਣ ਨਾਲ
 ਵੀ ਇਹ ਦੋ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜ਼ਜਾਦਾ
 ਜਨਾਹ ਨਾਲ ਵੀ ਜਰਯਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਤਲਾਮਜੇ
 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਲੰਬੀ
 ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਯਾਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ
 ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬੁਰੇ ਖਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ ਸਤਸੰਗ
 ਕਰੋ ਤੇ ਸੁਬਾ ਸਵੇਰੇ ਉਠੋ । ਇਤਲਾਮ ਤੇ ਜਰਯਾਨ ਦਾ

ਇਲਾਜ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਜਰਯਾਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਣੀ ਪੇਸ਼ਾਬ
 ਨਾਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਯਾ ਹਰ ਵਕਤ ਨਿਕਲਦੀ ਰੈਂਹਦੀ
 ਹੈ ਤੇ ਇਤਲਾਮ ਵਿਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਨਿਕਲ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾਮਰਦੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਵਤ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਜੇ
 ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਨੀ ਜਲਦੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਿਰ ਦੁਖਦਾ
 ਰੈਂਹਦਾ ਹੈ ਦਿਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਰੈਂਹਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਨਹੀਂ
 ਲਗਦੀ ਕਬਜ਼ੀ ਰੈਂਹਦੀ ਹੈ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦੀ ਅਲੱਗ
 ਬੈਠਣ ਤੇ ਦਿਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ
 ਗੁਸਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਬੜੀ ਹੀ ਨਾਮੁਰਾਦ
 ਹੋਂਦੀ ਹੈ।

ਇਲਾਜ ਜਰੀਆਨ ਤੇ ਇਤਲਾਮ

ਆਮ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਬੈਠੋ ਖਯਾਲਨੂੰ ਇਸ ਤਰਫੋਂ
 ਰੋਕੋ ਰੋਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਰੋ ਸੁਬਾ ਸਵੇਰੇ
 ਉਠੋ ਦੋਇ ਵਕਤ ਸੈਰ ਕਰੋ ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਖਾਓ।

ਪਟਾਸ ਬਰਓਮਾਇਡ ੩ ਰਤੀ ਟਿੰਗਸਟੀਲ ੧੦
 ਬੂੰਦ, ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਦਿਨ
 ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਕੈਲਸੀਅਮ ਗਲਸਰੋਫਾਸ ਫਾਸ ੧ ਰਤੀ ਸੋਡਾ
 ਗਲਸਰੋਫਾਸ ਫਾਸ ੩ ਰਤੀ ਮਿਸਦੂਰਾ ਡਾਮੀਆਨਾ
 ਕੋ ੨੦ ਬੂੰਦ ਰਕਟੀ ਫਾਇਡ ਸਪਿਰਟ ੧੫ ਬੂੰਦ,

ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ
ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਐਸਡ ਫਾਸ ਫੋਰਸ ਡਿਲ ੧੦ ਬੂੰਦ, ਐਸਡ ਹਾਡਰੋ
ਬਰਮਾਇਡ ੧੫ ਬੂੰਦ, ਸਿਰਪ ਲੈਮਨ ੬੦ ਬੂੰਦ,
ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪੀਓ ਤੇ ਏਹ ਦਵਾਈਆਂ ਇੱਕ
ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਵਰਤੋ ॥

ਨਮਰਦੀ ਦਾ ਇਲਾਜ

ਪੈਹਲਾਂ ਪਲੱਸਤਰ ਲਾਉ ਐਮ ਪਲਾਸਟਰ ਕਨ-
ਥਾਰੀਡਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਚਵਾਨੀ ਜਿਤਨਾ ਪਤਲਾ ਬਨਾਕੇ
ਡੰਡੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾ ਦੇਉ ਜਦ ਇਕ ਦਿਨ ਰਵੇਗਾ ਤਾਂ
ਛਾਲਾ ਨਿਕਲ ਆਵੇਗਾ ਫਿਰ ਛਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕਢ
ਕੇ ਜਿੰਕਆਇੰਟਮਿੰਟ ਜਖਮ ਤੇ ਲਗਾ ਦੇਉ ਇੱਕ ਦੋ ਰੋਜ਼
ਨੂੰ ਜਖਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਵਰਤੋ ॥

ਪਿਲ ਫਾਸਫੋਰਸ ੧ ਰਤੀ ਸਟਰਿਕਨੀਆਂ ੧ ਰਤੀ
ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਫੇਰੀ ਰੀਡਿਕਟਮ ੧ ਰਤੀ ਐਕਸ-
ਟਰਕਟ ਡਾਮੀਆਨਾ ਅਧੀ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਹੈ ॥

ਇਹ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਐਸਡ ਆਰਸਨਕ ੧ ਰਤੀ ਦਾ ਅੱਸੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ
ਸਿਟਰਕਨੀਆਂ ੧ ਰਤੀ ਦਾ ਚਾਲੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਜ਼ਿੰਕ ਵੇਲੇ
ਗਨ ਅਧੀ ਰਤੀ ਐਕਸਟੈਰਕਟ ਕੈਨੇ ਬਿਸਇਨਡੀਕਾ
ਅਧੀ ਰਤੀ ਐਕਸਰ ਡਾਮੀਆਨਾ ੧ ਰਤੀ ਕਮਫਰ ੧
ਰਤੀ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਕੋਕੇਨ ੧ ਰਤੀ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ
ਹਿੱਸਾ । ਪਿਲ ਫਾਸਫੋਰਸ ਅਧੀ ਰਤੀ, ਪਲਵ
ਕੰਥਾਰੀਡਿਸ ੧ ਰਤੀ ਦਾ ਬਤੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਇਕ
ਗੋਲੀ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਗੋਲੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਖਾਓ

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਅਲਕਜਰ ਡਾਮੀਆਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਚਮਚਾ
ਸੁਬਾ ਇਕ ਦੁਪੈਹਰ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀ
ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਈਸਟਨ ਸਿਰਪ—ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਕ ਚਮਚ
ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ
ਰੋਟੀ ਥੀਂ ਬਾਦ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਲਾਇਕਵਰ ਸਿਟਰਕਨੀਆਂ ੫ ਬੂੰਦ, ਲਾਇਕਵਰ
ਨਕ ੫ ਬੂੰਦ, ਐਕਸਟਰਕਟ ਡਾਮੀਆਨਾ ਲੀਕਵਰਡੌਂ

ਬੰਦ, ਟਿੰਕਚਰ ਸਟੀਲ ੧੦ ਬੰਦ ਟਿੰਗ ਕੰਥਾਰੀ ਡਿਸ ਪ
ਬੰਦ, ਅਰਕ ਪੀਪਰ ਮਿੰਟ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨਵਾਰੀ ਪੀਓ ॥
ਯਾ ਕਿਰਬੀਜ ਪਿਲ ਨੰਬਰ ੫, ਏ ਇਕ ਇਕ
ਗੋਲੀ ਤਿੰਨਵਾਰੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਪਾਨੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

੨੩ ✓ ਦੇਸੀ-ਜਰਯਾਨ ਇਤਲਾਮ ਨਾਮਰਦੀ

ਸਤਾਵਰ ੩ ਤੋਲੇ ਮੂਸਲੀ ਚਿਟੀ ੨ ਤੋਲੇ ਤਾਲਮ
ਖਾਣਾ ੧ ਤੋਲਾ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ੧ ਤੋਲਾ ਕਿਕਰ ਦੀ ਚੀਹੜ
੧ ਤੋਲਾ ਕਮਰਕਸ ੧ ਤੋਲਾ ਲਾਚੀ ਦਾਣਾ [ਨਿਕੀਲਾਚੀ]
੮ ਮਾਸੇ ਬਾਹਮਣ ਸੁਰਖ ਏ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀ ਦਾਣਾ ੬ ਮਾਸੇ
(ਮੋਟੀ ਲਾਚੀ) ਕਾਲਪੀ ਮਿਸਰੀ ੨੫ ਤੋਲੇ ।

ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਢੱਕੀ ਬਨਾ ਲਓ ਤੇ ਰੋਜ ੧ ਤੋਲਾ ਗਾਂ
ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਓ ॥

ਪੋਸਤ ਅਨਾਰ ੨ ਤੋਲੇ ਜਵੈਣ ਖੁਰਾਸਾਨੀ ੩ ਤੋਲੇ
ਫੁਲਾਦ ਮਾਰਿਆ ਹੋਯਾ ੧ ਤੋਲਾ ।

ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਵਾਰ ਗੰਦਲ ਦੇ ਗੁੱਦੇ ਵਿਚ
ਖਰਲ ਕਰੋ ਇਕ ਰੋਜ ਸ਼ੈਹਦ ਵਿਚ, ਖਰਲ ਕਰੋ ਤੇ
੩-੩ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ ਲਓ ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ
ਰੋਜ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਤਾਲਮਖਾਣਾਂ ੪ ਮਾਸੇ ਮੋਚਰਸ ੪ ਮਾਸੇ ਕਮਰਕਸ ੪
ਮਾਸੇ ਬੀਜ ਗਾਜਰ ੪ ਮਾਸੇ ਸਤਾਵਰ ੪ ਮਾਸੇ ਸੰਘਾੜੇ
ਦੀ ਗਿਰੀ ੯ ਮਾਸੇ ਖੰਡ ੬ ਮਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਫਕੀ ਬਨਾ ਲਓ ਤੇ ੯ ਮਾਸੇ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁਧ
ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਖਾਓ ॥

ਲੌਂਗ ੧੯ ਮਾਸੇ ਕਬਾਬ ਚੀਨੀ ੧੦ ਮਾਸੇ ਤਜ ੧੦
ਮਾਸੇ ਮਰਚ ਕਾਲੀ ੧੦ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲ ੩ ਮਾਸੇ
ਕੇਸਰ ੧ ਮਾਸਾ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਗੁਲਕੰਦ ਪਾਕੇ
ਤਿੰਨ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ ਲਓ ਐਰਤ ਪਾਸ
ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਖ ਲਓ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਰਸ ਲਈ ਜਾਓ ॥

ਮਾਲ ਕੰਗਨੀ ੨੦ ਮਾਸੇ ਅਕਰਕਰਾ ਗੁਜਰਾਤੀ
੨੦ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਕੇਵੜਾ ੨੦ ਮਾਸੇ ਲੌਂਗ ੨੦ ਮਾਸੇ
ਕੇਸਰ ੨੫ ਮਾਸੇ ਖਸਖਾਸ ੧੦ ਮਾਸੇ ਤਿਲ ਚਿਟੇ ੭
ਮਾਸੇ ਬਦਾਮ ਦੀ ਗਿਰੀ ੭ ਮਾਸੇ ਸਤਾਵਰ ੭ ਮਾਸੇ
ਗੁਲਕੰਦ ੨੫ ਤੋਲੇ ਸਹਿਤ ੪੦ ਤੋਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਮਿਲਾਕੇ ਮਜੂਨ ਬਨਾ ਲਓ ਇਕ ਤੋਲਾ ਰੋਜ਼ ਖਾਓ ॥

ਕੇਸਰ ਅਸਲ ੩ ਮਾਸੇ ਜਲਵਤਰੀ ੩ ਮਾਸੇ ਜੈਫਲ
੩ ਮਾਸੇ ਲੌਂਗ ੩ ਮਾਸੇ ਅਕਰਕਰਾ ੩ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲ
੩ ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ੩ ਮਾਸੇ ਅਫੀਮ ੧ ਤੋਲਾ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਮੂੰਗ ਦੀ ਦਾਲ ਜਿਤਨੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾ
ਲਓ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਗਾਂ ਦੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਤੁਖਮ ਖਰਬੂਜਾ ੧੦ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਖੀਰਾ ੧੦ ਮਾਸੇ
ਤੁਖਮ ਬਦਾਮ ੧੦ ਮਾਸੇ ਖਸਖਾਸ ਸੁਫੈਦ ੨੦ ਮਾਸੇ
ਤੁਖਮ ਕਦੂ ੨੦ ਮਾਸੇ ਤਾਰਾ ਮੀਰਾ ੧੦ ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ੧੫
ਮਾਸੇ ਤੁਰੰਜਬੀਨ ੮੦ ਤੋਲੇ ਦੁਧ ਗਾਂ ਦਾ ੨੪੦ ਤੋਲੇ
ਤੁਰੰਜਬੀਨੂੰ ਦੁਧਵਿਚ ਸੇੜਦਿਓ ਫਿਰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂਨੂੰ
ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਮਿਲਾ ਲਓ ਤੇ ਮਜ਼ੂਨ ਬਨਾ ਲਓ ਇਕ
ਤੋਲਾ ਰੋਜ਼ ਖਾਓ ॥ ਖੁਰਾਕ ਖੂਬ ਖਾਓ

ਦੁਧ ਘੀ ਮਖਣ ਮਾਸ ਅੰਡਾ ਨਸ਼ਾਸਤਾ ਅਛੀ ਅਛੀ
ਖੁਰਾਕ ਖਾਓ ॥

ਹਵਾ ਦਾ ਦਰਦ ਯਾ ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਦਰਦ

ਇਹ ਦਰਦ ਮੌਰੂਸੀ ਵੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਲਗਮ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਸਖਤ
ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਆਤਸ਼ਕ ਥੀਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋੜ
ਸੁਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਦਰਦ ਚੀਸਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਟੁਰਨ ਥੀਂ
ਆਦਮੀ ਰੈਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ ਏਹ ਹੈ

ਕਿ ਜਿਸ ਜਗਾ ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਉਸ ਜਗਾ ਪੈਹਲੂ
ਲਾਇਕਵਰਆਪਸ ਪਿਸਟੀਕਸ ਨੂੰ ਲਾਕੇ ਉਪਰ ਰੂੰ ਬੰਨ
ਦੇਉ ਤਾਂ ਕੇ ਛਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਛਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ

ਕਢ ਕੇ ਮਲੁਮ ਲਾ ਦੇਉ ਤਾਂ ਕੇ ਜਖਮ ਠੀਕ ਹੋਜਾਵੇ
ਤੇ ਉਸ ਜਗਾ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ।

ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ ੧੨੦ ਬੂੰਦ, ਲੇਨੀਮਿੰਟ ਸੋਪ
੨੨੦ ਬੂੰਦ ਲੇਨੀਮਿੰਟ ਬਿਲਾਡੋਨਾ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਲੇਨੀ
ਮਿੰਟ ਉਪੀਅਮ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਮਿਠਾ ਤੇਲ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ।

ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ਜਿਸ ਜਗਾ ਦਰਦ
ਹੈ ਉੱਤੇ ਗਰਮ ਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਉ ।

ਯਾ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ

ਮੰਨਥਲ ੩੦ ਰਤੀ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ੧੨੦ ਬੂੰਦ
ਲੇਨੀ ਅਕੋਨਾਇਟ ੧੨੦ ਬੂੰਦ ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ
ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ॥

ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਪੀਓ

ਸੋਡਾ ਸਾਲੀਸਲਾਸ ੫ ਰਤੀ ਸਾਲੀ ਸੀਨ ੫ ਰਤੀ
ਅਸਪੈਰੀਨ ੫ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਉ ॥

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਖਾਉ

ਸੋਡਾ ਸਾਲੀਸਲਾਸ ੫ ਰਤੀ ਪੁਟਾਸ ਆਇਉਡਾਈਡ
ਇਕ ਰਤੀ ਵਾਨਮ ਕਾਲਚੀ ਸਾਈ ਦਸ ਬੂੰਦ ਡੀਕਾਕ
ਸ਼ਨ ਸਾਰਸਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸ਼ਖਾ ਵਰਤੋ

ਸੋਡਾ ਸਾਲੀਸਲਾਸ ੫ ਰਤੀ ਲਾਇਕਵਰ ਆਰਸ
ਨਕ ੫ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਨਕਸਵਉਮੀਕਾ ੫ ਬੂੰਦ ਮਗਨੇ
ਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ
ਖਾਣ ਥੀਂ ਬਾਦ ਪੀਓ ਖੁਰਾਕ ਗਰਮ ਖਾਉ।

ਦੇਸੀ

ਸਤਾਵਰ ੫ ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ੪ ਮਾਸੇ ਸੁਰੰਜਾਂ ਮਿਠੀਆਂ
੪ ਮਾਸੇ ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ੪ ਮਾਸੇ ਪੋਸਤ ਬੀਜ ਜਵੈਨ
੪ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਮੇਥੀ ੭ ਮਾਸੇ।

ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਦੇਉ ਜਿਸ
ਵੇਲੇ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਰੋਹ ਜਾਵੇ ਥੋੜਾ ਕਸਟਰਾਇਲ ਪਾਕੇ
ਪੀ ਲਓ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪੀਨ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਆਜਾਉ।

ਚੋਬਚੀਨੀ ਅਸਲ ੬ ਮਾਸੇ ਸੁਰੰਜਾਂ ਮਿਠੀਆਂ ੧
ਤੋਲਾ ਮਸਤਕੀ ਇਕ ਤੋਲਾ ਸਰਦ ਚੀਨੀ ਇਕ ਤੋਲਾ
ਮਰਚਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸਤਾਵਰ ਇਕ ਤੋਲਾ
ਸਨਾਮਕੀ ਇਕ ਤੋਲਾ ਇੰਦਰ ਜੌਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਸੈਂਫ
ਦਸ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲਾ ਦਸ ਮਾਸੇ ਅਕਰਕਰਾ ਦਸ ਮਾਸੇ
ਜਲਵਤਰੀ ੪ ਮਾਸੇ ਲਾਚੀ ਦਾਣਾ ੪ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੪
ਮਾਸੇ ਨਰਕਚੂਰ ੪ ਮਾਸੇ ਪਾਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ੪ ਮਾਸੇ

ਨਾਗਰ ਮੁਖਾਂ ੪ ਮਾਸੇ ਸ਼ਹਿਦ ੪ ਤੋਲੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਟ
ਛਾਣਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਜੂਨ ਬਨਾ ਲਉ ਦਸ
ਮਾਸੇ ਰੋਜ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਖਾਉ ॥

ਤਪਾਂ ਦਾ ਹਾਲ

ਤਪਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

- (੧) ਤਪ ਮੌਸਮੀ
- (੨) ਤਪ ਦਿਕ
- (੩) ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪਾਕ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਤਪ
- (੪) ਤੀਜੇ ਦਾ ਤਪ
- (੫) ਚੌਥਾ ਤਪ
- (੬) ਪਲੇਗ ਦਾ ਤਪ
- (੭) ਚੀਚਕ ਦਾ ਤਪ
- (੮) ਤਪ ਨਜਲੀ
- (੯) ਦੁਧ ਦਾ ਬੁਖਾਰ
- (੧੦) ਤਪ ਮੋਹਰਕਾ

ਤਪ ਮੌਸਮੀ

ਇਹ ਤਪ ਛੂਤ ਥੀਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਮੌਸਮ ਦੀ
ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਲੇਰੀਏ ਦਾ
ਜ਼ੈਹਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਖਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੁਖਾਰ ਥੀਂ ਪੈਹਲਾਂ ਸਿਰ ਦਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਆਕੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਬਾਜੀ ਦਫਾ ਕੈ ਭੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਇਹ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਨਸਟੀਨ
੩ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁੜੀ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇ ਦੇਉ
ਯਾ ਐਨਟੀਫੈਬਰੀਨ ੩ ਗ੍ਰੇਨ ਯਾ ਐਨਟੀ ਪਾਇਰੀਨ
੩ ਰਤੀ ਗਰਮ ਦੁਧ ਯਾ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਉ ਜਦ
ਪਸੀਨਾ ਆਕੇ ਬੁਖਾਰ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ
ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਕੁਨੀਨ ਸਲ
ਫਾਸ ੩ ਰਤੀ ਐਸਡ ਸਲਫੀਉਰਕ ਡਿਲ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਟਿੰਕਚਰ ਸਿਨਕੋਨਾ ਦਸ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਉ
ਯਾ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਖਾਉ

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਐਨਟੀ ਫੈਬਰੀਨ
੧ ਰਤੀ ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਉ ਤੇ ਜੇਕਰ ਫਨੈਸਟੀਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬੁਖਾਰ
ਨਾ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਦੇਉ ।

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਪਟਾਸ ਐਸੀ
ਟਾਸ ੧੦ ਰਤੀ ਲਾਇਕਵਰ ਮੈਗਨੇਸ਼ੀਆ ਐਸੀ
ਟਾਸ ੩੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਈਥਰ ਨਾਇਟਰਾਸ ਦਸ ਬੂੰਦ

ਟਿੰਕਚਰ ਅਕੈਨਾਇਟ ਪ ਬੂੰਦ ਮੁਸ਼ਕਕਾਫੂਰ ਦਾ ਅਰਕ
ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਓ
ਜਦ ਤੋੜੀ ਬੁਖਾਰ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਫਿਰ ਬੁਖਾਰ ਨੂੰ
ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ।

ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ ਟਿੰਕਚਰ ਸਟੀਲ ਦਸ
ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਇਕ ਇਕ
ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪੀਓ ।

ਯਾ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਵਰਤੋ

ਐਸਟ ਸਾਈਟ੍ਰਿਕ ੩ ਰਤੀ ਫਨਸਟੀਨ ੩ ਰਤੀ
ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੈ ।

ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ
ਨਾਲ ਖਾਓ ।

ਤਪ ਦੇਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਇਹ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਜਹੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਥਰਮਾ
ਮੀਟਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ੯੫
ਥੀਂ ਲੈਕੇ ੧੧੦ ਤਕ ਹਨ, ਆਦਮੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ੯੮॥
ਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਵੇ । ਦੇਖਣ ਦਾ
ਤਰੀਕਾ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਪੈਹਲੇ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ੯੫ ਦਰਜੇ ਤਕ
ਕਰ ਲਓ ਜਦ ਉਪਰੋਂ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਪਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਪਕੜਕੇ ਛਿੱਡੋਗੇ ਤਾਂ ਪਾਰਾ ਉਤਰ ਜਾਸੀ ਫਿਰ ਪਾਰੇ
ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰਖੋ ਜਿਤਨੇ
ਮਿੰਟਦਾ ਹੈ ਰਖੀਰਖੋ ਜਦ ਵਕਤ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਢਕੇ ਦੇਖੋ
ਜੇ ਤਾਂ ੯੮ ਯਾ ਕੁਝ ਘਟ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਖਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ
ਜੇਕਰ ੯੯ ਯਾ ਕੁਝ ਜ਼ਯਾਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਖਾਰ ਹੈ ॥

ਤਪ ਦਿਕ

ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ਖਾਂਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਯਾ ਹਾਂ ਤੇ ਜੇ
ਕਿਸੇ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਪਾਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰੋ ॥

ਰੋਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਖਾਰ ਪਿਛੇ ਦੇਖੋ ਰੋਜ਼ਾ ਦਾ ਹਾਲ

ਤੀਜੇ ਦਾ ਬੁਖਾਰ

ਇਹ ਬੁਖਾਰ ਵਾਰੀ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੁਖਾਰ ਅੰਦਰ
ਬੋਹਜ ਕਰਕੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲੇ ਸੀ
ਲਗਦਾ ਹੈ ਹੱਡੀਆਂ ਭੰਨ ਸੁਟਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ਕੈ ਵੀ
ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੀਲਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਆਂਵਦਾ ਹੈ
ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪਸੀਨਾ
ਆਕੇ ਬੁਖਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ
ਜੁਲਾਬ ਲਓ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਬਾਦ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ।

ਕੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੩ ਰਤੀ, ਐਸਡ ਸਲਫੋਰਕ
ਡਿਲ ਦਸ ਬੂੰਦ, ਟਿੰਕਚਰ ਸਨਕੋਨਾ ੧੫ ਬੂੰਦ, ਪਾਣੀ
ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਵਰਤੋ

ਤੇ ਜੇ ਗਰਮੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਥੋੜੀ ਸਕੰਜਬੀ ਵੀ
 ਵਰਤੋ ਯਾ ਸਿਰਫ ਕੁਨੀਨ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੁਧ ਨਾਲ
 ਖਾ ਲੀਤਾ ਕਰੋ ਤੇ ਗਿਜ਼ਾ ਨਰਮ ਖਾਓ ਤੇ ਬਾਹਰ ਧੁਪ
 ਵਿਚ ਨਾ ਫਿਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਐਸਾ ਬੁਖਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਾਲ
 ਹੀ ਲੈਕੇ ਜਾਵੇਗਾ ਫਿਰ ਬਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ
 ਜਦ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਿਚ ਧੁਪ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ
 ਘੂਕ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੋ ਬੀਮਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਸੁਧ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗਰਮੀ ੧੦ ਪਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਕਬਾਦਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਲਾਜ

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਪਟਾਸ ਐਸੀਟਾਸ ਦਸ
 ਰਤੀ ਲਾਕ ਅਮੋਨੀਆ ਐਸੀਟਾਸ ੬੦ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ
 ਈਥਰ ਨਾਇਟਰਾਸ ੨੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ
 ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾਓ
 ਜਦ ਦਸਤ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਵਿਚੋਂ
 ਕਢ ਦੇਓ ਜਦ ਬੁਖਾਰ ਉਤਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਨੀਨ ਵਰਤੋ।

ਚੌਥੇ ਵਾ ਤਪ

ਇਹ ਤਪ ਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਧੀ ਖੈਹੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ
 ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦੀ ਕਦੀ ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁਖਾਰ
 ਹੋਕੇ ਇਕ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਛੋੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ
 ਦਵਾਈ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਵਰਤੀ ਜਾਓ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।

ਮਗਨੈਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਸਿਨਕੋਨਾ
ਫਬਰੀਫੀਉਜ ੫ ਰਤੀ ਐਸਡ ਸਲਫਯੂਰਕ ਡਿਲ ਦਸ
ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ॥

ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਖੁਰਾਕਾਂ ਖਾਓ।

ਯਾਂ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਵਰਤੋ।

ਸਿਨਕੋਨਾ ਫਬਰੀਫੀਉਜ ੩ ਰਤੀ ਐਸਡਸਾਈ
ਟਰਕ ਪੰਜ ਰੱਤੀ ਇਹ ਇਕ ਪੁੜੀ ਹੈ।

ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਖਾਓ।

ਪਲੇਟ ਦਾ ਤੜਕਾ

ਇਸ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇ ਖੂਬ ਆਹੂ ਲਾਹੇ ਹਨ
ਤੇ ਹਕੀਮਾਂ ਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬੋਹਜੇ ਭਰੇ ਹਨ ਇਹ
ਬੀਮਾਰੀ ਛੂਤ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਹਲਾਂ
ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ
ਕੀੜੇ ਬਣਕੇ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥

ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਥੀਂ ਨੱਸ ਜਾਣਾ
ਚੰਗਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ
ਰੋਹਣ ਵਾਲੇ

ਐਸਡਸਲਫਯੂਰਕ ਡਿਲ ੧੦ ਬੂੰਦ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਦਫਾ ਪੀ ਛੱਡੋ ਤੇ
ਸਾਫ ਖੁਰਾਕ ਖਾਉ ਤੇ ਬਦਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਰਖੋ ਤੇ

ਘਰ ਵਿਚ ਫੀਨਾਇਲ ਛਿੜਕੋ। ਜਿਸ ਆਦਮੀਨੂੰ ਪਲੇਗ
ਹੋ ਜਾਵੇ ਖੂਬ ਇਲਾਜ ਕਰੋ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿਓ
ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਦ ਤੋੜੀ ਗਿਲਟੀ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਬੁਖਾਰ
੧੦੬, ੧੦੭ ਤਕ ਰੈਂਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਜੀਜ਼ ਬੇਸੁਧਰੈਂਹਦਾ
ਹੈ ਜਦ ਗਿਲਟੀ ਨਿਕਲ ਆਵੇ ਬੀਮਾਰ ਕੁਝ ਵਲ
ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਪਲੇਗ ਹੋ ਜਾਵੇ ਦਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ
ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ॥

ਐਸਡ ਕਾਰਬਾਲਕ ਦੇ ਬੂੰਦ ਕਿਰੀਆਜੋਟ ੧ ਬੂੰਦ
ਟਿੰਕਚਰ ਅਕੋਨਾਇਟ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ
ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਪੀਓ।

ਯਾ ਏਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ—ਐਸਿਡ ਕਾਰਬੋਲਕ ਦੇ ਬੂੰਦ
ਪਟਾਸਬਾਈਕਾਰਬ ਦਸ ਰਤੀ ਲਾਇਕਵਰ ਅਮੋਨੀਆਂ
ਐਸੀਟਾਸ ੧੨ ਬੂੰਦ ਸਪਿਰਟ ਈਥਰ ਨਾਇਟਰਾਸ
੨੦ ਬੂੰਦ ਬਰਾਂਡੀ ੬੦ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਓ।

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ

ਐਸਡ ਕਾਰਬਾਲਕ ੨ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਆਉਡੀਨ
੧ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਨਕਸ ਵਉਮੀਕਾ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ
ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ॥

ਇਕ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਉ ਤੇ ਗਿਲਟੀ ਤੇ ਆਉਡੀਨ ਆਇੰਟਮਿੰਟ ਦੇ ਪਲਤੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਲਾਈ ਜਾਓ ਯਾ ਅਲਸੀ ਦਾ ਪੁਲਟਸ ਖੰਨੂਕੇ ਪਕਾ ਲਉ ਤੇ ਚੀਰਕੇ ਪਾਕ ਕਢ ਦੇਉ ਯਾ ਗਿਲ ਸਰੀਨ ਬਲਾਡੋਨੇ ਦਾ ਬੁੜਾ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਲਾਈ ਜਾਉ ਤੇ ਗਰਮ ਰੇਤ ਯਾ ਇਟ ਦੀ ਟਕੋਰ ਕਰੋ ਤੇ ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਘੰਟੇ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਉ ।

ਅੰਡੇ ੩ ਬਰਾਂਡੀ ੨ ਛਟਾਂਕ ਦੁਧ ਅੱਧ ਪਾਉ ਮਿੱਠਾ ਜਿਤਨਾ ਜਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਦਾਲਚੀਨੀ ਦਾ ਅਰਕ ੧ ਪਾਉ ਭਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਲਉ ਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਉ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਥੀਮਾਰੀਆਂ ਉਠ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇਹੜੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰੀ ਜਾਓ ਇਹ ਬੜੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ।

ਤਪ ਮੋਰਕਾ

ਇਹ ਮਿਆਦੀ ਤਪ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਸਦੀ ਮਿਆਦ ੫ ਦਿਨਾਂ ਥੀਂ ਲੈਕੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਇਸਨਾਲਕਦੀ ਦਸਤ ਵੀ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਖਾਂਸੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਬੁਖਾਰ ਮੁਤਵਾਤਰ ਚੜਿਆ ਰੈਂਹਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੁਛ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਦਨ ਤੇ ਨਿਕੇ ਚਿਟੇ ਦਾਣੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦਾਣੇ ਛਾਤੀ ਤੇ ਗਲੇ ਤੇ

ਬਹੁਤ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ
 ਦਸਤ ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦ
 ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੇਟ ਸੁਜ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਦਸਤ ਨਾ
 ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦਵਾਈ ਵਿਚ ਦਸਤਾਂ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ
 ਦੇਉ ਤਾਂ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਹਵਾੜ ਨਿਕਲਦੀ ਰਹੇ ਖੁਰਾਕ
 ਬਗੈਰ ਦੁਧ ਦੇ ਯਾ ਸ਼ੋਰਬੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੇਉ ਦੁਧ
 ਸੇਰ ਡੇਢ ਸੇਰ ਦੋਜ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਰਖ ਛੱਡੋ ਜਿਸ ਵੇਲੇ
 ਪਿਆਸ ਲਗੇ ਦੁਧ ਦੇਉ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਚੂਸ਼ਿਆਂ
 ਦਾ ਸ਼ੋਰਾ ਦੇਉ ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚੋਟੀ ਤੇ ਚਾਵਲ
 ਵਗੈਰਾ ਦੇਉਗੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰਾਂ ਫਟ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ
 ਬੀਮਾਰ ਦੇ ਮਰਜ਼ਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਕਦੀ ਵੀ
 ਇਸ ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ
 ਬੁਖਾਰ ਯਕਲਖਤ ਟੁਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਪਸੀਨਾ ਬਿਲਕੁਲ
 ਨਾ ਦੇਉ ਸਿਰਫ ਬੁਖਾਰ ਨੂੰ ਘਟ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ
 ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ ॥

ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਲਾਇਕਵਰ
 ਅਮੋਨੀਆ ਐਸੀਟਾਸ ੬੦ ਝੰਦ ਸਪਿਰਟ ਈਥਰ ਨਾਇ
 ਟਰਾਸ ੧੦ ਝੰਦ ਪਟਾਸ਼ੀਨਾਇਟਰਾਸ ੫ ਰਤੀ ਪਟਾਸ
 ਬਾਈਕਾਰਬ ੫ ਰਤੀ ਪਾਣੀ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
 ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਤੇ ਜੇਕਰ ਦਸਤ ਆਂਵਦੇ ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਮਗਨੋਸ਼ੀਆ ਨਾ
ਪਾਉ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਪ ਜਰਾ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਦੋ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਦਿਓ ਤਾਂਕੇ ਸੁਬਾ
ਫਿਰ ਬੁਖਾਰ ਇਤਨਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ।

ਰੁਨੀਨ ਸਲਫਾਸ ੧ ਰਤੀ ਐਸਡ ਸਲਫੀਓਰਕ
ਛਿਲ ੫ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਰਡਮ ਕੋ ੫ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ
ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ॥

ਇਕ ਦੋ ਖੁਰਾਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਘਟਣ ਵੇਲੇ
ਦੇ ਦਿਓ ।

ਬੀਮਾਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਰਖੋ ਦੂਸਰੇ ਤੀਸਰੇ ਰੋਜ
ਬਿਸਤਰਾ ਤੇ ਕਪੜੇ ਬਦਲ ਦਿਓ ਬੀਮਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਨਾ ਦਿਓ ਤੇ ਜੇਕਰ ਬਰਫ ਮਿਲ ਸਕਦੀ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਦੇਉ ਪਾਣੀ ਸੋਡਾ ਵਾਟਰ ਦਾ ਭੀ
ਪਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਜਾ ਪਾਣੀ ਵੰਗਾ ਹੈ ।

ਸ਼ਾਹਿਮਾਂ ਤਪਾਂ ਲਈ

ਦੇਸੀ

ਉਨਾਬ ੨੦ ਦਾਣੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ੨ ਤੋਲੇ ਤਿਮਰ
ਹਿੰਦੀ ੪ ਤੋਲੇ ਗੁਲਕੰਦ ੭ ਤੋਲੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ
ਤਾਜਾ ਹਿਸਾ ਰੈਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛਾਣਕੇ ਪੀ ਲਉ ਤੇ ਜੇਕਰ

ਕਬਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨ ੧ ਤੋਲਾ ਪਾ ਲਉ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ
ਬੁਖਾਰ ਲਈ ਹੈ ।

ਕਾਸ਼ਨੀ ਦੇ ਬੀਜ ੯ ਮਾਸੇ ਆਮਲੀ ੨ ਤੋਲੇ ਆਲੂ
ਬੁਖਾਰਾ ੫ ਤੋਲੇ ਬਨਖਸ਼ਾ ਦੇ ਫੁਲ ੫ ਤੋਲੇ ਨੀਲੋਫਰ ਦੇ
ਫੁਲ ੪ ਮਾਸੇ ਖੂਬਕਲਾਂ ੫ ਤੋਲੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ੨ ਤੋਲੇ ਕਾਜ
ਬਾਨ ਦੇ ਪਤੇ ੪ ਮਾਸੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੋੜ ਦੇਓ ਸੁਬਾ ਮਿਸ਼ਰੀ
ਪਾਕੇ ਪੀ ਲਉ ।

ਤੀਸਰੇ ਲਈ ਜੋ ਸਰਦੀ ਦੇਕੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ

ਸੰਦਲ ਸੁਰਖ, ਪੋਸਤ ਦੇ ਬੀਜ, ਨਿੰਮ, ਗਲੋ ਸਬਜ਼
ਹਰ ਇਕ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸੇ ਲੈਕੇ ਤਿੰਨ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਪਾਕੇ ਕਾਹੜ ਲਉ ਛਾਣਕੇ ਪੀਵੋ ਪੰਜ ਸਤ ਰੋਜ਼ ਪੀਵੋ ॥

ਤਪ ਤੇ ਖਾਂਸੀ ਲਈ

ਸੰਦਲ ੨ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ੪ ਮਾਸੇ ਮੁਲੱਠੀ ੪ ਮਾਸੇ
ਬਦਾਮ ੪ ਮਾਸੇ ਪਿਪਲਾ ਮੂਲ ੨ ਮਾਸੇ ਖੰਡ ਚਿਟੀ ੨
ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਪਾਕੇ ਕਾਹੜ ਲਉ ਤੇ ਖੰਡ ਪਾਕੇ ਪੀਓ
ਇਕ ਰੋਜ਼ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਤਪ ਮੋਰਕਾ ਤੇ ਤਪ ਦਿਕ ਲਈ

ਸੰਦਲ ਸੁਫੈਦ ੪ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਖਸਖਾਸ ੪ ਮਾਸੇ
ਤੁਖਮ ਮਗਜ਼ ਕਦੂ ੬ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਮਗਜ਼ ਹਦਵਾਣਾ ੬
ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੨ ਮਾਸੇ ਕੇਸਰ ੪ ਮਾਸੇ ।

ਫੇਸ ਨਾਫ

ਗੋਲੀਆਂ ੩ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਬਨਾ ਲਉ ਏ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ
ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਤਪ ਦਿਕ ਲਈ

ਗਲੇ ੧੦ ਮਾਸੇ ਮੁਲਠੀ ੫ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਕਾਉ ੭
ਮਾਸੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੇੜਕੇ ਸੁਬਾ ਛਾਣਕੇ ੨ ਤੋਲੇ ਮਿਸਰੀ
ਪਾਕੇ ਪੀ ਲਉ ਦੇ ਹਫਤੇ ਤਕ ਪੀਓ ।

ਤਪਦਿਕ ਲਈ

ਸੇਦਲ ਸਫੈਦ ੧੨ ਤੋਲੇ ਸੇਦਲ ਸੁਰਖ ੪ ਤੋਲੇ
ਕਤੀਰਾ ਸਫੈਦ ੮ ਤੋਲੇ ਮੁਲਠੀ ੧੦ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਮਗਜ
ਤਰਬੂਜ ੧੩ ਮਾਸੇ ਤੁਖਮ ਮਗਜ ਪੇਠਾ ੧੬ ਮਾਸੇ ਕਾਂਫੂਰ
੧੫ ਰਤੀ ਕੇਸਰ ੧੦ ਰਤੀ ਗੁਲਕੰਦ ਹਸਬ ਜਰੂਰਤ
ਗੋਲੀਆਂ ੪ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਬਨਾ ਲਓ ੪ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ
ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਉ ।

ਤਪਦਿਕ

ਹਫੀਮ ੧ ਮਾਸਾ ਫੁਲ ਨੀਲੋਫਰ ੨ ਮਾਸੇ ਮਗਜ
ਕਦੂ ੨ ਮਾਸੇ ਮਗਜ ਹਦਵਾਣਾ ੪ ਮਾਸੇ ਤਵਾਸ਼ੀਰ ੩
ਮਾਸੇ ਮੁਲਠੀ ੩ ਮਾਸੇ ਕਾਫੂਰ ੩ ਮਾਸੇ ਕਿੱਕਰ ਦੀ
ਗੋਂਦ ੪ ਮਾਸੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਛਾਣਕੇ ਈਸਬਗੋਲ ਦੀ
ਲੇਸਨਾਲ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਓ ਖਸ
ਤਾਜ਼ੇ ਸ਼ਰਬਤ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ

ਵਿਚ ਖਾਓ ।

ਤਪ ਚੀਚਕ

ਇਸ ਤਪ ਨਾਲ ਬੜੀ ਬੇਦੈਨੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਨੱਕ ਤੇ
ਖਾਰਸ਼ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਕੰਡ ਤੇ ਕਮਰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਸੁਤੇ ਸੁਤੇ ਸ਼ਕਲਖਤ ਬੀਮਾਰ ਘਾਬਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਦ ਤੋੜੀ ਚੀਚਕ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਗਰਮ ਚੀਜਾਂ ਦਿੱਤੀ
ਜਾਉ ਇਸਨੂੰ ਭੀ ਤਪ ਮੋਰਕੇ ਵਾਂਗ ਛੋੜਨਾ ਨਹੀਂ
ਚਾਹੀਦਾ ਸਿਰਫ ਥੋੜਾ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਅਰਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਉ ।

ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਜਮਰੋਲੀਆ

ਇਹ ਨਿਕੀਆਂ ਨਿਕੀਆਂ ਫੁਨਸੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ
ਜੇਹੜੀਆਂ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ
ਤੇ ਸਖਤ ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਦੋ ਦਫਾ
ਟਿੰਕਚਰ ਹਾਈ ਡਰਿਸਟ ਬੁੜਾ ਲਾਉ ਤੇ ਅਰਾਮ ਆ
ਜਾਵੇਗਾ ॥

ਦੇਸੀ

ਅਨਾਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਨਾਗਰਮੂਥ ਹਲਦੀ
ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਜਨ ਲੈਕੇ ਕੁਟ ਛਾਣ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਗੁਠਾਕੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਲੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੁਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗਰਮ
ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਦੇਉ ।

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਛੂਤ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਗੰਜ ਹੋ ਜਾਣਾ
ਵਾਲ ਗਿਰ ਪੈਣੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਖਾਰਸ਼ ਹੋਣੀ ਇਹ ਗੰਦਾ
ਗੋਸ਼ਤ ਰਾਂ ਯਾ ਭੈਂਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਯਾਦਾ
ਹੋਂਦੀ ਹੈ ॥ ਇਲਾਜ

ਸਿਰ ਨੂੰ ਕਾਰਬਾਲਕ ਸਾਬੂਣ ਨਾਲ ਰੋਜ ਧੋਕੇ
ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਟਿੰਕਚਰ ਕਨਥਾਰੀ ਡਿਸ ੧ ਤੋਲਾ ਕਸਟਰਾਇਲ
੧ ਤੋਲਾ ਲਾਇਕਵਰ ਅਮੋਨੀਆਂ ੧ ਤੋਲਾ ਤੇਲ ਰੋਜ
ਮਰੀ ੬੦ ਬੂੰਦ ਤੇਲ ਬੇਰਮ ੬੦ ਬੂੰਦ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ
ਇਕ ਪਾਓ ॥

ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਵਾਲਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।
ਯਾ ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ

ਟਿੰਕਚਰ ਕਨਥਾਰੀ ਡਿਸ ੧ ਤੋਲਾ ਬੇਰਮ ੧ ਤੋਲਾ
ਟਿੰਕਚਰ ਜਾਂ ਬਰਾਂਡੀ ੧ ਤੋਲਾ ਕਸਟਰਾਇਲ ੧ ਤੋਲਾ
ਲਾਇਕ ਅਮੋਨੀਆਂ ੧ ਤੋਲਾ ਅਰਕ ਗੁਲਾਬ ਇਕ
ਪਾਓ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ॥

ਦੇਸੀ

(੫)

ਕਮੀਲਾ ੧ ਤੋਲਾ ਕਥ ੧ ਤੋਲਾ ਗੋਰੀ ੧ ਤੋਲਾ

ਸ਼ੋਰਾ ਕਲਮੀ ੧ ਤੋਲਾ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਦੇ ਤੇਲੇ

ਤਾਜ਼ ਸਿਖ ੧ ਤੋਲਾ ਕਾਲੀ ਮਰਚ ੨ ਤੇਲੇ ਮੈਂਹਦੀ ੪

ਤੋਲੇ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟ ਪੀਹ ਕੇ ਸਰਿਉਂ ਦੇ ਤੋਲ ਵਿਚ
ਮਿਲਾਕੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ।

ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ੬ ਮਾਸੇ ਕਾਲੀ ਮਰਚ ਸੜੀ ਹੋਈ ੬
ਮਾਸੇ ਮਸੂਰੀ ਸੜੀ ਹੋਈ ੧ ਤੋਲਾ ਆਮਲਾ ਸੜਿਆ
ਹੋਇਆ ੧ ਤੋਲਾ ਪੋਸਤ ਅਨਾਰ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ੧
ਤੋਲਾ ਕੁਨਾਰ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ੧ ਤੋਲਾ ਕਮੀਲਾ
ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ੧ ਤੋਲਾ ਤੋਲ ਮਿਠਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ।

ਬਫਾ

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਚਲੀਜਾਉ।
ਗੋਸ਼ਤ ਛੋੜ ਦਿਉ ਗਰਮ ਚੀਜਾਂ ਜੈਸੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ
ਰਤੀ ਮਰਚ ਵਗੈਰਾ ਨਾ ਖਾਉ ॥

ਖਾਰਸ਼

ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਜ਼ਯਾਦਾਤਰ ਗਰਮ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ
ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਖੂਨ ਬਿਗੜਨ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਤੇ ਛੂਤ ਥੀਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਗਰਮ ਚੀਜਾਂ ਨਾ ਖਾਉ ਤੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਅੰਦਰ ਪੀਓ ।

ਟਿੰਗ ਚਰਾਇਤਾ ੨੦ ਬੂੰਦ ਪਟਾਸ਼ ਆਉਡਾਇਡ
ਅਧੀ ਰਤੀ ਲਾਇਕ ਆਰਸਨਕ ੨ ਬੂੰਦ ਡੀਕਾਸ਼ਨ
ਸਾਰਸ਼ਾ ਅਧੀ ਛੋਟਾਂਕ ਇਹ ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ।

ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪੀਓ।

ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਸਲਫਰਸਬਲੀ ਮਿੰਟ ੩ ਰਤੀ।

ਇਕ ਇਕ ਪੁੜੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਦੁਧ ਨਾਲ
ਖਾਓ। ਯਾ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਵਰਤੋ

ਟਿੰਕਚਰ ਚਰਾਇਤਾ ੨੦ ਬੂੰਦ ਸਿਰਪ ਟਰੋਫੋਲੀਆ
੬੦ ਬੂੰਦ ਐਕਸ ਟਰਕਟ ਟਰਗਜ਼ਾਸਾਈ ੧੦ ਬੂੰਦ
ਟਿੰਕਚਰ ਸਿਨਕੋਨਾ ਕੋ ੧੦ ਬੂੰਦ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ਸਲਫਾਸ
੩੦ ਰਤੀ ਡੀਕਾਕਸ਼ਨ ਸਾਰਸਾ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਇਹ
ਇਕ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

ਦਿਨ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪੀਓ
ਤੇ ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ।

ਸਲਫਰਸਬਲੀ ਮਿੰਟ ੩੦ ਰਤੀ ਮਿਠਾਤੇਲ ੩ ਛਟਾਂਕ
ਇਸ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ ਜੁਲਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਲਓ।

ਗਿਜ਼ਾ ਗਰਮ ਨਾ ਖਾਓ ਸਬਜ਼ੀ ਆਮ ਖਾਓ।

ਦੇਸੀ

ਇਮਲੀ ੩ ਤੋਲੇ ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ੭ ਅਦਦ ਮੈਂਹਦੀ
ਦੇ ਪਤੇ ੪ ਮਾਸੇ ਧਨੀਆਂ ਖੁਸ਼ਕ ੪ ਮਾਸੇ ਸ਼ਾਹਤਰਾ
੪ ਮਾਸੇ ਸੰਦਲ ਸੁਰਖ ੪ ਮਾਸੇ ਸੰਦਲ ਸੁਫੈਦ ੪ ਮਾਸੇ
ਪੋਸਤ ਹਲੀਲਾ ਸੁਫੈਦ ੧ ਤੋਲਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੇੜਕੇ ਸੁਬਾ

ਇਸਦਾ ਨਿਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਪੀਓ।

ਗੰਧਕ ਆਮਲੇਸਾਰ ੪ ਮਾਸੇ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ੪ ਮਾਸੇ
ਮੁਰਦਾ ਸੰਖ ੪ ਮਾਸੇ ਕਮੀਲਾ ੪ ਮਾਸੇ ਘਿਉ ੩ ਤੋਲੇ
ਇਸਦੀ ਮਲੂਮ ਬਨਾਕੇ ਬਦਨ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਮਲਕੇ
ਇਸਨਾਨ ਕਰੋ ਹਫਤਾ ਰੋਜ਼ ਇਸਤਰਾਂ ਕਰੋ।

ਧੱਦਰ

ਇਹ ਬੀ ਖੂਨ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਖਾਸ
ਕਰਕੇ ਪੱਟਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਲੀ ਕੱਛ
ਵਗੈਰਾ ਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾਰਸ਼ ਬੜੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ

ਇਲਾਜ

ਇਹ ਮਲੂਮ ਧੱਦਰ ਤੇ ਲਾਉ ਤੇ ਮਤਵਾਤਰ ਇਕ
ਹਫਤਾ ਲਾਈ ਜਾਓ।

ਗਾਵਾ ਪੈਡਰ ੩੦ ਰਤੀ ਸਲਫਰ ਸਬਲੀਮਿੰਟ ੩੦
ਰਤੀ ਐਸਡਸਾਲੀਸਲਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਵੈਜ਼ੇਲੀਨ ਅਧੀ
ਛਟਾਂਕ।

ਇਕ ਦਫਾ ਕਾਰਬਾਲਕ ਸਾਬਨ ਨਾਲ ਧੋਕੇ ਮਲੂਮ
ਚਾਰ ਪੰਜ ਰੋਜ਼ ਤਕ ਲਾਉ।

ਯਾ ਇਹ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ

ਗਾਵਾ ਪੈਡਰ ੩੦ ਰਤੀ ਵੈਜ਼ੇਲੀਨ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ।

ਇਸ ਮਲੂਮ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਵਕਤ ਲਾਉ।

(੧੧੬)

ਯਾ ਇਹ ਲੋਸ਼ਨ ਵਰਤੋ

ਐਸਡ ਸਾਲੀਸਲਾਸ ੩੦ ਰਤੀ ਗਲਸਰੀਨ ੧੨੦
ਬੂੰਦ ਕੋਕੋਨ ੧ ਰਤੀ ਯੂਕਿਲਪਟਸ ਦਾ ਤੇਲ ੬੦ ਬੂੰਦ
ਰਕਟੀ ਫਾਇਡ ਸਪਿਰਟ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ।

ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਬੁੜੇ ਨਾਲ ਲਾਓ ਯਾ ਐਸੀ
ਟਿਕ ਐਸਡ ਦਾ ਬੁੜਾ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਖਾਉ।

ਫੂਹਤ ਵਾਲੇ ਤਪ

ਟਾਈਫਸ ਫੀਵਰ

ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੱਟਲ ਤਪ ਹੈ ਜੋ ੧੪ ਤੋਂ
੨੧ ਦਿਨ ਤਕ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਤਾਂ ਹੌਲੀ
ਹੌਲੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਜੋਰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਅਰ ਕਦੀ ਸਰਦੀ ਲਗਕੇ ਭੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ
ਵਿਚ ਅਰੁਚੀ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਸਾਹ ਅਰ ਉਬਾਸੀਆਂ
ਆਉਣੀਆਂ ਕਬਜ਼ੀ ਅਰ ਜੀਭ ਮੈਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਅਰ ਤਾਪ ਦੇ ਵਧ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪੀੜ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ
ਡਰ ਕੰਪ (ਤਸ਼ਨਜ) ਸਰੀਰ ਅਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲਤਾਂ
ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਭੀ
ਬੇਵਸਾ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਉਪਾਇ

ਵੇਲਾ ਵੇਖਕੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਅੱਗ ਰੱਖ

ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬਕਵਾਸ ਅਰ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਅਫੀਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਰ ਤਾਕਤ ਰੱਖਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁਧ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ (ਬ੍ਰਾਂਡੀ) ਦਿਨ ਵਿਚ ੩ ਛਟਾਂਕ ਤੋਂ ੮ ਛਟਾਂਕ ਤਕ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

ਦੇਸੀ ਇਲਾਜ

ਵੈਦਿਕ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਲਛਣ ਕੁਝ ੨ ਸੰਧਿਕ ਸੰਨਿ-ਪਾਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਰੋਗੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੈਦਕ ਵਾਲੇ ਭੀ ਅੱਗ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁਧ ਪੀਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ।

ਰਾਸਨਾ, ਗਲੋ, ਸੁੰਢ ਏਨਾਂਦਾ ਕਾਹੜਾ ਦੇਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਾਂ ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ ਰਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਟਾਈਫਾਈਡ ਫੀਵਰ

ਏਹ ਤਪ ਭੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਸਰਦੀ ਲਗਕੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਸੁਕਾ ਅਰ ਮੁਰਝਾਯਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਬੇਚੈਨੀ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਚਾਲ ੯੦ ਤੋਂ ੧੨੦ ਤਕ ਹੋਂਦੀ ਹੈ । ਤਿਲੀ ਅਰ ਜਿਗਰ ਭੀ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਦੀ ੨ ਕੈ ਅਰ ਹਿੜਕੀ ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਲਹੂ ਦੇ ਦਸਤ ਭੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਏਸ ਤਾਪ ਵਿਚ ੨੦ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ੩੦ ਦਿਨ ਤਕ ਬਹੁਤ ਡਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥

ਨਾਲ ਇਹ ਤਪ ਪੈਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਰੁਤ ਜਾਂ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਖਾਨ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਏ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੜਾਂਧ ਦੀ ਜ਼ੈਹਰ ਮੂੰਹ, ਨਕ ਰਸਤੇ ਸ਼ੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ

ਪਹਲੇ ਜੇ ਕਬਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ੪ ਡਰਾਮ ਕਸਟ੍ਰੈਲਦੇਵੋ। ਫੇਰ ਥੋੜੇ ੨ ਪਾਰੇ ਦੇ ਮੁਰੱਕਬਾਤ ਦਸਤ ਜ਼ਯਾਦਾ ਹੋਵਨ ਤਦ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਅਫੀਮ ਦੇਵੋ ॥

ਦੋਸੀ ਇਲਾਜ

ਵੈਦਿਕ ਵਿਚ ਇਹ ਦੁਰਗੰਧਜ ਨਿਤ ਜ਼ੂਰ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਅਸ਼ ਟਰੰਧਦੀ ਧੂਨੀ ਦੇਵੋ। ਜਾਂ ਤਜ, ਇਲਾਯਚੀ, ਨਾਗਕੇਸਰ ਕਾਫੂਰ, ਅਗਰ, ਲੋਹਬਾਨ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖੋ ਅਰ ਧੁਖਾਓ ॥

ਫੀਮਨ ਫੀਵਰ

ਏਹ ਅਚਾਨਕ ਸਰਦੀ ਲਗਕੇ ਚੜਦਾਹੈ ਸਿਰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਅਰ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਟੁਟਨ ਪਿਛੋਂ ਜੋਰਦੀ ਤਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ੧੦੫ ਤੋਂ ੧੦੭ ਦਰਜੇ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਿੱਤ ਦੀ ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕੈ ਤੇ ਕਦੀਰ ਦਸਤ ਭੀ ਆਉਂਦੇਹਨ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਜਿਹਾ ਅਰਬੈਰੈਨਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਮੂੰਹ ਭੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ਜੋੜਾਂ

ਵਿਚ ਦਰਦ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਗਲਿਆ ਸੜਿਆ ਅੰਨ ਖਾਣ ਨਾਲ
ਜਾਂ ਕਾਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭੁਖੇ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੋ
ਜਹਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਓਸਤੋਂ ਏਹ ਤਾਪ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ

ਜੇ ਕੈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇ । ਪਰ ਜੇ ਦਸਤ ਬਹੁਤ
ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਫੀਮ ਦੇਕੇ ਰੋਕੋ ਅਰ ਬੁਖਾਰ ਵਾਸਤੇ
ਫੀਵਰ ਪੌਡਰ ਦੇਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਦੇਸੀ ਇਲਾਜ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਅਰ ਨਾਹੀ
ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੈ ॥

ਮਸ਼ਰਕੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਤਪ

ਪੂਰਬੀ ਤਾਪ—ਹੇਕਟਿਕ ਫੀਵਰ

ਜਿਸਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮ ਤਪਦਿਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਏਸ
ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਸਰਦੀ ਲਗਕੇ ਤਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਥ
ਪੈਰ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਭੁਖ ਘਟ ਅਰ ਤਾਪ
ਮਧਮ ਅਤੇ ਜੀਭ ਮੈਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਮੁੜਕਾ
ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਦਸਤ ਭੀ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਪੀਪ ਪੈਦਾ ਹੋ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਪਦਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਦੇ ਬਿਨਾ ਪੀਪ ਤੋਂ

ਭੀ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਛਾਨ ਏਸਦੀ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਓਥੇ ਝੋਰ
ਜੇਹੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋਵੇ ਅਰ ਦਰਦ ਤੇ ਥਕੇਵਾਂ ਭੀ ਮਲੂਮ ਹੋਵੇ॥

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਖੀਣਤਾ, ਖਈ ਧਾਤੂ ਖੀਨਤਾ,
ਪ੍ਰਮੇਹ, ਮੰਦ ਅਗਨੀ ਤੇ ਅਤਜੀਤ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ

ਦਰਜੇ ਬਦਰਜੇ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਣੀ ਅਰ ਮੁਕੱਵੀ
ਤਾਕਤ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਜਿਹਾਕੁ:--ਕੁਨੈਨ ਜਾਂ
ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਐਫ ਆਇਰਨ ਜਾਂ ਨਾਰਕੋਟੀਨ ਆਦਿਕ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦੁਧ ਆਦਿਕ ਬਲਵਾਨ ਵਸਤੂ ॥

ਦੇਸੀ ਇਲਾਜ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਪ੍ਰਲੇਪਕ (ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ
ਬਿਖਮ ਜ਼ੂਰ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਏਸਦੀ
ਉਤਪਤੀ ਖੀਣਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦਵਾਈ ਏਸਨੂੰ
ਏਹ ਦੇਵੇ ਸਿਤੋਪਲਾਦਿ ਚੂਰਨ ਜਾਂ ਅਠ ਪਹਰੀ ਜਵੈਨ
ਦੇਵੇ। ਦੁਧ ਦੇਨਾ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਚੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

ਇਨਫਨ ਦਾਇਲ

ਰੀਮੇਟੰਟ ਫੀਵਰ

ਏਸ ਤਪਵਿਚ ਸਰੀਰ ਖੁਸ਼ਕ ਅਰ ਕਬਜ਼ੀਤੇ ਥਕੇਵਾਂ
ਅਰਮੁੰਹ ਲਿਸ ਲਿਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਚੜਦੇ ਹੀ ਜਾਂ
ਰੋਟੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਸਰੀਰ ਸੁਸਤ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ

ਸਰਦੀ ਲਗਕੇ ਤਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਇਸਦੇ ਏਹ ਹਨ-- (੧) ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਮੰਦ ਅੰਗਨੀ (੨) ਭਾਰਾ ਅਤੇ ਨਿਕੰਮਾਂ ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਕਬਜ਼ ਹੋਣੀ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਦੰਦ ਨਿਕਲਨ ਤੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪੈ ਜਾਨ ਨਾਲ ਭੀ ਏਹ ਤਪ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਕਸਟਰੈਲ ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਕੇ ਫੀਵਰ ਪੈਡਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹਿਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਲਛਨ ਆਮ ਜ਼ਰ [ਗਿਰਾਨੀ ਦੇ ਤਪ] ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਵੈਦਕ ਮਤ ਵਿਚ ਜੁਲਾਬ ਦੇਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਪੁਰਾਨਾ ਹੋਨੇ ਉਤੇ ਅਰ ਆਰੋਗ ਪੰਚਕ ਦੇਣਾ ਭੀ ਫਾਇਦੇ ਮੰਦ ਹੈ ॥

ਪਾਇਏਮੀਆ

ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਸੋਜਹੋਕੇ ਪੀਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਪਰੋਂ ਥਾਂ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਖੂਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਚਿਟੇ ੨ ਦਾਗ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਦਰਦ ਭੀ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਲਹੂ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ ਅਰ ਲਹੂ ਵਿਚ ਪੀਪ ਪੈਸਾਣਾ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ ਅੱਗ ਸੇਕਨਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਇ ਇਸਦਾ ਖੂਨ ਵਿਚੋਂ ਪੀਪ ਕਢਨਾ, ਜਾਂ ਪੀਪ ਸੋਖਾਉਨਾ ਹੈ । ਪੀਪ ਆਦਿ ਮਲ ਸੋਖਾਕੇ ਲਹੂ

ਸਾਫ ਕਰੋ ਉਸ਼ਬੇ ਅਰ ਚਰਾਯਤੇ ਦਾ ਅਰਕ ਦੇਵੋ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਰਕਤ ਵਿਕਾਰ ਜ਼ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਏਸ ਵਿਚ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸੋਧਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ । ਚਰਾਯਤੇ ਦਾ ਅਰਕ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰ ਹੋ ਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਮਜੀਠਾਦਿ ਦਾ ਕਾਹੜਾ ਦੇਨਾ ਜਾਂ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇਵੋ ।

ਪਯੋਰ ਪੇਰਲ ਫੀਵਰ

ਇਹ ਤਪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਗਰਭ ਹੋਣਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਲਕ ਉਤਪੰਨ ਦੇ ੪੦ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਰੋਹਮ (ਗ੍ਰਭਾਸ਼ਯ ਵਿਚ) ਗੰਦੇ ਰੁਖੰਰ ਦਾ ਰਹ ਜਾਣਾ, ਜਾਂ ਵਿਗੜਕੇ ਪੀਪ ਪੈ ਜਾਨਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੈਲ ਆਦਿ ਰੋਹ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਉਪਾਯ—ਗੰਦੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਮੈਲ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਂਨਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸ ਤਪਨੂੰ ਪ੍ਰਸੂਤ ਜ਼ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਾਰਨ ਭੀ ਰੋਹਮ ਵਿਚ ਮੈਲ ਰੋਹ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ—ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਗ੍ਰਭਾਸ਼ਯ ਦੀ ਮੈਲ ਸੁਕਾਉਨਾ ਹੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਦਸ਼ਮੂਲ ਦਾ ਕਾੜਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੰਢਖਾਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਹਾਗਾ ਸੁੰਢਖਾਨਾ ਹੈ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸ ਵੇਲੇ ਸੀਤ

ਤੇ ਠੰਢੀ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ।

ਏਸ ਭਾਗ ਵਿਚ ਓਹ ਰੋਗ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੇਹਨ, ਅਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਇਕੋਵਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੋਏ ਹੋਨ । ਪਹਿਲੇ ਏਨਾਂ ਵਿਚ ਤਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਦਾਨੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਮਾਲ ਪੈਕਸ

ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਚੇਚਕ ਅਰ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਹਿਲੇ ਤਪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਮਸਰਾਂ ਦੇ ਦਾਨੇ ਜੇਡੀਆਂ ਫਿਮਣੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੀ ਇਹ ਫਿਮਣੀਆਂ ਉਪਰ ਉਪਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਾਨੇ ਉਚੇ ਉਠੇ ਹੋਏ ਅਰ ਚਿਟੇ ਹੋਵਨ ਓਹ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਾਨੇ ਡੂੰਘੇ ਚੌੜੇ ਤੇ ਉਦੇ, ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਜਾਂ ਲਾਲ ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਓਹ ਕਿਸਮ ਭੈੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਬੁਖਾਰਤੰਨ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬੀਮਾਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਜੇਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਲਕ ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਦਾਨੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਦਾਨੇ ਨਿਕਲਨ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਖੁਰਕ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਖੁਰਕਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਨੇ ਫਿਸਕੇ ਜਖਮ ਬਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਰਨ

ਇਸਦਾ ੧ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਦਾ ਜ਼ੋਹਰ ਹੈ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ
ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ੨ ਇਕ ਸੀਤਲਾ ਦੇ ਰੋਗੀ ਪਾਸ ਜਾਨ
ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਪਾਯ

ਡਾਕਟਰੀ ਮਤ ਵਿਚ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲਣ
ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਟੀਕਾ ਕਰਾਨਾ ਹੈ, ਟੀਕਾ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ
ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਨਿਕਲ ਬੀ ਆਵੇ
ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ।

ਟੀਕਾ ਲਗਾਵਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਵਿਚ ਟੀਕਾ ਲਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ
ਬਾਹਾਂ ਉਤੇ ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਦਾਨੇ ਲਾਉਣੇ
ਚਾਹੀਏ ਹਨ ਟੀਕੇ ਦੀ ਲਾਗ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬਾਲਕ ਹੋਣਾ
ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਅਰੋਗ ਹੋਵੇ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ
ਕੁਸ਼ਟ ਆਤਸ਼ਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨ ਹੋਵੇ।

ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੋਗੀ ਬਾਲਕ ਤੋਂ ਜਾਂ ਜਿਸਦੇ ਦਾਨੇ ਉੱਚੇ
ਨ ਉਠੇ ਹੋਨ ਜਾਂ ਵਿਗੜ ਗਏ ਹੋਨ ਅਰ ਨੀਚੇ ਜਾਤ ਦਾ
ਹੋਵੇ ਅਜੇਹੇ ਬਾਲਕ ਤੋਂ ਲਾਗ ਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ।

ਦਾਨੇ ਫੁਲਨ ਉਤੇ ਖੂਬ ਰਖਿਆ ਕਰੋ ਅਜਿਹਾ ਨਾ
ਹੋਵੇ ਕਿ ਦਾਨੇ ਛਿਲੇ ਜਾਨ ਜਾਂ ਵਿਗੜਕੇ ਜ਼ਖਮ ਬਨ ਜਾਨ

ਅਰ ਏਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਛੂਤ ਛਾਤ ਰਖਣੀ ਭੀ

ਚੰਗੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਵੈਕਸੀਨੇਟਰ ਤੋਂ ਸਮੇਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਛ ਲਵੋ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮਸੂਰਕਾ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਰ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਲਹੂਦਾ ਵਿਗਾੜ ਅਰ ਮੈਲੀ ਹਵਾ ਬੁਰਾ ਜਲ ਅਰ ਨਿਕੰਮੇ ਭੋਜਨ ਹਨ ਅਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਏਸਦਾ ਨਾਮ ਸੀਤਲਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਏਸ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਖਟਾ ਲੂਣ ਵਾਲਾ ਤੇਲ ਤੇ ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਲੂਣ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਅਰ ਸੇਂਧਾ ਦੇਵੇ ਅਰ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਪਤੇ ਲਟਕਾਓ ਅਰ ਨਿੰਮ ਦੀ ਹਰੀ ਟਾਹਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮੱਖੀਆਂ ਹਟਾਓ । ਰੋਗੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਅਰ ਖਾਸ ਕਰ ਕੁਸ਼ਟ ਅਰ ਆਤਸ਼ਕ ਦੇ ਜਿਸਦਾ ਲਹੂ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਵੇ ਅਰ ਰਜਸਵਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਜਾਨ ਦੇਵੇ ਦਾਨੇ ਨਿਕਲਨ ਅਰ ਪਕਨ ਵੇਲੇ ਗੁੜ ਆਦਿਕ ਗਰਮ ਵਸਤਾਂ ਖਾਨਨੂੰ ਦੇਵੇ ਤਾਂਕਿ ਦਾਨੇ ਖੁਲਕੇ ਨਿਕਲ ਆਵਨ ਕਈ ਆਦਮੀ ਦਾਣੇ ਨਿਕਲਨ ਵੇਲੇ ਅਨਵਿਧ ਮੋਤੀ ੧ ਜਾਂ ਦੋ ਤੇ ੩ ਤਕ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਭੀ ਚੰਗੇ ਹਨ ।

ਏਸਦੇ ਤਿੰਨ ਦੌਰ ਹਨ, (੧) ਨਿਕਲਨਾਂ (੨) ਭਚਨਾ (੩) ਫੈਲਨਾ, ਕਦੇ ੨ ਹਰ ਇਕ ਦੌਰ ੩ ਦਿਨ ਅਰ ਕਦੇ ੫ ਤੇ ੭ ਦਿਨ ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ (ਸਿੰਦਾ) ਘਿਉ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਨਹੀਂ ਦੇਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ॥

ਰੋਵਯੋਲਾ

ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਖਸਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੁਖਾਰ ਅਰ ਜੁਕਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਕ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਹੈ, ਅਖਾਂ ਦੁਖਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਰ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਦਾਨੇ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਕੈ ਭੀ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰੋਗੀ ਬਹੁਤ ਸੁਸਤ ਅਰ ਮਾੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਇਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁਬਾਰ ਘਟ ਨਿਕਲ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੂਰ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੀਤਲਾ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਉਪਾਯ ਇਸਦਾ ਸੀਤਲਾਵਾਂਗ ਪਰ ਨਾਲ ਖਾਂਸੀ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ॥

ਚਿਕਨ ਪੋਕਸ

ਏਸਨੂੰ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਸਰਾ ਹੀ ਸਮਝੋ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਤਾਪ ਚੜਕੇ ਛੋਟੀਆਂ ੨ ਫਿਮਨੀਆਂ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪੇ ਹੀ ਮੁਰਝਾਕੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਭੀ ਓਹੀ ਜਹਰ ਹੈ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੀਤਲਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਪਾਯ ਭੀ ਸੀਤਲਾ ਵਰਗਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥

ਏਨਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤਾ ਏਹ ਮਲੂਮ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਖੂਨ ਹੈਜ਼ ਗਲੀਜ਼ ਨਿਕੰਮਾ ਅਰ ਰੋਗ ਵਾਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਓਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਠੀਕ ਮਾਤਾ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਖੂਨ ਹੈਜ਼ (ਆਰਤਵ ਰਕਤ) ਠੀਕ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਓਨਾਂ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਸੀਤਲਾ ਆਦਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਭੀ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘਟ ਅਰ ਹਲਕੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ ॥

ਸਭਤੋਂ ਉਮਦਾ ਉਪਾਯ ਏਸਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਖੂਨ (ਹੈਜ਼) ਸੁਧ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਰ ਏਸਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ॥

ਇਸਕਾਰ ਲੇਟੀਨਾ

ਇਸਨੂੰ ਮੋਤੀ ਜ਼ੂਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਜਵਰ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਮੂੰਹ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਲ ਅਰ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਬ੍ਰੀਕ ੨ ਦਾਨੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

(੧) ਸਮਧੋਕਸ—ਇਸ ਵਿਚ ਤਪ ਮਾਮੂਲੀ ਅਰ ਮੂੰਹ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਸੋਜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਣਾਮ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ।

(੨) ਇਨਜਾਈਨੇਜਾ--ਇਸ ਵਿਚ ਤਪ, ਗਲ ਸੁਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨੱਕ ਅਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਅਖੀਰ ਬੁਰਾ ਹੈ ।

(੩) ਮੇਲਿਗਨਾ—ਏਸ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਅਰ ਸੰਘ ਵਿਚ ਜਖਮ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਣਾਮ) ਅਖੀਰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ ।

(੪) ਲੇਟਟ ਇਸਕਾ—ਨਕ ਅਰ ਕੰਨ ਵਿਚ ਜਖਮ ਹੋਥ ਪੈਰ ਫੁਲ ਜਾਨੇ ਅਰ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਏਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਹਰ ਹੈ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀਡਲਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ) ਅਰ ਗਰਮੀ ਦੀ ਅਧਕਤਾ ਖੂਨ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ

ਇਕ ਬੋਤਲ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ੧ ਡਰਾਮ ਸਲਫੂਰਿਕ ਐਸਿਡ ਮਿਲਾਕੇ ਚੁਲੀਆਂ ਕਰਾਓ ।

ਵੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਦੇ ਸਨਾਤਨ ਰੀਸ ਚਰਕ ਸੂਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਏਸਦਾ ਬਹੁਤ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਅਰ ਜੇ ਕੁਝ ਹੈ ਭੀ ਤਾਂ ਲਹੂ ਅਰ ਪਿੱਤ ਜ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਵਿਗਾੜ ਸਮਝੋ ।

ਏਸਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੋਗ ਪਹਿਲੇ
ਸਾਡੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ
ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ।

ਇਸਕ੍ਰਾਫਿਯੂਲਾ

ਤੂਚਾ (ਖਲੜੀ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਦਾ
ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਗੰਢਾਂ
ਜੇਹੀਆਂ ਬੱਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਫੁਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ੨
ਪੱਕਕੇ ਪਾਟਵੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਇਹ ਦੁਖ ਜੁਕਾਮ
ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਅਕਸਰ ਆਤਸ਼ਕ ਜਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ
ਬੀਰਯ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਾਯ

ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਰੱਕਬਾਤ ਫੁਲਾਦ ਜੈਸੇ ਕਾਰਬੋਨੇਟ
ਐਫ ਆਇਰਨ ਜਾਂ ਟਿੰਕਚਰ ਸਟੀਲ ਦੇਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।
ਜੁਲਾਬ ਭੀ ਦੇਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਰੋਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ
ਏਸਦੀ ਉਤਪਤੀ ਲਹੂ ਵਿਚ ਵਾਯੂ ਜਾਂ ਕਫ ਦੇ ਮਿਲਨ
ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਜੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਸੱਜੀ ਮੂਲੀ ਖਾਰ

ਪੱਖ ਨੂੰ ਰਗੜ ਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਖੂਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਮਜੀਠਾਦਿ ਦਾ ਕਾੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਚਨਾਰ ਗੁਗਲ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਾਓ, ਜੁਲਾਬ ਦੇਕੇ ਸ਼ੀਰ ਸੁਧ ਕਰ ਲੈਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਜੇਕਰ ਪਕਕੇ ਫੁਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਖਮ ਧੋਕੇ ਮਲੁਮ ਲਗਾਉਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਅਸਕਰਵੀ

ਇਸ ਵਿਚ ਖੂਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਦੁਰ-ਗੰਧ ਆਉਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਮਸੂੜੇ ਫੁਲਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਜਾਂ ਦਸਤਾਂ ਨਾਲ ਲਹੂ ਆਉਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੀਰ ਉਤੇ ਉਦੇ ਨੀਲੇ ਜਾਂ ਲਾਲ ੨ ਦਾਗ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਭੈੜਾ ਖਾਨਾ ਮਲੇਰੀਆ ਸਰਦੀਗਰਮੀ ਅਰ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਤਕ ਹਰੀ ਤਰਕਾਰੀ ਨਾ ਖਾਨਾ ਹੈ।

ਉਪਾਯ

ਤਾਜੇ ਫਲ ਅਰ ਹਰੀਆਂ ਤਰਕਾਰੀਆਂ ਖਾਨਾ ਅਰ ਤਾਜਾ ਦੁਧ ਪੀਨਾ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਰਕਤ ਪਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਿਚ ਧਨੀਆਂ, ਆਉਲੇ, ਅੜੂਸਾ, ਦਾਖ, ਪਿੱਤ ਪਾਪੜਾ ਏਨਾਂ ਨੂੰ ਭਿਉਂਕੇ ਪੀਨਾ ਚਾਹੀਏ ਹੋਰ ਪੇਠਾ ਪਾਕੇ ਖਾਨਾ ਜਾਂ ਸਿਤੋਪਲਾਦਿ ਚਟਨੀ ਜਾਂ ਸੇਵਨ ਕਰੋ।

ਗੁੜ, ਲਾਲ ਸ਼ਕਰ, ਪਾਨ ਅਰ ਤਮਾਕੂ ਪੀਨਾ
ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ । ਅਰ ਧੁਪ ਅਰ ਅੱਗ ਸੇਕਨ ਤੋਂ
ਬਚਨਾ ਚਾਹੀਏ ।

(੫੫)

ਰੋਮੋਟੇਜ਼ਮ

ਗੰਠੀਆ ਵਾਯ-ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰ ਜਕ-
ੜਿਆ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁਝ
ਦਰਦ ਹੋਕੇ ਕਈਆ ਜਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਕਸਰ ਕਬਜ਼ੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਰੋਗ
ਕਦੀ ਘਟਦਾ ਕਦੀ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰਦੌਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਭਿਜਨਾ ਸਰਦੀ ਲਗਨੀ
ਅਤਿ ਠੰਢੀ ਦੀਜ ਖਾਨੀ ਵਿਰਾਸਤ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ)
ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਅਥਵਾ ਆਪ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਆਤਸ਼ਕ ਤੋਂ
ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਉਪਾਯ

ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਐਫ ਪੁਟਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਲ
ਕਰਕੇ ਕਪੜਾ ਭਿੰਉਂਕੇ ਜੋੜਾਂ ਉੱਤੇ ਰਖੋ ਜਾਂ ਕਿਸੇ
ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ੧ ਰੱਤੀ ਸਟਿਕਨੀਏ ਦਾ
੪੦ ਵਾਂ ਹਿਸਾ ਰੋਜ ਖੁਵਾਓ ॥

ਦੋਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਸੰਧਿਵਾਤ ਆਖਦੇ ਹਨ ਹਰਿੰਡ
ਦੀ ਜੜ ਅਰ ਸੁੰਢ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਏਧੇ ਹੋਏ

ਕੁਚਲੇ ਨੂੰ ੩-੪ ਚੋਲ ਭਰ ਰੋਜ ਖਾਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।
ਭਲਾਵਾ ਪਾਕ ਜਾਂ ਯੋਗ ਰਾਜ ਗੁਗਲ ਭੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕੱਚਾ
ਸ਼ਰਬਤ, ਲੱਸੀ, ਠੰਢਿਆਈ ਪੀਣੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ॥

ਮਾਸਕਯੋਲਰ ਰੋਮੇਟਜ਼ਮ

ਸਰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ—ਜਦ ਇਹ ਦਰਦ ਪਸ-
ਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਏਸਨੂੰ ਪਲੋਰੋਡੀਨੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਅਰ ਜਦ ਕਮਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੇਵੇਗੋ ਆਖਦੇ
ਹਨ ਇਸਤੋਂ ਸਿਵਾ ਗਿੱਚੀ ਛਾਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ
ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਕਦੀ ਏਸਦੇ ਨਾਲ ਤਪ ਤੇ ਸਰਦੀ
ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਨਿਰਬਲਤਾ, ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਅਰ ਠੰਢਾ ਖਾਨਾ
ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਭਿਜਨਾ ਠੰਢੀ ਚੀਜ਼ ਖਾਨੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੋਹ
ਨਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ॥

ਉਪਾਯ

ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਪੁਟਾਸ਼ ਕਾਲਚੀ ਦੇ ਸਾਥ ਮਿਲਾਕੇ
ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਲਾਉਣੀ ਜਾਂ ਓਪੀਯਮ
ਪਿਲਾਸਟਰ ਲਗਾਨਾ ਅਰ ਮਸਟਰਡ ਪਿਲਾਸਟਰ
ਲਗਾਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਯੂ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ, ਅਰ ਕਈ ਵਾਰੀ, ਏਹ ਵਬਾਈ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਠੰਢੀ ਚੀਜ਼ ਖਾਨਾ ਹਵਾ ਲਗਨੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਏਸ ਉੱਤੇ ਸੁੰਢ, ਅਫੀਮ ਅਰ ਕੁਚਲੇ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੋਕ ਕੇ ਉੱਤੇ ਉੱਨ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਲੋਂਗ ਜਾਂ ਲੋਹਬਾਨ ਦਾ ਤੇਲ ਲਾਉਨਾ ਬੜਾ ਗੁਣਕਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ੪ ਮਾਸੇ ਸੁੰਢ ਗਰਮ ਦੁਧ ਨਾਲ ਫਕਨੀ ਚਾਹੀਏ ।

ਇਹ ਦਰਦ ਬਹੁਤੀ ਬਰਖਾ ਜਾਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ॥

ਗਾਉਟ

ਏਹ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਜਾਂ ਅੱਡੀ ਅਰ ਗਿੱਟੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਵਾ ਸੀਰ ਰਤੂਬਤ ਸਰਦੀ ਲਗਨਾ ।

ਉਪਾਯ

ਓਪੀਅਮ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਆਮਵਾਤ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ ਕਾਰਨ ਭੀ ਵਾਯੂ ਦਾ ਓਸ ਤਰਫ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਉਪਾਯ ਅਰਿੰਡ ਦੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਪੀਣਾ ਅਰ ਅਰਿੰਡ ਦੀ ਜੜ ਤੇ ਅਫੀਮ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਨ

ਸੀਫੇਲਿਲਜੀਆ

(੧) ਸਿਰ ਦਾ ਦਰਦ—ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਰ ਘੁਟਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਜ਼ੋਰਦੀ ਬੋਲਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੨) ਕਲਡਸ ਹਿਸਟਰੀ—ਇਸ ਵਿਚ ਏਹ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੋਵਾਂ ਵਿਚ ਮੇਖ ਠੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

(੩) ਹੇਮੇਕ੍ਰੀਮੀਆ—ਏਹ ਅੱਧੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(੪) ਖੋਪਰੀ ਦੀ (ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਿਨੇਮ) ਨਾਮਕ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਏਹ ਪੀੜ ਬਾਹਲਾ ਆਤਸ਼ਕ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਰਦੀ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ, ਮਲੇਰੀਆ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਰ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਨਾ ਹੈ।

ਏਨਾਂਦਾ ਉਪਾਯਓਹੀ ਹੈ ਜੋਜੁਕਾਮਦਾਹੈ, ਜਾਂ ਮਲੇਰੀਆ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਫੀਮ ਦਾ ਪਤਲਾ ਜੇਹਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਹ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕਰਨਦੀ ਏਥੇ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦੀ ਇਛਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇਖ ਲਵੇ ॥

ਹਨ, ਅਰ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਅਨੰਤਵਾਤ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਸੂਰਯ ਵਰਤ (ਅਰਧ ਸੀਸੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਅਰ ਚੌਥਾ ਆਤਸ਼ਕ ਦਾ ਉਪਦਰਵ ਹੈ ।

ਕੁਠ, ਹਰਿੰਡ ਦੀ ਜੜ ਸੁੰਢ ਏਹ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਲੇਪ
ਕਰਨਾ । ਦੂਸਰੇ ਅਰ ਤੀਸਰੇ ਵਿਚ ਘਿਉ ਦੇ ਪੂੜੇ ਖਾਨਾ
ਦੁਧ ਵਿਚ ਜਲੇਬੀਆਂ ਪਾਕੇ ਖਾਨਾ ਜਾਂ ਤਿਫਲਾ ਮੇਦਕ
ਖਾਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ।

ਵਰਟੀਗੋ

ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਸਿਰ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਆਕੇ ਬਹੋਸ਼ੀ ਹੋਜਾਨਾ
ਸਿਰ ਭੋਨਾਂ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਹਨੇਰਾ ਹੋਜਾਨਾ ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ, ਨਿਰਬਲਤਾ, ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ, ਧਾਤੂ
ਜਾਨਾ, ਖਈ, ਅਰ ਪ੍ਰਮੇਹ ਆਦਿ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ

ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਨ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਨ ਵਾਸਤੇ
(ਹਲਵਾ) ਕੜਾਹ ਪੂੜਾ ਆਦਿਕ ਬਲਵਾਨ ਵਸਤੂ ਅਰ
ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਦੇਨੀ ਅਤੇ ਜੇ ਪਰਮੇਹਾਂ
ਕਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਓਸਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ।

ਦੋਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਖਜਜ ਸਿਰੋ ਰੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਬਲ ਵਧਾਉਨ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ, ਸੰਤੋਖ, ਜੇ ਖਯ ਆਦਿਕ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਓਸਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ ।

ਇਨਕਫਲਾਇਟਿਸ

ਏਹ ਦਿਮਾਗ ਅਰ ਓਸਦੇ ਪਰਦੇ ਸੁਜਨ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਦ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੀਰ ਪਿਤ ਦੀ ਕੈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੈ ਆਉਂਨ ਲਗਿਆਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਚਲਾਉਂਦਾ, ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਬਜ਼ੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਭੋਜਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਧੁਪ, ਗਰਮੀ, ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਆਦਿਕ ਹੈ ॥

ਉਪਾਯ

ਰੋਗੀ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤਾ ਰੋਲਾ ਨ ਪਾਓ ਤੇ ਨਾਂਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰੋ ਜੇ ਬਹੁਤ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪਲਸਤਰ ਲਗਾਓ ਅਰ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਰੱਖੋ ॥

ਦੋਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਲੱਛਣ ਪਿੱਤ ਦੇ ਸਿਰੋ ਰੋਗ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜੋ ਕਾਰਨ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਏਹੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਉਪਾਵ ਭੀ ਰੋਗੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰੋਲਾ ਅਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਚੰਨਣ ਫਰਾੜੇ ਸੰਘਾਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਨਿਉਰੋਲੋਜੀਆ

ਲਹੂ ਦੇ ਨਿਕਲਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਰਤੂਬਤ ਜਾਂ ਮਲੇਰੀਯਾ
ਕਰਕੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਏਸਦਾ ਉਪਾਵ ਭੀ ਏਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ
ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਰਬਲਤਾ
ਦਾ ਹੀ ਉਪਦਰਵ ਗਿਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਲਾਜ ਭੀ
ਏਸੇ ਦਾ ਹੀ ॥

ਸਾਇਟੀਕਾ

ਰੀਂਘਨਵਾਇ—ਏਹ ਸ਼ਨਸ਼ਨਾਹਟ ਦੀ ਪੀੜ ਚਿਤੜ
ਤੋਂ ਗਿੱਟੇ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਕਬਜ਼ੀ ਸਰਦੀ
ਆਤਸ਼ਕ ਹੈ ॥

ਉਪਾਯ

ਜੇ ਕਬਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੁਲੱਯਨ ਦਵਾਵਾਂ ਦੇਵੇ ਪਲਸ
ਤਰ ਭੀ ਮੁਫੀਦ ਅਰ ਸਟ੍ਰਿਕਨੀਆਂ ਭੀ ਮੁਫੀਦ ਹੋਂਦਾ
ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਗਰੀਨ ਦੀ ਚੁਥਾਈ ਦਿਨ ਵਿਚਦੋਵਾਰਹੋਵੇ
ਦੇਸੀ

ਆਮ ਲੋਕ ਏਸਨੂੰ ਰੀਂਘਨਵਾਇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਮਲਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇਲ (ਜਾਫਲ, ਲੈਂਗ, ਜਲਵਤੀ, ਕੇਸਰ
ਆਦਿਕ ਤੇਲ ਵਿਚ ਸਾੜਕੇ) ਮਲਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਖਾਨ
ਵਾਸਤੇ ਅਰਡੋਲੀ ਪਾਕ ਜਾਂ ਸੁਧ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੁਚਲੇ ਦੇ
ਇਕ ਦੋ ਚੈਲ ਖਾਨੇ ਗੁਣਦਾਇਕ ਲਿਖੇ ਹਨ ।

ਪੇਰਾਲੇਸਿਸ

ਵਿਹੀਨ) ਮਾਰਿਆ ਜਾਨਾ ਅੰਗ ਵਿਚ ਹਿੱਲਨ ਜੁਲਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਯੂਨਾਨੀ ਵਾਲੇ ਏਸਨੂੰ ਫਾਲਿਜ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਲਿਖੀ ਹੈ॥

ਉਪਾਯ

ਗੰਧਕ ਦਾ ਚੋਵਾ (ਗੰਧਕਸੁਧ) ੪ ਮਾਸੇ ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ ਤੇਲ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਮਿਲਾਕੇ ਰਖੋ ਅਰ ਕਈ ਵਾਰ ਮੋਏ ਹੋਏ ਅੰਗ ਉਤੇ ਮਲੋ। ਬਿਜਲੀ ਲਾਕੇ ਗਰਮੀ ਪਹੁੰਚਾਓ ॥

ਦੇਸੀ

੬੦ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਸੁਨੰਯਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ੮੦ ਵਾਯੂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਭੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਉਪਾਯ— ਹਰੀ ਕਟੇਲੀ (ਕੰਡਯਾਰੀ) ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਰਸ ੧ ਤੋਲਾ ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ੧ ਤੋਲਾ ਸ਼ਹਤ ੧ ਤੋਲਾ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਓਸ ਵਿਚੋਂ ੪—੪ ਮਾਸੇ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਦੇਂਦੇ ਰਹੋ ॥

ਹੋਮੇਪਲੋਜੀਆ

ਅਰਥਾਤ ਅੱਧੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਨਾ ।

ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਕੰਮਾ

ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਅਰਧੰਗਵਾਯੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਓਹੀ ਨਿਰਬਲਤਾ ਅਤੇ ਵਾਯੂ ਹੈ ।
ਉਪਾਯ ਭੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹੈ ਅਬਵਾ ਮਘਾਂ ਪਿਪਲਾ ਮੂਲ
ਚਿਤ੍ਰਕ ਸੁੰਢ ਰਾਸਨਾ ਸੇਂਧਵ ਏਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਸਕੇ ਤੇਲ
ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰੋ । ਜਾਂ ਮਾਂਹ ਨੂੰ ਕਾਹੜ ਕੇ ਤੇਲ
ਵਿਚ ਸਾੜੋ ਅਰ ਓਸਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ ।

ਪੇਰਾ ਪਲੀਜੀਆ

ਏਸ ਵਿਚ ਲਕ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦੋਵੇਂ ਲਤਾਂ ਨਿਕੰਮੀਆਂ
ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਾਰਨ ਓਹੀਰੀ ਜੋ ਨਿਊਰੇਲਜਆਦਹੈ।

ਉਪਾਵ

ਏਸਦਾ ਭੀ ਓਹੀ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਕਰੋ ਜਾਂ ਪਰਾਲੇ
ਸਸ ਵਾਲਾ ਤੇਲ ਮਲੋ ਜਾਂ ਐਸੀ ਦਵਾਈ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ
ਤਾਕਤ ਵਧੇ ।

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਉਰੂਸਤੰਭ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਉਪਾਵ--ਅਰੰਡ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਜੁਲਾਬ, ਅਰ ਡੋਲੀ
ਪਾਕ, ਯੋਗਰਾਜ ਗੁਗਲ ॥

ਪੇਸ਼ਿਅਲ ਪੇਚਾਲੇਸਿਸ

ਏਸ ਵਿਚ ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਜਾਂ ਕਦੇ ੨ ਦੋਵੇਂ
ਪਾਸੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਠੋਡੀ ਜਬਾੜਾ ਅੱਖ ਅਰ ਕੰਨ
ਪਟੀ ਟੇਢੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਸਰਦੀ
ਨਿਰਬਲਤਾ ਅਰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਯੂ ਜਾਂ ਕੰਨ ਦਾ

ਉਪਾਯ

ਬਾਹਰ ਪੇਰਾਲੇਸਿਸ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰੋ
ਅਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਓਸੇ ਵਾਲੀ ਦਵਾ ਠੀਕ ਹੈ ਅਰ
ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇ ਓਸ ਕੰਨਵਿਚ ਗਰਮਭਾਫ
ਪਹੁੰਚਾਓ । ਅਰ ਜੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਜਖਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਓਸ ਦਾ
ਇਲਾਜ ਕਰੋ । ਯੂਨਾਨੀ ਵਾਲੇਏਸ ਨੂੰ ਲਕਵਾਕਹਿੰਦੇਹਨ।
ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਅਰਦਿਤ ਵਾਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,
ਥੋਮ ਆਦਿਕ ਗਰਮ ਔਖਧੀਆਂ ਦੇਨੀਆਂ ਅਰ ਵਾਯੂ
ਤੋਂ ਬਚਾ ਰਖਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਬੂਤਰ ਅਰ ਕੁਕੜ ਦਾ
ਮਾਸ ਖਾਨਾ ਭੀ ਫਾਇਦੇ ਮੰਦ ਹੈ ।

ਕੋਰੀਆਂ

ਇਸ ਵਿਚ ਹਥ ਪੈਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅੰਗ ਕੰਬਨ
ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥

(੧) ਕਾਰਨ ਇਸਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਬਚਪਨ ਜਾਂ
ਬੁਢੇਪਾ (੨) ਬਹੁਤ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਜਾਨਾ ਧਾਂਤੂ ਜਾਨਾ,
ਕਬਜ਼ੀ ਅਰ ਵਾਯੂ ਹੈ ॥

ਕਬਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਸਟੈਲ ਦਾ ਜੁਲਾਬ ਦੇਵੋ ਕਮਜ਼ੋਰੀ
ਹਟਾਉਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਔਫ ਆਇਰਨ ਅਰ
ਹੋਰ ਤਾਕਤ ਦੇਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਵੋ । ਹੋਰ ਜੇ
ਸਬੱਬ ਹੋਵੇ ਓਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰੋ ॥

ਯੂਨਾਨੀ ਵਾਲੇ ਏਸਨੂੰ ਰਾਅਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਕੰਪਵਾਉ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯੋਗਰਾਜ ਗੁਗਲ
ਅਥਵਾ ਲਸਨਪਾਕ ਦੇਨਾ ਉਚਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

ਟਿਟਨਿਸ

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਖਿੱਚੀ ਦੀਆਂ
ਹਨ ਜਬਾੜੇ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੋਂਦੀ
ਹੈ ਖਾਪਾ ਕੁਝ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਅਰ ਲੱਕ ਅਗਾਹਾਂ ਜਾਂ
ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਕਮਾਨ ਵਾਂਗ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਨ ਖੀਨਤਾ ਸਰਦੀ ਜਾਂ ਸਰਦ ਹਵਾ ਲਗਨਾ
ਜਾਂ ਕੁਚਲਾ ਆਦਿਕ ਜ਼ੈਹਰ ਖਾਨਾ ਹੈ ਉਪਾਵ ਬਿਜਲੀ
ਦੀ ਤਾਰ ਲਗਾਨਾ ਗਰਮ ਤਰ ਮੇਵਾ ਅਰ ਥੋਮ ਅਦਰਕ
ਆਦਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖੁਵਾਨੀਆ ਚਾਹੀਏ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਜੇ ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਝੁਕਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰਾਯਾਮ
ਅਰ ਜੇ ਪਿਛਾਹਾਂ ਨੂੰ ਝੁਕੇ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਾਯਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ ।
ਬ੍ਰਾਹਾਯਾਮ ਅਤਯੰਤ ਕਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਆਮ ਬੋਲੀ
ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਧਨਖਵਾਇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭੋਜਨ ਬਹੁਤਾ
ਅਨਾਜ ਠੰਢੀ ਵਸਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਮੇਵਾ ਅਦਰਕ ਅਮ੍ਰਿਤ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਹਵਾਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਚਾਉ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਪਸਾਰਿਨੀ ਤੇਲ ਮਲਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਹੋਰ ਇਲਾਜ
ਪੇਸ਼ੀਅਲ ਪੈਰਾਲਿਸਿਸ ਵਾਂਗ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

ਇਨਸਾਨਟੀ

੧-ਏਡਚਜੂਸੀ
੨-ਡੇਮਿਨਸਿਯਾ ੩-ਮੇਲਨ ਕੋਲੀਯਾ ੪-ਮੋਨੀਯਾ ਹੈ ।

੧ ਏਡਚਜੂਸੀ — ਇਸ ਵਿਚ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਸਿਰਛੋਟਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਕਲ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਡੇਮਨਸ਼ੀਆ—ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਤੇ ਧਾਰਨ ਸ਼ਕਤ ਘਟ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬੇਸੁਧ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇਹਨ ਏਹ ਬਹੁਤਾ ਨਾਜ਼ਕ ਔਰਤਾਂ ਅਰ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਟਲਗਨਾ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਖੀਣਤਾ ਤੇ ਮਗਜ਼ ਵਿਚ ਲਹੂ ਘਟਹੋਨਾ ਅਰ ਬਹੁਤ ਨਸ਼ਾ ਪੀਣਾ ॥

੩ ਮੇਲਿਨ ਕੋਲੀਆ—ਏਸ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਕਮ ਹਿੰਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੱਲਾ ਫਿਰਨਾ ਅਰ ਕੱਲੇ ਹੀ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਰਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਰਥਾ ਸ਼ੰਕ-ਲਪ ਵਿਕਲਪ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਠੀਕ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿੰਦਗੀ ਬੁਰੀ ਲਗਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਮੋਚ ਫਿਕਰ ਧਨ ਪੁਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਨਾ ਹੈ ॥

੪ ਮੋਨੀਯਾ—ਏਹ ਪੂਰੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਸੁਦਾਈਆਂ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਦੌਰਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਮਗਜ਼ ਘਟਦੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ।

ਚਕਿਤਸਾ ਅਰ ਉਪਾਯ

ਜੇਕਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਲਹੂ ਘਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤਾਕਤ
ਦੇਨਵਾਲੀਆਂ ਅਰ ਲਹੂ ਵਧਾਉਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਵੋ॥

ਮੇਲਿਨ ਕੋਲੀਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸਲੀ ਦੇਵੋ । ਮਖੋਲ
ਹਾਸਾ ਕਰਕੇ ਵਧੀਕ ਪਾਗਲ ਨ ਬਨਾਓ ਸਗੋਂ ਰੰਜ ਦੁਰ
ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰੋ ।

ਪੂਰਾ ਸੋਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਲ ਘਟਾਉਨ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ
ਕਰੋ ਅਰ ਅਜੇਹਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੁੱਧ ਲਹੂ ਦਿਮਾਗ
ਦਾ ਘਟੇ ਅਰ ਸੁਧ ਲਹੂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ।

ਏਹ ਚਾਰੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖ
ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਬਹੁਤਾ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰਕੇ
ਹੀ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ ਏਹ ਡਾਕਟਰੀ ਮਤ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਵੈਦਕ
ਵਿਚ ਸਭ ਉਨਮਾਦ ਦਿਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਉਨਮਾਦ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਆਖਦੇ
ਹਨ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਰ ਓਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਅਨੁ
ਸਾਰ ਯਤਨ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਰ ਬਹੁਤਾ ਬ੍ਰਹਮੀ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰ
ਤਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਨੁਪਾਨ ਯਥਾ ਯੋਗ ।

ਬ੍ਰਹਮੀ ਚੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਹਮੀ ਗੋਲੀ ਆਦਿਕ
ਦੇਖੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ।

Original with:

Language Department Punjab

Digitized by

Panjab Digital Library

ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰਦੇ ਉਨਮਾਦ ਡਰਾਉਨ ਨਾਲ ਭੀ ਨਾਸ

ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਜੁਲਾਬ ਭੀ ਮੁਫੀਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਭਿਲੇਰੀਅਮ ਟ੍ਰੇਮੇਂਸ

ਸਿਰੜ--ਇਸ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਭੈੜਾ ਬਕਵਾਸ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਕਬੋਲਦਾ ਹੈ ਝੂਠੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਵਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰ ਰੋਗੀ ਓਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਡਰਦਾ ਅਰ ਕਦੀ ਲੜਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਭਯ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤਜ਼ੀਤ ਨਸ਼ਾ ਪੀਣਾ ਹੈ ਏਸਦਾ ਉਪਾਵ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਬਹੁਤੀ ਆਵੇ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਸੁੰਘਾਉਨਾ ਜਾਂ ਅਫੀਮ ਦੇਨੀ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰ ਹੈ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਹ ਭੀ ਉਨਮਾਦ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਅਰ ਇਲਾਜ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਲਪੀਟੈਸ਼ਨ

ਖਫਕਾਨ--ਏਸ ਵਿਚ ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਧੜਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਤ੍ਰਾਂ ਦਿਲ ਆਪਨੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਦਿਲ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਨਜ਼ਾਕਤ, ਰੰਜ, ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਜੁਲਾਬ ਲੈਨਾ ਜਾਂ ਜੁਲਾਬ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਇਲਾਜ ਏਸਦਾ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਪਹੁੰਚਾਨਾ ਬਹੁਤਾ ਸੌਨਾ ਅਰ ਤਾਕਤਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਨੀਆਂ ਹਨ।
ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਹ ਭੀ ਉਨਮਾਦ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ

ਵਖਰਾ ਹਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ॥

ਅਪੋਲੈਪਸੀ

ਇਸ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਅਚਾਨਕ ਚਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਝਗ ਨਿਕਲਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਸੁਧ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰ ਕੰਬਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਲਹੂ ਜਮਾ ਹੋਕੇ ਓਸਦਾ ਦੌਰਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਨ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜੇਹੇ ਰੋਗੀ ਦਾ ਮਾਦਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਨਾ, ਰਤੂਬਤ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਨਾ, ਅਰ.ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਇਲਾਜ ਕਠਨ ਹੈ ਕਿਸੇ ਲਾਇਕ ਵੈਦ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਕਰਾਓ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਮਿਰਗੀ ਰੋਗ (ਅਪਸਮਾਰ) ਅਰ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚ ਸੁਰਾਅ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਡਾਕਟਰ ਏਸਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਰੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਭੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੀ ਘ੍ਰਿਤ ਏਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਵਰਦ ਦੇ ਚੂਰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਹਤ ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਚਟਨਾ ਅਰ ਦੁਧ ਚਾਵਲ ਖਾਨਾ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰ ਬ੍ਰਹਮੀ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਤ ਨਾਲ ਚਟਨਾ ਉਨਮਾਦਤਾ ਅਰ ਮਿਰਗੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੋਟੇ ਲੇਪਸੀ

ਅਚਾਨਕ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਨਾ ਜਿਸਤ੍ਰਾਂ ਸਰੀਰ ਹੋਵੇ
ਓਸੇ ਤਰਾਂ ਪਏ ਰਹਨਾ । ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਅਧਿਕ
ਗਰਮੀ ਹੈ । ਅਰ ਇਲਾਜ ਠੰਢੇ ਪਾਨੀ ਜਾਂ ਕਿਉੜੇ ਦੇ
ਛਿੱਟੇ ਮਾਰਨੇ ਸੁਰੰਧਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੰਘਾਣੀਆਂ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ
ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ ਤੇ ਚੰਨਨ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਮੂਰਛਾਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ ਕਾਰਨ
ਏਸਦੇ ਅਚਾਨਕ ਸ਼ੋਕ ਚੰਜ, ਉਦਾਵਰਤ (ਉਦਾਸੀ)
ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਰ ਬਹੁਤਾ ਲਹੂ ਜਾਂ ਮਲ ਦਾ ਨਿਕ--
ਲਨਾਂ, ਜ਼ੈਹਰ ਖਾਨੀ ਅਰ ਅਤਿ ਗਰਮੀ ਪਿੱਤ ਦੀ
ਅਧਿਕਤਾ ਅਰ ਬਹੁਤ ਨਸ਼ਾ ਪੀਨਾ ਆਦਿਕ ਲਿਖੇ ਹਨ।
ਪ੍ਰੰਤੂ ਸ਼ੁਸ਼੍ਰੁਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੂਰਛਾ ਤਿਦੋਖ ਤੇ
ਧਾਤ ਵਾਯੂ ਪਿਤ ਅਰ ਕਫ ਤਿੰਨਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ
ਮੁਖ ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਪਿਤ ਹੈ 'ਮਾਰਜਨ ਚੰਨਨ ਦਾ
ਲੇਪ ਅਰ ਸੁਰੰਧ ਆਦਿ ਏਸਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਉਪਾਇ
ਲਿਖੇ ਹਨ ।

ਲੇਰਿੰਜਾਈਟਿਸ

ਏਸ ਵਿਚ ਪਾਲਾ ਲਗਕੇ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਅਵਾਜ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੁਕੀ ਖੰਘ ਅਰ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ ਗਲਾ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਗਰਮੀ ਦੇ ਉਤੋਂ ਸਰਦੀ ਲਗਨੀ
ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਭਿਜਨਾ ਅਰ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਲਗਨਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਸਾਹ ਕਾਹਲਾ, ਚੇਹਰਾ ਨੀਲਾ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸਾਧਜ ਹੈ।

ਇਲਾਜ—ਕੋਲੇ ਮਿਲ੍ਹਾ ਗ੍ਰੀਨ ਟਾਰਟਾਰ ਮੈਟੇਟਿਕ
੩ ਗ੍ਰੀਨ ਅਫੀਮ ਅੱਧਾ ਗ੍ਰੀਨ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।
ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਲੱਛਨ ਵਾਤ ਪਿਤ ਜ਼ਰ ਨਾਲ
ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਚਭੱਦਰ ਕਾਹੜਾ
(ਗਿਲੋ, ਸੁੰਢ ਚਿਰਾਯਤਾ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਨਾਗਰ ਮੋਥਾ)
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਸ਼ੋਹਦ ਪਾਕੇ ਦੇਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਕੋਟਾਰ

ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਤਪ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਅਰ
ਬੋਝ ਜੇਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਛਾਤੀ ਜਕੜੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬੰਦ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਕ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਛਿੱਕਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ
ਹਨ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋਕੇ ਪਾਨੀ ਵਗਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਣ ਏਸਦਾ ਸਰਦੀ ਲਗਨੀ ਬਾਦੀ ਵਸਤੂ
ਖਾਨੀ ਅਰ ਕਬਜ਼ੀ ਹੈ। ਇਲਾਜ—ਰਾਤ ਨੂੰ ੧੦ ਗ੍ਰੀਨ
ਕੈਲੋਮਿਲ ਖਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਧੋਵੇ ਜਾਂ
ਲੁਣ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਪੀਕੇ ਮੂੰਹ ਢਕ ਕੇ ਜਾਂ ਰਹਨਾ।

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਕਫ ਵਾਤ ਜਵਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਮਘਾਂ ਦਾ ਚੂਰਨ ਫਕਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਅਰ ਤ੍ਰਿਕੁਟਾ ਮੋਦਕ ਖਾਨਾਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮਘਾਂ, ਪਿਪਲਾਂ ਮੂਲ, ਚੋਕ, ਚਿਤ੍ਰਾ, ਸੁੰਢ ਏਹ ਪੰਚ ਕੋਲ ਚੂਰਨ ਨਿਤਯ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ।

ਇਨਫਲੋਇਨਜ਼ਾ

ਇਕਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੁਕਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਕ ਵਿਚੋਂ ਰਤੂਬਤ ਵਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਬੰਦ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਅਰ ਸਰੀਰ ਭਾਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ੨ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਤੇ ਕਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਤਪ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਰਤੂਬਤ, ਹੇਠਾਂ ਸਿੱਲੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਰ ਇਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਾਯੂ ਹੈ।

ਇਲਾਜ—ਨਮਕੀਨ ਚਾਹ ਪੀਕੇ ਸੌਂ ਰਹਿਣਾ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਤੋਂ ਬਚਨਾ। ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਲਛਨ ਜੁਕਾਮ ਅਰ ਕਫਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸੁੰਢ ਦੀ ਛੱਕੀ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਸੇ ਫਕਕੇ ਸੌਂ ਰਹਨਾਂ ਜਾਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਦ ਨਾਲ ਚਟਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਫਲਾ ਚੂਰਨ ਸ਼ਹਦ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਚਾਈਏ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਵੈਦਕ ਮਤ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤਕ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਕਰਨੀ ਉਦਿਤ

ਨਹੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਦਵਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ,
 ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਠੰਢੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਗਦਾ
 ਅਰ ਗਰਮ ਨਾਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਸ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ
 ਦਿਨ ਦਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਲ ਰੁਕ ਜਾਵੇ
 ਤਾਂ ਕਈ ਉਪਾਧੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਸਥਮਾ

ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਵਾਸ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਰੁਕ
 ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਤਕਲੀਫ
 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦਾ
 ਵਿਕਾਰ ਨਿਰਬਲਤਾ ਕੁਚਲਾ ਅਫੀਮ ਖਾਨਾ ਹੈ ਕਲਮੀ
 ਸ਼ੋਰੇ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਸੁੰਘਨ ਨਾਲ ਏਸਦੀ ਵਾਰੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ ਅਥਵਾ ਅਧੀ ਛਟਾਂਕ ਸ਼ੋਰੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਨੀ ਵਿਚ
 ਪਾਕੇ ਓਸਦੀ ਭਾਫ ਲੈਣ ਨਾਲ ਭੀ ਏਸਦੀ ਵਾਰੀ ਰੁਕ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਤਮਕ ਸ਼੍ਵਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸ਼੍ਵਾਸ
 ਰੋਗ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(੧) ਸ਼ੁਧ ਸ਼੍ਵਾਸ (੨) ਤਮਕਸ਼੍ਵਾਸ (੩) ਛਿਨ ਸ਼੍ਵਾਸ
 (੪) ਉਰਧਵ ਸ਼੍ਵਾਸ (੫) ਮਹਾਂ ਸ਼੍ਵਾਸ ॥

ਏਹ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋਨ ਵਾਲਾ ਤਮਕ ਸ਼੍ਵਾਸ ਹੈ ਇਹ
 ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (੧) ਤਮਕ (੨) ਪ੍ਰਤਮਕ,

ਤਮਕ ਸਰਦੀ ਮੀਂਹ ਠੰਢਾਖਾਨਾ ਪੀਨਾ ਅਰ ਠੰਢੀ ਵਾਯੂ
 ਵਗਨੇ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਏਸਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਸਾਹ ਨੂੰ
 ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰ ਗਰਮ ਹੋਨੀਆਂ
 ਚਾਹੀਏ ਜਿਹਾਕੁ ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦਨਾਲ ਚਟਨਾ
 ਜਾਂ ਅਦਰਕ ਪਾਕ ਜਾਂ ਅਦਰਕ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਅਥਵਾ
 ਦਸ਼ਮੂਲ ਦਾ ਕਾਹੜਾ ਸ਼ਹਤ ਪਾਕੇ ਪੀਨਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ
 ਲਾਇਕ ਵੈਦ ਦਾ ਬਨਾਯਾ ਹੋਯਾ ਅਬਰਕ ਭਸਮ
 ਰਤੀ ਭਰ ਰੋਜ਼ ਖੰਡ ਮਲਾਈ ਜਾਂ ਸ਼ਹਤ ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ
 ਖਾਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰਤਮਕ ਸ੍ਵਾਸ ਗਰਮੀ ਗਰਮ ਰੁਖਾ ਅਹਾਰ ਵਿਹਾਰ
 ਤੇਜ਼ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਰ ਓਜ ਦੀ ਖੀਨਤਾ ਨਾਲ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ ਏਸਦੀ ਔਖਧ ਸਾਹ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਨ ਵਾਲੀ
 ਅਰ ਠੰਢੀ ਹੋਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਮੇਵੇ ਦੀ ਚਟਨੀ ਅਰ
 ਕਾੜਾ ਤਥਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪ੍ਰਸਾਵਲੋਹ ਦੇਨਾ ਚਾਹੀਏ ਯੂਨਾਨੀ
 ਵਾਲੇ ਲੁਆਬਾਤ ਜੈਸੇ ਈਸਬਰੋਲ ਦਾ ਲੁਆਬ ਖਮੀਰਾ
 ਕਾਜਬਾਨ ਜਾਂ ਸੋਊਤੀ ਦੀ ਗੁਲਕੰਦ ਆਦਿਕ ਵੇਂਦੇ ਹਨ

ਇਮਫਾਇਸ਼ੀਮਾ

ਇਸ ਵਿਚ ਬੌੜੀ ੨ ਗਲੇ ਖਰਖਰਾਹਟ ਜੇਹੀ
 ਬਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਮੇਹਨਤ ਰੁਖਤਾ, ਘਾਹ ਆਦ ਨਾਲ
 ਜੋਰ ਫੜਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਦੀ ੨ ਸੁਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਦੀ ੨
 ਬਲਗਮ ਭੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ—ਬੁਢਾਪਾ, ਖੀਨਤਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਮੋਹਨਤ ਹੈ
ਏਹ ਭੀ ਸ਼ਾਸ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਕਿਸੇ ੨ ਨੂੰ ਅਫੀਮ
ਦੇਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਛਾਇਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਪਿੰਗ ਕਫ

ਸੁਕੀਖੰਘ, ਜਾਂ ਕੂਕਰ ਖਾਂਸੀ—ਏਹ ਵਰਹੇ ਦੇ
ਬਾਲ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੧੬ ਬਰਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੋਂਦੀ
ਹੈ, ਅਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਵਡੀ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਏਸ ਵਿਚ ਖੰਘ ਚਿਰਕੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਕੈ ਜਾਂ
ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਲੇਸਦਾਰ ਪਾਨੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਆਕੇ ਸ਼ਾਂਤ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਖਤ ਖੰਘ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਲੰਮੀ
ਆਵਾਜ਼ ਖੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ
ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ੨ ਇਹ ਵਥਾਈ ਹੋਕੇ
ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿਚ ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਰੁਤ ਦਾ ਬਦਲਨਾ ਕਦੀ ੨ ਜੁਕਾਮ
ਅਰ ਬੁਰੀ ਹਵਾ ਲਗਨਾ ਹੈ।

ਉਪਾਯ

ਦੋ ਤਿੰਨ ਰਤੀ ਹੈਡਰੇਡ ਐਫ ਕਲੋਰਲ ਸ਼ੈਹਤ ਵਿਚ
ਰਲਾਕੇ ਦੇਨਾ ਅਥਵਾ ਮੁਰੱਕਬਾਤ ਫੈਲਾਦ (ਟਿੰਕਚਰ
ਸਟੀਲ) ਦੇਨਾ ਜਾਂ ਜੇਤੂਨ ਦਾ ਤੇਲ ੧ ਹਿਸਾ ਰੋਗਨ
ਬਲਸਾਂ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਅਰ ਦੋ ਬੂੰਦ ਲੈਂਗ ਦਾ ਤੇਲ
ਮਿਲਾਕੇ ਛਾਤੀ ਉੱਤੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਪਰ

ਮਾਲਸ਼ ਦਸ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਨਵੀਂ ਖੰਘ
ਵਿਚ ਨ ਕਰੋ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਇਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਕਾਸ, ਸੁਕੀ ਖੰਘ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਰ ਕਾਰਨ ਵਾਯੂ ਆਦਿਕ ।

ਉਪਾਯ

੫੧ ਲੋਂਗ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਕੱਥ ਤਿੰਨੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੋ
ਜੇਹੀਆਂ ਲੈਕੇ ਅੱਕ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਜੀਰੇ ਵਿਚ ਪੋੜਕੇ
ਮੇਠ ਜੇਡੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ॥

ਨਯੂਮੋਨੀਆਂ

ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਲੇ ਫਿਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸੋਜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ, ਅਰ ਗਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਫਿਫੜੇ ਗਲਨ
ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਰਦੀ ਦਾ
ਤਪ, ਛਾਤੀ ਗਰਮ ਮੂੰਹ ਅਰ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ, ਸਿਰ ਵਿਚ
ਪੀੜ, ਪਿਆਸ ਜੀਭ ਮੈਲੀ, ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਮਠੀ ੨
ਦਰਦ ਸੁਕੀ ਖੰਘ ਕਫ ਆਦਿਕ ਬਜਾਧ ਵਧਨ ਉੱਤੇ
ਕਫ ਵਿਚ ਕੁਝ ੨ ਲਹੂ ਭੀ ਆਉਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ,
ਸ਼ਾਸ ਵਿਚ ਤੰਗੀ, ਬੁਕ ਲੇਸਦਾਰ ਅਰ ਦੁਰਗੰਧੀ ਵਾਲਾ
ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਰਨ (੧) ਸਰਦੀ, ਰੁਤ ਬਦਲਨਾ ਕਈ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਪ ਬਹੁਤ ਮੇਹਨਤ ਅਰ ਬਹੁਤ ਭੋਗ
ਕਰਨਾ ਹੈ (੨) ਤਪ ਠੰਢੀ ਚੀਜ਼ ਖਾਨਾ ਆਦਿਕ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ

ਚਿਰਾਯਤੇ ਦਾ ਕਾਹੜਾ ਪਿਲਾਉਨਾ ਜਾਂ ਟਿੰਕਚਰ
ਸਟੀਲ ਅਥਵਾ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਐਫਐਮੂਨੀਆਂ ੩੦ ਗ੍ਰਾਮ
ਟਿੰਕਚਰ ਐਕੋਨਾਈਟ ੪੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ ਸਨਕੋਨਾ
੪ ਡਰਾਮ ਪ੍ਰੋਪਰਮਿੰਟ ਵਾਟਰ ੬ ਐਂਸ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ੧
ਐਂਸ ੧ ਦਿਨ ਵਿਚ ੩ ਵਾਰੀ ਦੇਵੋ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਰਾਜਯਖਮਾ ਅਰ ਉਰਖਤ ਨਾਲ
ਕੁਝ ੨ ਲਛਣ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਰੋਗ
ਵਿਲਾਯਤ ਆਦਿ ਠੰਢੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਇਥੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ
ਤੋਂ ਆਯਾ ਹੈ। ਚਿਰਾਯਤਾ ਵੈਦਕ ਮਤ ਵਿਚ ਭੀ ਬਹੁਤ
ਬੁਰਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਵੈਦ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ
ਕਰਾਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਬਾਈਸਿਸਪਿਲਮੋਨੋਲਿਸ

ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਪਹਲੇ ਸੁਕੀ ਖੰਘ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਸਿੰਝ
ਸਵੇਰੇ ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਦੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਗਲ ਵਿਚ (ਖਾਰਸ਼)
ਜਲੂਨ ਅਰ ਪਿਛੋਂ ਕਫ ਆਉਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਹਥ
ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਸਦਾ ਗਰਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ
ਕਦੀ ਕਦੀ ਤਪ ਭੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਘਟ ਲਗਦੀ
ਹੈ। ਕਾਰਨ (੧) ਅਤ ਮੈਥੁਨ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮੇਹਨਤ ਮਾਂ
ਬਾਪ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ (੨) ਜੁਕਾਮ ਸਰਦੀ ਲਗਨਾ

ਤੇਜ ਵਸਤੂ ਸੁੰਘਨਾ ਹੈ ।

ਯੂਨਾਨੀ ਵਾਲੇ ਏਸਨੂੰ ਸਿਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਨਜ਼ੂਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

ਦੈਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਖਈ ਰੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵੈਦਾਂ
ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਏਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ੀਰ ਵਿਚੋਂ ਧਾਤੂ
ਖੀਨ ਹੋਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ

ਕੁਨੈਨ ਡੇਢ ਮਾਸਾ ਜੰਤਿਯਾਨਾ ਡੇਢਮਾਸਾ ਮਾਰਫੀਆ
ਦੋ ਰਤੀ ਏਸਦੀਆਂ ੨੬ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਓ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ
ਰੋਜ ਇਕ ਸਵੇਰੇ ਇਕ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਖਵਾਓ ।

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਜੇ ਧਾਤੂ ਛੀਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਓਸਨੂੰ ਵਧਾਓ
ਮੇਵੇ ਦੀ ਚਟਨੀ ਜਾਂ ਬਬੁਲਾਰਿਸ਼ੁ ਪਿਲਾਓ ਜਾਂ ਦਾਲ
ਚੀਨੀ ੧ ਹਿਸਾ ਲਾਚੀਆਂ ੨ ਹਿਸੇ ਮਘਾਂ ੪ ਹਿਸੇ
ਤਵਾਸੀਰ ੮ ਹਿਸੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ੧੬ ਹਿਸੇ ਏਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ
ਸ਼ਹਦ ਵਿਚ ੪—੪ ਰਤੀਆਂ ਪਾਕੇ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਚਟਾਓ ।

ਮਾਯਟਿਸਿਸ

ਇਸ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਮਸੂੜੇ ਹੋਠ ਜੀਭ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਲਹੂ ਆਵੇ
ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝੋ ਕਿ ਫਿਫੜੇ ਦੀ ਕੋਈ ਰਗ ਪਾਟ ਗਈ
ਹੈ ਸਿੱਲ ਜਾਂ ਨਿਯੋਮੂਨੀਏ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਜਾਦਾ ਲਹੂ

ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਚੁਲੀਆਂ
ਭਰ ਭਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਰਨ--(੧)ਲਹੂਦਾ ਬਹੁਤ
ਹੋਣਾ(੨)ਗਰਮੀ ਮੋਹਨਤ ਤੇਜ ਖਾਨਾ ਸੱਟ ਲਗਨਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਵ

ਐਸਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਹੂ ਦੀ ਚਾਲ ਘੱਟ ਹੋਵੇ
ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਹ ਉਰਧਵ ਰਕਤ ਪਿੱਤ ਦਾ ਭੇਦ
ਹੈ ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿਲ ਪੀਹ ਕੇ ਮਿਸਰੀ ਰਲਾਕੇ ਚਟਾ-
ਉਨਾ ਜਾਂ ਅੰਬ ਦੀ ਕੁੰਬਲੀ ਮਿਸਰੀ ਅਰ ਸ਼ੈਹਤ ਰਲਾਕੇ
ਚਟਾਉਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਪਲੋਚਾਟਿਸ

ਸਰਦੀ ਦਾ ਤਾਪ

ਛਾਤੀ ਭਾਰੀ ਫੇਰ ਮੰਮੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪੀੜ ਹੋਨ ਲਗ
ਪੈਂਦੀਹੈ । ਸੁਕੀ ਖੰਘ ਅਰ ਫੇਰ ਕਫ ਆਉਂਨ ਲਗ
ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਸਾਹ ਤੰਗ ਅਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਘੱਟ ਤੇ ਲਾਲ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜੀਭ ਮੈਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਏਸ ਬੀਮਾਰੀ
ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪਲੋਚਾ ਅੰਤੜੀ ਵਿਚ ਸੋਜ ਪੈਜਾਂਦੀਹੈ ਫੇਰ
ਭਰਕੇ ਪਿਛੋਂ ਓਸੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਾਰਨ
(੧) ਬਾਦੀ ਕਫ ਨਿਰਬਲਤਾ (੨) ਸਰਦੀ ਮੀਂਹ ਸਟ
ਲਗਨਾ ਭਾਰ ਚੁਕਨਾ ਤੇ ਅਥਕ ਮੋਹਨਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ॥

ਉਪਾਵ

ਕੈਲੋਮਿਲ ੨ ਗ੍ਰੈਨ ਅਫਯੂਨ ੧ ਗ੍ਰੈਨ ਤਿੰਨ ੨ ਚਾਰ
ਘੰਟੇ ਪਿੰਛੋਂ ਦੇਵੋ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਮਤ ਵਿਚ ਜੇ ਸਜੇ ਪਾਸੇ ਪੀੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿਤ
ਕਫਾਦਿਕ ਸੰਨਪਾਤ ਦੇ ਲਛਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੇ ਖਬੇ
ਪਾਸੇ ਪੀੜ ਹੋਵੇ ਅਰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਾਤ ਕਫਾਦਿਕ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਏਸਦਾ ਯਤਨ ਭੀ ਓਨਾਂ ਦੋਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ
ਹਨ ਜੈਸੇ ਦਸਮੂਲ ਦਾ ਕਾੜਾ ਲਘੁ ਪੰਚਮੂਲ ਅਰ ਬ੍ਰਹਤ
ਪੰਚ ਮੂਲ ਆਦਿਕ ਜੋ ਚਾਹੋ ॥

ਹਾਈਡਰੋਥੈਰਿਕਸ

ਇਸਵਿਚ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਪਲੋਰਾ (ਬੈਲੀ)
ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਸੋਜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਅਰ ਖੰਘ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪੇਟ ਭਾਰਾ ਭੁਖਘਟ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜੇ
ਓਸ ਵਿਚ ਵਾਯੂ ਦਾ ਭੀ ਮੇਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਲਾਉਨ ਨਾਲ
ਢਲ ਢਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਾਰਨ ਏਸਦੇ ਭੀ ਓਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
ਜੋ ਪਲੋਰਾਟਿਸ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥

ਉਪਾਵ

ਉਪਾਵ ਭੀ ਇਸਦਾ ਓਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ
ਪਾਣੀ ਸੁਕੇ ਜਿਹਾਕੁ ਕੁਨੈਨ ਅਫੀਮ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਵਾਤ ਬਲਾਸਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।
ਗਲੇ ੩ ਮਾਸੇ ਮਘਾਂ ੧ ਮਾਸਾ ਘੋਟਕੇ ਤਿੰਨ ਛਟਾਂਕ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੁਝਾਓ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਪੁਣਕੇ ਪਿਲਾਓ ਜਾਂ
ਬਰਦਮਾਨ, ਪੀਪਲ ਪੀਨਾਂ ਸ੍ਰੋਸ਼ਟ ਹੈ ਦੇਖੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਨਜੁਮੋਰਿਕਸ

ਪਲੋਰਾ ਦੀ ਥੈਲੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਸ
ਲੈਨ ਲਗਿਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਲਹੂ
ਘਟ ਤੇ ਸੁਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸੀ

• ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਹ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ
ਸ਼ਾਸ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਸਮਝੋ ।

ਸਟੋਮੇਟਾਈਟਸ

ਏਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ
ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਅਰ ਜੀਭ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਦੀ ਗਰਮੀ
ਤੇ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਲਾਲਾਂ (ਰਾਲ)
ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ ਹੋਠਾਂ ਅਰ ਜੀਭ ਉਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ੨ ਬੀਕ
ਫਿਮਨੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੀ ੨ ਤਾਪ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਨ (੧) ਆਮਾਸ਼ਯ ਜਾਂ ਆਂਦਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ
(੨) ਗਰਮੀ।

ਉਪਾਇ

ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੀਹਦਾਣਾਂ ਜਾਂ ਈਸਬਗੋਲ ਦੀ

ਪੇਟਲੀ ਭਿਉਂਕੇ ਫੇਰਨੀ ਜੇਕਰ ਲਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਥ ਤੇ
ਸਰਦ ਚੀਨੀ ਕੁਟਕੇ ਧੂੜੇ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਮੁਖਪਾਕ (ਮੂੰਹ ਪਕ ਜਾਨਾ) ਆਖਦੇ
ਹਨ ਗੁਲਰ ਦੇ ਦੁਧ ਦਾ ਤੂਬਾ (ਫੇਹਾ) ਭਰਕੇ ਲਾਉਂਦੇ
ਹਨ ਕਾਲੀ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ
ਮਾਰਦੇ ਹਨ ।

ਪੋਰੋਟਾਈਟਿਸ

ਜਬਾੜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਕੰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੇਠਾਂ ਵਾਰ ਸੋਜ ਪੈ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਗੰਢ ਜੇਹੀ ਬੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਕਦੀ
ਤਪ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ
ਹੋਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੀ ੨ ਇਹ ਤਪ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਵਬਾਈ ਭੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ॥

ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਕੰਨ ਪੇੜੇ ਅਰ ਵੈਦ
ਕਰਨ ਪਿੜਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਇਲਾਜ ਟਿੰਕਚਰ
ਆਯੋਡੀਨ ਜਾਂ ਕਾਸਟਕ ਲੋਸ਼ਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥

ਦੇਸੀ

ਖੜੀਆ ਮਿਟੀ ਜਾਂ ਭਠੀ ਦੀ ਰੇਤ ਪਾਂਣੀ ਵਿਚ

ਬੀਕ ਪੀਹਕੇ ਲਾਓ ॥

ਟਾਨਸੀਲਾਟਿਸ

ਪਹਲੇ ਸਰਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਗਰਮੀ ਪਿਠ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੋਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਗਲ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਕੀ ਅਰ ਚੀਜ਼ ਲੰਘਾਨ ਜਾਂ ਬੋਲਨ ਲਗਿਆਂ ਤਕ-ਲੀਫ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਕੰਠ ਵਿਚ ਸੁਰਖੀ ਜੀਭ ਮੈਲੀ ਅਰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਚਿਟੀ ਤਾਪੜੀ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ੨ ਦੁਖ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ੨ ਕੰਠਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ ਅਰ ਤਾਪ ਜੋਰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖੰਘ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਨਾਈ ਘਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਖੁਲਾਸਾ ਅਰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ (੧) ਆਤਸ਼ਕ, (੨) ਸਰਦੀ, ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਅਤ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਨਾ, ਤੇਜ਼ ਚੀਜ਼ ਨਿਗਲਨੀ॥

ਉਪਾਯ

ਥੋੜਾ ਰੋਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੁਕਾਮ ਦੀ ਵਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਫੇਰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦੁਧ ਪਾਕੇ ਚੁਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਐਫ ਆਇਰਨ ਦੇਣਾ ਇਸਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਫੀਵਰ ਮਿਕਸਚਰ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਇਹ ਜਿਹਵਕ ਸੰਨਪਾਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਯਕਾ ਯਕ ਅਯੋਗ ਸਰਦੀ। ਕੰਡਯਾਰੀ, ਸੁੰਢ, ਪੁਹਕਰਮੂਲ, ਗਲੋ, ਬ੍ਰਹਮੀ ਵਰਚ, ਗੰਧ ਪਲਾਸੀ (ਇਕ ਬੂਟੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ), ਭੜਿੰਗੀ,

੫੪
 ਤੁਲਸੀ ਇਨਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਦੇਵੇ । ਜਾਂ ਕੰਡਯਾਰੀ ਜਵਾਂਸਾਂ,
 ਰਾਸਨਾ, ਗਲੋ, ਮੁਥਾਂ, ਸੁੰਢ, ਕੁਟਕੀ, ਕੱਕੜ ਸਿੰਗੀ,
 ਪੁਹਕਰ ਮੂਲ, ਬ੍ਰਹਮੀ, ਵੜਿੰਗੀ ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਿਲ,
 ਜਵਾਸਾ, ਕਚੂਰ ਏਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਏਕ ਲੈਕੇ
 ਕਾੜਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਨ ਤਕ ਦੇਵੇ । ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮੀ
 ਸੰਖ ਹਸਪੀ ਬਿਲ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਅਰ ਕੁੱਠ ਨੂੰ ਕੁਟਕੇ ਸ਼ੈਹਤ
 ਵਿਚ ਮਿਲਾਕੇ ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਮਲਨ ਨਾਲ ਜੀਭ ਦੇ ਸਭ
 ਵਿਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ॥

ਕੰਜੇਕਸ਼ਨ ਐਫ ਦੀ ਅਸਟਮਕ

ਮੇਦੇ ਦੇ ਮਿਯੂਕਸ ਮਿੰਬ੍ਰਾਨ ਵਿਚ ਖੂਨ ਜਮਾ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਘਟ ਅਜੀਰਣ ਕਬਜ਼ ਜੀਭ ਖੁਸ਼ਕ
 ਪਿਆਸ ਅਥਵਾ ਖੂਨ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਹੇਠਲੇ
 ਵਾਰ [ਗੁਦਾ] ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਲੇਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
 ਅਰ ਜੇ ਮੂੰਹ ਆਦਿਕ ਉਪਰਲੇ ਦਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇ
 ਤਾਂ ਹੇਮਾਟੇਮੇਸਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਗਰ ਅਰ ਛਾਤੀ ਦੇ
 ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਬੰਦ ਹੋਕੇ ਜਦ ਮੇਦੇ ਵਿਚ ਕਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
 ਹੈ ਤਾਂ ਏਹ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਰਕਤਪਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
 ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਗਰਮ ਤੇਜ ਚੀਜ਼ ਖਾਨ ਨਾਲ ਏਸਦਾ
 ਹੋਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੇਠੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਨਵਾਲੇ [ਮੇਲੇਨਾ]

ਨੂੰ ਅਧੋਗਤ ਅਰ ਉਪਰੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਣਵਾਲੇ [ਸੇਮਾਟੇ
ਮੈਸਸ] ਨੂੰ ਉਰਧਵ ਗਤ ਆਖਦੇ ਹਨ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮਾਸਯ [ਮੇਦੇ]
ਦਾ ਪਿਤ ਹੀ ਵਿਗੜਕੇ ਰਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਵ

ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੰਘਨ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਕਰਾਓ,
ਪਿਛੋਂ ਦੁਧ ਸਾਬੂ ਦਾਨਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਵੋ । ਅਰ ਫੇਰ
ਮੁਰੱਕਬਾਤ ਫੈਲਾਦ ਯਥਾ ਯੋਗ ਦੇਵੋ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਧਨੀਆਂ ਆਉਲੇ, ਬਾਂਸਾ, ਮੁਨੱਕਾ
ਸ਼ਾਹਤਰਾ ਏਨਾਂ ਨੂੰ ਭਿਉਂਕੇ ਪੀਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜਾਂ ਪੇਠਾ
ਪਾਕ ਅਥਵਾ ਬਾਂਸਾ ਅਵਲੇਹ ਰੋਜ ੧ ਤੋਲਾ ਖਾਨਾ
ਉਚਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥

ਗਜਾਸਟਾਈਟਿਸ

ਮੇਦੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੋਵੇ ਜਲਨਹੋਵੇ ਸਾਹ
ਲੈਨ-ਲਗਿਆਂ ਬਹੁਤ ਪੀੜਹੋਵੇ ਘੜੀ ੨ ਕੈ ਆਵੇ ਤੇ ਕੈ
ਵਿਚ ਲੇਸਦਾਰ ਪਾਨੀ ਆਵੇ ਅਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਲਹੂ ਦਾ
ਨਿਸ਼ਾਨ ਭੀ ਹੋਵੇ, ਸਖਤ ਪਿਆਸ ਹੋਵੇ ਕਦੀ ਕਬਜ਼ੀ
ਕਦੀ ਦਸਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵਿਚ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੋਣੀ
ਅਰ ਹਿੜਕੀ ਆਉਂਦੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ—ਤੀਖਣ ਗਰਮੀ ਸ਼ਰਾਬ ਅਥਵਾ ਗਰਮ

ਪਾਣੀ ਪੀਨਾ ਬਹੁਤ ਭੁਖੇ ਰਹਨਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ੈਹਰ

ਆਦਿਕ ਤੇਜ ਚੀਜ ਖਾਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਠੰਢੀ ਅਰ
ਮੁਲੱਯਨ ਵਸਤੂ ਦੇਵੇ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਪਿਤਸੂਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤ੍ਰਿਫਲਾ
ਤੇ ਅੰਮਲਤਾਸ ਦਾ ਕਾੜਾ ਸ਼ੈਹਤ ਪਾਕੇ ਪਿਲਾਂਦੇ ਹਨ ॥

ਅਲਸਰ ਐਫ ਦੀ ਸਟਮਕ

ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮੇਏ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
ਜਿਉਂ ੨ ਰੋਟੀ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ੨ ਦਰਦ
ਘਟ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਹ ਬਹੁਤਾ ਮੇਏ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ
ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ ਏਸਦਾ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਓਹ ਐਸ਼-
ਧੀਆਂ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਏ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ ਭੋਜਨ
ਹਲਕਾ ਅਰ ਪਤਲਾ ਹੋਵੇ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਸੂਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ
ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਰੇ ਨਰੇਲ ਵਿਚ ਲੂਣ ਭਰਕੇ ਉਪਰ ਮਿਟੀ
ਅਰ ਕਪੜਾ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸਾੜੇ ਫੇਰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ੧ ਮਾਸ
ਏਹ ਅਰ ੪੦ ਰਤੀਆਂ ਮਘਾਂ ਪੀਹਕੇ ਦੇਵੇ ।

ਵਰਸ਼ਿਜ਼ ਕਿਰਮ ਯਾ ਕੀੜੇ

ਡਾਕਟਰੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ੭ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੇ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੪ ਪੇਟ ਵਾਲੇ ਅਰ

ਤਿੰਨ ਨਿੱਗਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਏਹ ਬਹੁਤਾ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

(੧) ਲਾਰਜ ਰਾਉਂਡ ਵਰਮਜ਼—ਏਹ ਮਲੁਪ ੫ ਤੋਂ ੧੪ ਇੰਚ ਤਕ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰੰਗ ਕੁਝ ੨ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਏਹ ਹੋਵਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਜਾਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਘਟ, ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਪੇਟ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਭੁਖ ਘਟ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਪੀੜ ਅਰ ਦਸਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥

(੨) ਦੂਸਰੇ ਸਮਾਲਬ੍ਰੈਡ ਵਰਮਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਚਮੂਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੂਤ ਵਰਗੇ ਪਤਲੇ ਅਧ ਉਂਗਲ ਤਕ ਲੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਏਹ ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਨ ਨਾਲ ਕਦੀ ੨ ਬਵਾ ਸੀਰ ਗੁਦਾ ਦਾ ਫੋੜਾ ਮਿਰਗੀ ਅਰ ਕਾਂਬਾ ਆਦਿਕ ਸਖਤ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

(੩) ਤੀਸਰੇ ਟੇਪ ਵਰਮਜ਼ ਅਰਥਾਤ ਕਦੂ ਦਾਨੇ ਏਹ ਵਖੋ ਵਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਬ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ੯ ਗਜ਼ ਲੰਮਾ ਜੀਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਰੁਖਾ ਤੇ ਜਠਰਾਗਨ ਵਿਗੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮਿਠਾ ਜਾਂ ਸੜਿਆ ਤੁਕਿਆ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ

ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਮੀਲਾ ਦੇ ਡਰਾਮ ਮਿਉਸ-
ਲਿਜ ਦੇ ਡਰਾਮ ਸੀਰਾ ੩ ਡਰਾਮ ਪਾਣੀ ੩ ਡਰਾਮ
ਸਵੇਰੇ ਪਿਲਾਓ। ਏਹ ਖਾਸਕਰ ਕਦੂ ਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਮੁਫੀਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਏਹ ਕਰੋ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮਿਠਾ
ਖੁਵਾਓ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕਿਰਮ ਕਠੇ ਹੋ ਜਾਵਨ ਫੇਰ
ਕਮੀਲਾ ਦੇਵੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਵੇਂ ਫੇਰ ਜੁਲਾਬ ਦੇਵੋ
ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਭ ਨਿਕਲ ਜਾਵਨ। ਹੋਰ ਤਾਰ ਪੀਨ ਦਾ
ਤੋਲ ਭੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਕਿਰਮ ਰੋਗ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰਦੇ ਸਭ ੨੦ ਪ੍ਰਕਾਰਦੇ ਕਿਰਮ ਲਿਖੇ ਹਨ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਸਤ ਪ੍ਰਕਾਰਦੇ
ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਲਾਜ—ਵਾਵੜਿੰਗ ਦਾ ਚੂਰਨ ਸ਼ੈਹਤ
ਨਾਲ ਚਟਨਾ ਅਰ ਵਾਵੜਿੰਗ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਨਾਂ ਜਾਂ
ਕਮੀਲਾ ਗੁੜ ਵਿਚ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।
ਏਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਮਿਠਾ ਨਾ ਖਾਓ ਅਰ ਕੁਠ ਤਿੱਤਰ
ਆਦਿਕ ਖਾਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ॥

ਕਾਲਚਾ (ਹੋਜ਼ਾ)

ਇਸਦੇ ਤਿੰਨ ਦਰਜੇ ਹਨ ਪਹਲੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ

ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਜ਼ੈਹਰ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਏਸ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ੀਰ ਵਿਚ ਕਰੜਾਪਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੁੜੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ-ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਲਹੂ ਦੀ ਚਾਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰੰਗਤ ਪਿਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤਯੰਤ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਅਰ ਖੁਸ਼ਕੀ ਅਰ ਬਹਰਾਪਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਸਤ ਘਟ ਪਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਟੋਏ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਸ਼ਾਬ ਬਹੁਤ ਅਰ ਨੇਤਰ ਭਯਾਨਕ ਏਹ ਓਸਦੇ ਲਛਨ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਦਸਤ ਕੈ ਪੇਟ ਦਰਦ ਪਿਆਸ ਆਦਿਕ ਸਭ ਗਲਾਂ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੁੜੱਲ ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਟੋਏ ਅਤਯੰਤ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਏਹ ਗਲਾਂ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਹੈਜ਼ੇ ਦਾ ਜ਼ੈਹਰ ਅਸਰ ਨਾ ਕਰੇ।

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੈਹਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਬਾਈ (ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਨ ਵਾਲਾ) ਰੋਗ ਹੈ ਏਸ ਗਲ ਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੈਹਰ ਹੈ ਗਲ ਕੀ

ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਜ਼ੈਹਰ ਹੈ
ਈਸ਼੍ਵਰ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਇਸਤੋਂ ਬਚਾਵੇ।

ਇਲਾਜ

ਹਿੰਗ ੧ ਗਰੀਨ ਲਾਲ ਮਿਰਚ ੧ ਗਰੀਨ ਅਫ-
ਯੂਨ ੧ ਗਰੀਨ ਏਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਬਣਾ ਰੱਖੋ
ਅਤਵੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ੧ ਗੋਲੀ ਦੇਵੇ ਅਗਰ ਕੈ
ਬਹੁਤ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੇਦੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਚਾਈ ਦਾ ਪਲਸਤੂ
ਲਾਓ ਕੁੜਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁੰਢ ਮਲਨਾ ਹਿੜਕੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਅਫੀਮ ਦੇਨੀ ਦਸਤ ਕੈ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਹੋਨ ਤਾਂ ਟਿੰਕਚਰ
ਓਪੀਅਮ ਅਰ ਪਿਪਰਮਿੰਟ ਦੇਵੇ। ਅਗਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾ
ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੱਕ ਉਤੇ ਚਾਈ ਦੀ ਪੱਟੀਲਗਾਉ ॥

ਏਸ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਸਤ ਅਰ ਕੈ ਜ਼ਮੀਨ
ਵਿਚ ਦਬਾ ਦੇਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹੈਜੇ ਵਾਲੇ ਤੇ (ਜ਼ੈਹਰ)
ਸੰਖੀਆ ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਦੀਆਂ ਇਲਾਮਤਾਂ ਇਕੋ ਹੋਂਦੀਆਂ
ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਅੰਜਾਣ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਬਸਤ ਮੁਸ਼ਕਲ
ਹੈ। ਏਸਨੂੰ ਏਸ ਤਰਾਂ ਪਛਾਣੋ ਅਗਰ ਪਹਿਲੇ ਕੈ ਆਵੇ
ਤਾਂ ਸੰਖੀਆ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝੋ ॥

ਦੋਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਚਕਾ ਕਹਿੰਦੇਹਨ ਕਾਰਨ
ਏਸਦਾ ਅਜੀਰਨ ਹੀ ਲਿਖਿਆਹੈ ਅਰ ਦਵਾਈ ਅਤਯੰਤ
ਹਾਜ਼ਮੇ ਵਾਲੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ ਜਿਹਾਕੁ ਬਜਰ

ਖਾਰ, ਸਿਖਬਟੀ, ਲਵਨ ਭਾਸਕਰ ਚੂਰਣ ਆਦਿਕ
ਹੈਜ਼ਾ ਨਾਸ਼ਕ ਆਮ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਦੀ ਦਵਾਈ ਵਰਤੋ।

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਏਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਿਆ
ਹੈ (੧) ਵਿਸੂਚਕਾ (੨) ਅਲਸ (੩) ਬਿਲੰਬੀ ਦੇਖੋ
ਸ਼ੁਸ਼੍ਰਤ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਨੋਟ—ਡਾਕਟਰੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ
ਅਜੇ ਤਕ ਏਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜੈਹਰ
ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਏਹ ਠੀਕ ਨਿਸਚੇ ਕਰ
ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੀ ਜ਼ਹਰੀਲੀ ਹਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ
ਮਲ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸ੍ਵਾਸ
ਦਵਾਰਾ ਮਨੁਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਇਸੇ ਸਬੱਬ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਬਾਈ (ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ
ਹੋਣਵਾਲਾ) ਰੋਗ ਹੈ।

ਏਹ ਜ਼ਹਰੀਲੀ ਹਵਾ ਜਦ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ
ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਵਾਸਾਂਦੇ ਰਸਤੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਕੇ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਥੋੜੀ ਬਦ
ਹਜ਼ਮੀ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਹੋਰ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਖਰਾਬੀ ਨਾਲ
ਮਨੁਖ ਏਸ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਕਾਲਰੇ ਦੇ ਫੰਦੇ ਵਿਚ ਫਸ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸਤੋਂ ਨਿਸਚਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਏਸਦਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ

ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ੈਹਰੀਲੀ ਹਵਾ ਹੈ ਅਰ
ਨਮਿਤਕਾਰਨਓਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾ ਵਿਚ ਨਿਕੰਮਾ ਖਾਨ ਪਾਨ ਹੈ।

ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਢੰਗ

ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਏਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੋਨ ਦਾ
ਸ਼ਕ ਹੋਵੇ ਤਦ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਮਲ ਤੋਂ ਬਚਨਾ ਅਰ
ਖੂਬ ਸਫਾਈ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਜਿਸ ਜਗਾ ਬਹੁਤ ਕਠ
ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੇਲਾ ਆਦਿਕ ਹੋਵੇ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ
ਚਾਹੀਦਾ। ਭਾਰਾ ਤੇ ਬੋਹਾ ਅਰ ਬੁਸਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ
ਨਹੀਂ ਖਾਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਖਾਸ ਕਰ ਬੋਹਾ ਦੁਧ ਰਬੜੀ ਖੋਆ
ਅਰ ਖਟਾ ਦਹੀਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਘਿਉ ਅਰ
ਬੋਹੇ ਮਾਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਚਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਚੇ ਤੇ
ਸੜੇ ਹੋਏ ਫਲ ਫੁਲ ਖਰਬੂਜਾ ਆੜੂ ਆਦਿਕ ਗੰਦੇ ਫਲਾਂ
ਤੋਂ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ ॥

ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਗਲ, ਧੂਪ, ਲੋਬਾਨ, ਗੰਧਕ, ਮੁਸ਼ਕਕਪੂਰ
ਰੋਜ ਧੁਖਾਉਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ ਕਿਉੜਾ
ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧਤ ਵਸਤੂ ਪਾਸ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ,
ਭੋਜਨ ਹਲਕਾ ਅਰ ਸਵਾਦੀ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਪਾਣੀ
ਕਿਸੇ ਸਾਫ ਖੂਹ ਦਾ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥

ਪੂਦਨਾ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਹਿੰਗ, ਲੂਣ ਆਦਿਕ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਰ ਰੋਜ ਖਾਓ। ਜੇ ਜਗਾ ਭੀ ਦਿਲ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਾ ਲਵੋ ਜਾਂ ਚੈਲ ਭਰ

ਪਿਪਰਮਿੰਟ ਖਾ ਲਵੋ । ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਏਹ ਰੋਗ ਹੋਜਾਵੇ
ਫੋਰਨ ਕਿਸੇ ਵੈਦ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਓ॥

ਹੈਜੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਏਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ
ਬਨਾ ਰਖੋ । ਜ਼ਿਰਿਸ਼ਕ, ਸੀਮਾਕ ਲਾਚੀਦਾਨਾ, ਅਨਾਰ
ਦਾਨਾ, ਕੋਲਡੋਡੇ, ਚਿਟਾ ਜੀਰਾ, ਪੂਦਨਾ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ
ਲੂਣ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਘੋਟਕੇ ਬੇਰ ਜੋਡੀ ਗੋਲੀ ਬਨਾਓ ਦੋ
ਗੋਲੀ ਰੋਜ ਖਾਓ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋ
ਗੋਲੀਆਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲਕੇ ਬਾਰ ੨ ਪਿਲਾਓ ॥

ਡਿਸੈਂਟਰੀ [ਪੇਚਸ਼] ਮਰੋੜ

ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਚ ਏਸਦੇ ਤਿੰਨ ਦਰਜੇ ਹਨ ਪਹਲੇ
ਵਿਚ ਮਿਉਕਸ ਮਿਵਰ ਦੇ ਪਰਦੇ (ਵਡੀ ਆਂਦਰ) ਵਿਚ
ਸੋਜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਰੋੜ ਵਟ ਪੈਕੇ ਪਤਲੇ ਜੈਸੇ ਦਸਤ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਓਸ ਪਰਦੇ ਵਿਚ
ਜ਼ਖਮ ਪੈਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਦਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਹੂ ਆਉਂਨ
ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੀਸਰੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਓਹ ਪਰਦਾ ਕਾਲਾ
ਅਰ ਮੁਰਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਹਰੇ ਪੀਲੇ ਤੇ ਕਾਲੇ
ਦਸਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਭੁਖ ਨਾਸ ਅਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤ-
ਯੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਗਰਮੀ, ਗਰਮ ਖੂਸ਼ਕ
ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਨਾ, ਕਚੇ ਫਲ, ਜਾਂ ਕੌੜਾ ਤੇ ਭਾਰਾ ਬੋਝਲ
ਕੱਚਾ ਪਕਾ ਅੰਨ ਖਾਨਾ ਅਰ ਮਲੇਰੀਆ ਆਦਿਕ ਹੈ ਕਦੀ
ਕਦੀ ਏਹ ਵਬਾਈ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਏਹ ਰੋਗ ਪਹਲੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਸਾਧਨ ਹੋਂਦਾ ਹੈ,
ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਕਸ਼ਟ ਸਾਧਨ ਅਰ ਤੀਸਰੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ
ਅਸਾਧਨ ।

ਉਪਾਯ

ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਕਸ਼ਟਰੈਲ ਦਾ ਦੁਲਾਬ ਦੇਵੋ
ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਲ ਸੁੱਦਾ ਆਦਿਕ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ੧
ਰਤੀ ਅਫੀਮ ਦੇਕੇ ਐਪੀਕਾਕੁਆਨਾ ੫ ਤੋਂ ੧੦ ਗ੍ਰੀਨ
ਤਕ ਤਿੰਨ ੨ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਦਿਓ ਅਥਵਾ ਐਪੀਕਾ
ਕੁਆਨਾ ਡੇਢ ਮਾਸਾ ਅਫੀਮ ਡੇਢ ਰਤੀ ਸਭ ਮਿਲਾਕੇ
੧੨ ਗੋਲੀ ਬਨਾਓ ਦਿਨ ਵਿਚ ੩ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇਵੋ ਹੋਰ
ਐਪੀਕਾਕੁਆਨਾ ੧ ਗ੍ਰੀਨ ਸੋਡਾ ੪ ਗ੍ਰੀਨ ਅਜੇਹੀ ਪੁੜੀ
ਦੋ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਦ ਦਿਓ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਹਿਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਤੀਸਾਰ ਦਾ ਭੇਦ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ
ਕੇਵਲ ਇਸ ਵਿਚ ਏਨਾਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਅਤੀਸਾਰ ਕੋਲੋਂ
ਏਸ ਵਿਚ ਵਾਯੂ ਅਧਿਕ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਅਜੇਹਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਸੇ ਹੋਏ ਸੁੱਦੇ ਨਿਕਲ
ਜਾਵਨ ਫੇਰ ਇਹ ਐਸ਼ਧੀਆਂ ਦਿਓ । ਛੁਹਾਰੇ ਨੂੰ ਬਕਰੀ
ਦੇ ਦੁਧ ਵਿਚ ਭਿਉਂਕੇ ਓਸਦੀ ਗਿਟਕ ਕਢ ਸੁਟੋ ਉਸ

ਵਿਚ ਜਾਫਲ ੧ ਮਾਸਾ ਲਾਚੀਦਾਨਾ ੧ ਮਾਸਾ ਅਫੀਮ
 ੪ ਰਤੀ ਭਰਕੇ ਗੁਧਾ ਹੋਇਆ ਆਟਾ ਉਪਰ ਲਪੇਟਕੇ
 ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਓ ਜਦ ਉਪਰ ਦਾ ਆਟਾ ਲਾਲ ਹੋ
 ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੱਢਕੇ ਆਟਾ ਲਾਹਕੇ ਛੁਹਾਰੇ ਨੂੰ ਚੀਜਾਂ
 ਸਮੇਤ ਪੀਹਕੇ ਬਾਰਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਓ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ
 ਰੋਜ਼ ਬਕਰੀ ਜਾਂ ਗੋਕੇ ਦੁਧ ਨਾਲ ਦਿਓ । ਸਭ ਤੋਂ
 ਉਮਦਾ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ
 ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਕਰਾਓ ॥

ਡਾਇਰੀਆ

ਆਮ ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਦਸਤ ਲਗਨੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
 ਡਾਕਟਰੀ ਵਿਚ ਇਹ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । [੧]
 ਵਲੈਸ ਡਾਇਰੀਆ ਇਸ ਵਿਚ ਪਤਲੇ ੨ ਦਸਤ ਅਰ
 ਕੁਝ ੨ ਪੀਲਾ ਗਾੜਾ ਮਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । [੨] ਮਿਊ-
 ਕਸ ਡਾਇਰੀਆ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਗਾੜਾ ਜਿਹਾ ਮਲ
 ਪਤਲੇ ਦਸਤ ਅਰ ਕੁਝ ਰੰਘਾਂ ਜੇਹੀਆਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ
 ਹਨ । [੩] ਸੇਰਸ ਡਾਇਰੀਆ ਇਸ ਵਿਚ ਪਤਲੇ ੨
 ਦਸਤ ਪਰੇਤੂ ਕਈਆਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ॥

ਕਾਰਨ [੧] ਅਤ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ।
 [੨] ਅਯੋਗ ਮਲ ਸਰਦੀ ਜਾਂ ਡਿਸੇਂਟਰੀ ਦਾ ਆਰੰਭ
 [੩] ਤੇਜ਼ ਚੀਜ਼ ਖਾਨਾ ਭੁਖੇ ਰਹਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗਰਮ
 ਖੁਸ਼ਕ ਚੀਜ਼ ਖਾਨੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗਲੀਜ਼ ਚੀਜ਼ ਖਾਣੀ

[੪] ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦ ਨਿਕਲਨ ਵੇਲੇ ਇਸਭੀਆਂ
ਨੂੰ ਗਰਭ ਅਰ ਪਰਸੂਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਰ ਕਦੇ ੨ ਸ਼ੋਕ ਭੈ
ਨਾਲ ਭੀ ਦਸਤ ਆਉਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਉਪਾਇ

ਏਸਦਾ ਉਪਾਇ ਕਈ ਦਿਨ ਤਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਹੈ ਬੰਦੀ ਤੇ ਬੋਝਲ ਚੀਜ਼ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨ ਦੇਵੇ । ਜੇਕਰ
ਪਤਲੇ ਦਸਤ ਹੋਨ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਨੇ
ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ॥

ਡਾਇਲਜੂਟ ਸਲਫ਼ੂਰਕ ਐਸਡ ੧੦ ਬੂੰਦ ਟਿੰਕਚਰ
ਓਪੀਅਮ ੧੨ ਬੂੰਦ ਦਾਲਚੀਨੀ ਦਾ ਅਰਕ ਅੱਧੀਛਟਾਂਕ
ਏਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ੩ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦਿਹਾੜੀ ਵਿਚ ਦੇਵੇ ॥

ਦੋਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਅਤੀਸਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਰ
ਇਹ ਸਤ ਤਰਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਵੈਦਕ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ
'ਆਮਾਤਿਸਾਰ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ।
ਪਹਲੇ ਪਾਚਨ ਚੀਜ਼ ਦੇਕੇ 'ਆ' ਨੂੰ ਪਕਾਨਾ ਤੇ ਫੇਰ
ਦਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ 'ਕਫਾਤਿਸਾਰ'
ਵਿਚ ਭੀ 'ਆ' ਪਕਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੁੰਢ ਪਾਕ ਬਹੁਤ
ਅੱਛਾ ਹੈ ਫੇਰ ਰੋਕਨ ਵਾਸਤੇ ਬਿਲ, ਇੰਦਰ ਜੌਂ,
ਅਤੀਸ, ਮੋਚਰਸ, ਕੁੜੇ ਦੀ ਛਿਲ ਲੋਧ, ਧਾਵਿਆਂ ਦੇ
ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਮੁਨਾਸਬ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਦੇਵੇ ॥

ਥੋੜੇ ਰੋਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਲੋਧ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਵਹੀਂ
ਵਿਚ ਰਲਾਕੇ ਚਟਾਓ ਜਾਂ ਮੋਚਰਸ ਵਹੀਂ ਵਿਚ ਚਿਟਾ-
ਉਨਾ ਸੋਸਟ ਹੈ ॥

ਚੰਗਾਧਰ ਚੂਰਨ ਖਾਨਾ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ
ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਹੁੜੇ ਦੀ ਛਿਲ, ਅਤੀਸ, ਬਿਲ, ਨਾਗਰ
ਮੁਥਾਂ, ਮੁਸ਼ਕ ਬਾਲਾ, ਕਦੂਰ ਏਨਾਂ ਦਾ ਕਾੜਾ ਪੀਨਾ
ਭੀ ਚੰਗਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਜੌਹਰ ਕਾਫੂਰੀ ਭੀ ਨਿਗਾਯਤ
ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ॥

ਕਾਨਸਟੇਪੀਸ਼ਨ

ਕਬਜੀਅਤ-ਏਸ ਵਿਚ ਦਸਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ
ਪੇਟਭਾਰੀ ਤੇ ਗੁੰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭੁਖਠੀਕਰਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਕਾਰਨ—ਕਿਸੇ ਆਂਦਰ ਦਾ ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ ਹੋ ਜਾਨਾ
ਜਾਂ ਅਤ ਭਾਰਾ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੁੱਦਾ ਅਟਕ
ਜਾਨਾ ਅਰ ਸਰਦੀ ਹੈ ॥

ਉਪਾਯ

ਕੰਪੋਂਡ ਰੂਥ ਰਬਪਿਲ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ
ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕਬਜੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਏਲੂਏ ਦਾ ਸਤ
ਅੱਧੀ ਰਤੀ ਹੀਰਾ ਕਸੀਸ ੧ ਰਤੀ ਅਜੇਹੀ ਰੋਲੀ ਦਿਨ
ਵਿਚ ੩ ਵਾਰ ਦਿਓ ॥

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ “ਵਿਸ਼ੂਬਧ” ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਏਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੰਚਸਕਾਰ ਚੂਰਨ ਅਰਥਾਤ, ਸ਼ਕਨਾ,

ਹਰੜਾਂ, ਸੁੰਢ, ਸੈਂਫ, ਸੇਂਧਾ ਲੂਣ ਸਬ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੋ ਜਹੀਆਂ ਲੈਕੇ ਕੁਟਕੇ ਪ-੬ ਮਾਸੇ ਸੈਣਲਗਿਆਂ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਨਾ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਰ ਲੂਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਸੈਣ ਲਗਿਆਂ ਗਰਮ ਦੁਧ ਨਾਲ ਖਾਨਾ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧੀਕ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥

ਮਾਜੂਨ ਕਰਾਮਾਤੀ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਜਾਦੂ ਦਾ ਅਸਰ ਰਖਦੀ ਹੈ ॥

ਡਿਸਪਿਪਸੀਆ

ਬਦਹਜ਼ਮੀ—ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਪਚਦੀ ਪੇਟ ਵਿਚ ਗੁੜ ਗੁੜ ਕਦੀਰਦਰਦ ਤੇ ਜੀ ਮਿਚਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਬੋਝਲ ਤੇ ਕੌੜੀ ਜਾਂ ਬਾਦੀ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤ ਥਿੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਖਾਨਾ ਹੈ ॥

ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੰਧਕ ਦਾ ਤੇਜ਼ਾਬ ੧-੨ ਬੂੰਦ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਦੇਨਾ ਅਰ ਜੇ ਜੀ ਮਿਚਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿਪਰਮਿੰਟ ਵਾਟਰ ਜਾਂ ਪਿਪਰਮਿੰਟ ਸੁਕਾ ਦੇਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਅਜੀਰਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਲਵਨ ਭਾਸਕਰ ਜਾਂ ਬਜਰਖਾਰ ੧-੧ ਮਾਸਾ ਖਾਨਾ ਚਾਹੀਏ ਸੰਖ ਬੱਟੀ ਜਾਂ ਗੰਧਕ ਬਟੀ ਭੀ ਚੰਗੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਰਾਜ ਬਲਭ ਚੁਰਨ ਅਤਯੰਤ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥

ਕਾਲਕ

ਏਸਨੂੰ ਕੁਲੰਜ ਜਾਂ ਐਂਠਨ ਦੀ ਪੀੜ ਆਖਦੇ ਹਨ
ਏਸ ਵਿਚ ਪੇਟ ਦੀ ਕਾਲਨ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਦਾ
ਦਰਦ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਕਦੀ ਅਫਾਰਾ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ ਏਸਦਾ ਕੱਚਾ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ਰੀਹ ਜਾਂ ਸੁੱਦਾ
ਅਟਕਨਾ ਸੰਖੀਆ ਆਦਿਕ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਨਾ ਕੱਚੇ ਫਲ
ਖਾਨਾ ਜਾਂ ਅਯੋਗ ਸਰਦੀ ਦਾ ਲਗਨਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਮੁਲੱਯਨ ਦਸਤਾਵਰ ਚੀਜ਼ ਦੇਨੀ ਚਾਹੀਏ
ਕਸਟਰੈਲ ਆਦਿਕ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਸੂਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹਾਜਮਾ ਤੇ
ਦਸਤਾਵਰ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਦੇਨੀ ਚਾਹੀਏ ਬਜ਼ਰਖਾਰ ਜਾਂ
ਨਾਰਾਂਚ ਚੂਰਨ ਏਸ ਵਿਚ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ । ਮਾਮੂਲੀ
ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਢਾਈ ਤੋਲੇ ਗੁਲਕੰਦ ੪-੫ ਮਾਸੇ
ਹਰੜਾਂ ਪਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਓ ਜੇ ਗੁਲਕੰਦ
ਵਿਚ ੩ ਮਾਸੇ ਸਰਨਾ ਪਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਣਕਾਰੀ
ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਅਤਰੀਫਲ ਜਮਾਨੀ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਮਾਜੂਨ
ਕਰਾਮਾਤੀ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਪੇਰੀਟੋਨਾਈਟਿਸ

ਕੁਝ ਸਰਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਗਰਮ ਕਬਜ਼ੀ ਦੇ ਦਸਤ ਪੇਸ਼ਾਬ ਘਟ ਤੇ ਲਾਲ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਰੋਗ ਵਧਨ ਉੱਤੇ ਬਿਹੋਸ਼ੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੱਠ ਪਹਰ ਪਿਛੋਂ ਰੋਗ ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਰਨ—ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਵਿਚ ਬੋਝਲ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ਤੇ ਸਰਦੀ ਲਗਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਤੇਜ ਦਸਤਾਵਰ ਦਵਾਈ ਦੇਨੀ ਕੈਲੋਮਲ ਆਦਿਕ ।
ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਮਲਰੋਧਜ ਉਦਾਵਰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਾਰਨ-ਮਲਦਾਵੇਗ (ਦਸਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਤ) ਰੋਕਨਾ ਅਜੀ-ਰਠ ਵਿਚ ਭਾਰਾ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ ਹੈ ।

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਭੀ ਤੇਜ ਜੁਲਾਬ ਦੇਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਟਵੇਵਰ ਕਜੋਲਰਪਰੀਟੋ ਨਾਈਟਸ

ਪੇਟ ਵਧਦਾ ੨ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਕਬਜ਼, ਕਦੀ ਦਸਤ ਅਰ ਢਿੱਡ ਤਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਰਦ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਕੈਆਂ ਭੀ ਆਉਨ ਲਗ ਪੈਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੀ ੨ ਦਬਾ-ਉਨ ਨਾਲ ਗੋਲੇ ਜਹੇ ਮਲਮ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ।

ਕਾਰਨ—ਸਰਦੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਰਜਸ਼ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਉਪਾਯ

ਢਿੱਡ ਉੱਤੇ ਟਿੰਕਚਰ ਆਯੋਡੀਨ ਲਗਾਨਾ ਅਰ
ਆਈਡੀਨੇਟ ਆਦਿਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਉਦਰ ਰੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਏਸਦੇ
ਵਾਤੋਦਰ, ਪਿਤੋਦਰ, ਕਫੋਦਰ, ਕਠੋਦਰ ਅਦਿਕ ਕਈ
ਭੇਦ ਹਨ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਲਛਨ ਬਹੁਤਾ ਵਾਤੋਦਰ ਨਾਲ
ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਹਿੰਗਾਸ਼ਟਕ ਚੂਰਨ ੧ ਮਾਸਾ ਘਿਉ ਵਿਚ
ਰਲਾਕੇ ਭੋਜਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲੀ ਗ੍ਰਾਹੀ (ਬੁਰਕੀ) ਨਾਲ ਖਾਓ।

ਆਸਾਈਟਿਸ

ਏਸ ਵਿਚ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹਥ
ਪੈਰ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸੋਜ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਥਿਆਂ
ਤਕਲੀਫ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਤ੍ਰੇਹ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ*

ਕਾਰਨ—ਪਾਣੀ ਸੁਕਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ
ਬਲ ਘਟ ਜਾਨ ਜਾਂ ਉਨਾਂ ਦੀ ਅਗਨ ਆਦਿਕ ਦਾ
ਘਟਨਾ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ

ਪੇਟ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਢਕੇ ਅਜੇਹਾ ਕੰਮ ਕਰੋ ਜਿਸ
ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਨਾ ਵਧੇ, ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਦਵਾ ਦੇਨੀ

*ਓਸ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਨਸ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਗਾ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਸ

ਨੂੰ ਬਰਾਖਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਚਾਹੀਏ ਅਥਵਾ ਮੁਰੱਕਬਾਤ ਫੈਲਾਦ ਆਦਿਕ ਦੇਵੇ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਜਲੋਧਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਰਨ
ਏਸਦਾ ਭੋਗ ਦੇ ਜਾਂ ਜੁਲਾਬ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ
ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਭੁਖ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤਾ
ਅਰ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਨਾ ਹੈ ।

ਇਲਾਜ

ਤੇਜ ਜੁਲਾਬ ਦੇਵੇ । ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਸੁੰਢ ਮਘਾਂ ਪੰਜੇ
ਲੂਣ ਤੇ ਸੱਜੀ ਅਰ ਏਨਾਂ ਸਭਨਾ ਦੇ ਬ੍ਰਾਬਰ ਜਮਾਲ
ਗੋਟਾ (ਸੁਧ) ਲੈਕੇ ਦੋ ਪੁਠਾਂ ਬਜ਼ੋਰੇ ਦੀਆਂ ਦੇਕੇ ਛਾਵੇਂ
ਸੁਕਾਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੀ ਜਾਂ ੧ ਰਤੀ ਰੋਜ ਖਾਓ ਅਰ
ਪਰਹੇਜ ਕਰੋ ॥

ਹੈਪੇਟਾਇਟਿਸ

ਪਹਲੇ ਜਿਗਰ ਦੁਖਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤਪ ਚੜ੍ਹਕੇ ਤ੍ਰੇਹ
ਲਗਨ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਜਿਗਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਹ
ਲੈਣ ਤੇ ਖੰਘਨ ਲਗਿਆਂ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰੋਗ
ਵਧਨ ਉਤੇ ਦਮਾ ਖੰਘ ਤੇ ਹਿੜਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ-ਏਸਦਾ ਗਰਮੀ ਧੁਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਫਿਰਨਾਂ
ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਤੇਜ ਤੇ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਖਾਣੀ ਜਿਸ
ਨਾਲ ਕਦੀ ਖਾਸ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਸੋਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰ
ਕਦੀ ੨ ਓਸਦੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਸ ਜਿਗਰ ਵਿਚ

ਸੋਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੀੜ ਘਟ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ
ਦਰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ
ਜੁਲਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਤਾਕਤ ਵਧਾਨ
ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ॥

ਦੇਸੀ

ਦੈਵਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ “ਯਕੂਤਬਿਧ” ਆਖਦੇ ਹਨ
ਤਿਲੀ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੀ ਏਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ ਅਥਵਾ ਮਘਾਂ, ਵਾਵੜਿੰਗ ਕਣਗਰਚ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਕਾੜੇ
ਨਾਲ ਜੋਖਾਰ ਫੱਕਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ॥

ਅਕਟੇਰਿਸ

ਆਮ ਲੋਕ ਏਸਨੂੰ ‘ਪੀਲੀਆ ਜਾਂ ਕਮਲਵਾਇ
ਅਥਵਾ ਯਰਕਾਨ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਏਸ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਸੁਸਤ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੀ ਮਿਚਕਦਾ ਹੈ ਭੁਖ ਘਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਮੂੰਹ ਕੌੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਢਿੱਡ ਭਾਰਾ ਤੇ ਨੀਤ੍ਰ ਪੀਲੇ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਦੀ ਦਸਤ ਕਦੀ ਕਬਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰੋਗ
ਦੇ ਵਧ ਜਾਨ ਉਤੇ ਪਖਾਨਾ, ਪਿਸ਼ਾਬ, ਮੁੜ੍ਹਕਾ, ਬੁਕ
ਆਦਿਕ ਸਭ ਪੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪੀਲਾ
ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਸਜੇ ਪਾਸੇ ਪੀੜ ਭੀ ਹੋਨ
ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ॥

ਕਾਰਨ—ਪਿਤ ਗਰਮੀ ਖਾਕੇ ਲਹੂਦੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ
ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਪਿਤ ਵਧਕੇ

ਰੁਕ ਜਾਵੇ ਤਪ ਜਾਂ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਇਲਾਜ

ਏਸ ਵਿਚ ਕੁਨੈਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ - ਚਾਹੀਦੀ ਕਾਚਬੋ
ਨੋਟ ਔਫ ਆਇਰਨ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਾਓ ਜੇ ਪੇਟ ਵਿਚ
ਖਰਾਬੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਬ ਦੇਵੋ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਪਾਛੂ ਰੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਾਮਲਾ
ਪਾਂਛੂ ਹਲੀਮਕ ਆਦਿ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ॥
ਕਾਰਨ—ਬਹੁਤੀ ਬਹੁਤੀ ਖਟਿਆਈ ਖਾਨਾ ਮੇਰਠਤ
ਕਰਨਾ ਤਪ ਵਿਚ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਖਾਣੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ
ਧੁਪ ਆਦਿਕ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ

ਅਥੂਸਾ ਗਿਲੋ ਨਿੰਮ ਦੀ ਛਿਲ ਤਿਫਲਾ ਚਿਰਾਯਤਾ
ਏਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰੜਾ ਕਰਕੇ ੮ ਮਾਸੇ ਰੋਜ਼ ਕਾਝਾ
ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਹਦ ਪਾਕੇ ਪੀਓ ਅਥਵਾ ਏਹਨਾਂ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਦਾ ਅਰਕ ਕਢਕੇ ਪੀਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ॥

ਇਨਲਾਰਜਮੈਂਟ ਔਫ ਦੀ ਸਪਲੀਨ

ਤਿਲੀ (ਲਿਫ) ਦਾ ਵਧ ਜਾਨਾ

ਤਿਲੀ ਕਦੀ ਉਪਰ ਕਦੀ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅਗਾਹਾਂ
ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਹੈ ਰੋਗੀ ਏਸ ਵਿਚ ਦਿਨ ਦਿਨ ਲਿਸ਼ਾ

ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸੁਸਤ ਹੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖੱਬੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ
ਪੀੜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਭੁਖ ਘੱਟ ਲਗਦੀ ਹੈ ਖਾਣਾ ਠੀਕ
ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ ॥

ਕਾਰਨ—ਸਰਦੀ ਦਾ ਤਪ ਅਰ ਤਪ ਵਿਚ ਠੰਢਾ
ਪੀਣਾ ਬਹੁਤਾ ਕਫ ਕਾਰਕ ਵਸਤੁ ਖਾਣਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ
ਮਲੇਰੀਆ ਹੈ ॥

ਇਲਾਜ

ਸਲਫਟਐਫ ਕੋਨੀਨ ੧ ਡਰਾਮ ਫੈਰੀਸਲਫਾਸ ੧
ਡਰਾਮ ਮਲਫਟ ਐਫ ਮਗਨੇਸ਼ੀਆ ੩ ਐਂਸ ਡਾਇਲਜੂਟ
ਸਲਫਜੂਰਕ ਐਸਡ ੪ ਡਰਾਮ ਪਾਨੀ . ਕੁਲ ਪੂਰਾ
ਕਰੋ ੨੪ ਐਂਸ ੧ ਐਂਸ ਸਵੇਰੇ ੧ ਐਂਸ ਸੰਧਯਾ ਨੂੰ
ਦਿਓ । ਜੇਕਦੇ ਕੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ 'ਜਾਂ ਖਟੇ ਡਕਾਰ
ਆਉਂਦੇ ਹੋਨ ਤਾਂ ਡਰਾਮ ਟਿੰਕਚਰਜਿੰਜਰ ਭੀ ਪਾ ਲੈਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਦਵਾ ਤਿਲੀ
ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਜੇ ਕੋਝੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਪੀਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ
ਬਣਾ ਲਵੋ ਏਹ ਮਿਕਸਚਰ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਜੋ
ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਜਵਾਨ ਆਦਮੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ।
ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਕਮ ਉਮਰ ਵਾਸਤੇ ਘਟਵਧਾ ਕਰ ਲਵੋ । ਕੁਨੀਨ
ਸਲਫਾਸ ੧ ਡਰਾਮ ਫੈਰੀਸਲਫਾਸ ੧ ਡਰਾਮ ਏਲੂਆ
(ਕਾਲਾਸੁਹਾਗਾ) ੧ ਡਰਾਮ ਰੋਜ (ਸਬਜ਼) ਦੇ ਪਾਣੀ
ਵਿਚ ਖਰਲ ਕਰੋ ॥ ੩ ਗ੍ਰੇਨ ਦੀ ਗੋਲੀ ਕਰੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ

ਰੋਜ ਖਾਓ। ਬਹੁਤ ਗੁਨਕਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ॥

ਦੇਸੀ

ਵੈਦਕ ਵਿਚ ਏਸਨੂੰ ਪਲੀਹ ਬ੍ਰਿਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ੧
ਮਾਸਾ ਜੋ ਖਾਰ ਰੋਜ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਾਨਾ ਭੀ ਗੁਣ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਨੌਸ਼ਾਦਰ ਸੁਹਾਗਾ ਸ਼ੋਰਾ ਸੈਂਚਲ ਲੂਨ ਮਘਾਂ
ਮਿਰਚਾਂ ਸੁੰਢ ਲਾਚੀ ਦਾਨਾ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ
ਲੈਕੇ ਕੁਟਕੇ ੧ ਮਾਸਾ ਰੋਜ ਖਾਣਾ ਭੀ ਚੰਗਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ।
ਫਲ ਬਹੁਤ ਖਾਓ। ਕਾਲਾ ਸੁਹਾਗਾ ੧ ਮਾਸਾ ਹਰੜਾਂ
ਦਾ ਛਿਲ ੬ ਮਾਸੇ ਜੌਂਖਾਰ ੩ ਮਾਸੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਨਾਓ
ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ. ਰੋਜ ਦੇਵੋ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਪ ਡੋਲ ਦਾ ਬਿਆਨ

੧ ਗ੍ਰੀਨ ਕਰੀਬ ਅੱਧੀ ਰਤੀ
੧੫ ਗ੍ਰੀਨ ਦਾ ਇਕ ਮਾਸਾ
੬੦ ਗ੍ਰੀਨ ਜਾਂ ਕਰੀਬ ੪ ਮਾਸੇ. ੧ ਡਰਾਮ
੮ ਡਰਾਮ ਜਾਂ ਅੱਧੀ ਛਟਾਂਕ ਦਾ ੧ ਐਂਸ ੧੬ ਐਂਸ ਜਾਂ
ਕਰੀਬ ਅਧ ਸੇਰ ੧ ਪੌਂਡ
੧੦ ਪੌਂਡ ਜਾਂ ਕਰੀਬ ੫ ਸੇਰ ਦਾ ੧ ਗੈਲਨ ਅਰਥਾਤ
੧ ਗ੍ਰੀਨ ਦੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ॥

ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਲਫਜ਼—

ਅਰਥ ਤੇ ਹੋਰ ਹਾਲ

੧ ਅਵਸਾਰਵੈਂਟ, ਜਜ਼ਬ ਕਰਨੇ ਜਾਂ ਸੁਖਾਨੇ ਵਾਲੀ

੨ ਇਸਟੇਜੈਂਟ, ਕਬਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ

੩ ਕਸਟਕ, ਜਲਾਨੇ ਵਾਲੀ ਜੋ ਬਦਨ ਨੂੰ ਸਾੜੇ

੪ ਅਫਰੈਡੀਜਕ, ਮੁਮਸਕ ਤਾਕਤ ਦੇਨ ਵਾਲਾ

੫ ਮੈਕਸਪੈਕਟੋਰੈਂਟ, ਦਾਫਹ ਬਲਗਮ ਬਲਗਮ ਨੂੰ
ਹਟਾਨ ਵਾਲਾ

੬ ਮੈਮੇਟਿਕ ਕੈਆਵਰ ਕੈ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ

੭ ਏਪੀਰੀਏਟ ਮੁਲਯਨ ਦਸਤਾਵਰ ਦਸਤ ਲਿਆਨ
ਵਾਲਾ ।

੮ ਮੈਸਿਡ ਤੇਜ਼ਖਾਰ ਜਾਂ ਤੇਜ਼ਾਬ

੯ ਮੈਰੇਮੇਟਿਕ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਸੁਰੀਧੀ ਵਾਲਾ

੧੦ ਏਂਬਲਮੇਟਿਕ, ਕਿਰਮਕਸ਼ ਕੀੜੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ

੧੧ ਏਂਡੀਡੂਟ, ਦਾਫਹ ਜ਼ਹਰ ਜ਼ਹਰ ਹਟਾਉਨ ਵਾਲਾ

੧੨ ਮੈਂਟੀਸੈਪਟਿਕ, ਬਦਬੂ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾਫਹ
ਬਦਬੂ ।

੧੩ ਏਸਥੈਟਿਕ ਸੁੰਨ ਕਰਨਵਾਲਾ ਬੇਹਿਸਕਰਨਵਾਲਾ

੧੪ ਮੈਨਜੂਡਾਈਨ, ਦਾਫਹ ਦਰਦ ਨਸ਼ਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ

੧੫ ਬਿਟਾਨਿਕ, ਕੌੜੀਚੀਜ਼ ਪਰ ਤਾਕਤ ਦੇਨ ਵਾਲੀ

੧੬ ਡਾਈਫੇਰੈਟਿਕ, ਪਸੀਨਾ ਲਿਆਉਨ ਵਾਲੀ

੧੭ ਡਾਈਫੋਰੇਟਿਕ, ਪਸੀਨਾਲਿਆਉਨ ਵਾਲੀ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼- ਅਰਥ ਤੇ ਹੋਰ ਹਾਲ

- ੧੮ ਡਾਯੋਰੇਟਿਕ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ
 ੧੯ ਪਰਗੇਟਿਵ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼
 ੨੦ ਇਰੀਟੇਂਟ ਖਾਰਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਲੂਨ
 ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸੋਜ ਨੂੰ ਹਟਾਵੇ
 ੨੧ ਜਮਲਸੇਂਡ, ਤਸਕੀਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਲਾ
 ੨੨ ਫਿਰੀਜ਼ਰੇਂਟ ਤਰੋ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰਿਆ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ
 ੨੩ ਸਾਈਲੋ ਗਾਗ, ਬੁਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
 ੨੪ ਕਾਰਡੀਅਲ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਸਵਾਈ ਅਰਕ
 ੨੫ ਕੇਥਾਰਟਿਕ, ਤੇਜ ਦਸਤ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ
 ੨੬ ਕੇਲੇਗਡ ਪ੍ਰਗੇਟਿਵ, ਸਫਰਾ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
 ੨੭ ਲਿਕਜੇਟਿਵ, ਮੁਲਯਨ
 ੨੮ ਮਯੂਸ ਲਿਜ, ਲੁਆਬਦਾਰ ਲੇਸਵਾਲਾ
 ੨੯ ਨਾਰਕੋਟਕ, ਮੁਨੱਸ਼ੀ ਨਸ਼ੇਵਾਲਾ
 ੩੦ ਨਾਸੀਰੇਂਟ, ਤਲਖ
 ੩੧ ਹਾਟੀਡੋਗਾਗ, ਪ੍ਰਗੇਟਿਵ, ਪਤਲੇ ਦਸਤ ਲਿਓਨ
 ਵਾਲਾ
 ੩੨ ਐਕਸਟ੍ਰੈਕਟ, ਸਤ
 ੩੩ ਅਲਕਚਰੀ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੁਲਕੰਦ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਅਰਥ ਤੇ ਹੋਰ ਹਾਲ

੩੪ ਐਬਰੋਗੇਸ਼ਨ, ਮਾਲਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾ

੩੫ ਅੰਜੇਕਸਨ, ਪਿਚਕਾਰੀ

੩੬ ਅਨਫਜੂਜਨ, ਖੇਸ਼ਾਂਦਾ ਭਿਓਈ ਹੋਈ ਚੀਜ਼

੩੭ ਅਹੀਲੇਸ਼ਨ, ਸੁੰਘਨਾ ਭਾਫ ਲੈਨੀ

੩੮ ਅਨੀਮਾ, ਗੁਦਾ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ

੩੯ ਆਇੰਟਮੈਂਟ, ਮਲੂਮ

੪੦ ਆਈਵਾਟਰ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਨ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ

੪੧ ਆਈਵਾਸ਼, ਅੱਖਾਂ ਧੋਣ ਦਾ ਪਾਣੀ

੪੨ ਬਾਬ, ਗੁਸਲ, ਨਹਾਣਾ

੪੩ ਵੂਲਜ਼, ਉਨ ਤੇ ਰੂਏ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈਂ

੪੪ ਪਿਲ, ਗੋਲੀ

੪੫ ਪਿਲਜ਼, ਗੋਲੀਆਂ

੪੬ ਪੌਡਰ, ਫੱਕੀ ਚੂਰਨ

੪੭ ਪਲਾਸਟਰ, ਪਲਸਤਰ ਲਾਉਨਾ

੪੮ ਪੁਲਟਿਸ, ਪੁਲਸਟ ਬੰਨਨਾ

੪੯ ਬਿਕਪੈਟ, ਗਾੜਾ ਲੇਪ

੫੦ ਬਿਨਪੈਟ, ਪਤਲਾ ਲੇਪ

੫੧ ਫਿਲਟਰ, ਪਾਨੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ

੫੨ ਟਿੰਕਚਰ ਇਕ ਦਵਾਈ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਭਿਓਈ

ਹੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਅਰਥਾਤ ਹੋਰ ਹਾਲ

੫੩ ਟੂਥਪੈਡਰ, ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਦਵਾ

੫੪ ਡਰਾਪਸ, ਕਤਰੇ ਬੂੰਦਾਂ

੫੫ ਡੀਕਾਕਸ਼ਨ, ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ ਉਬਾਲੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਦਵਾ

੫੬ ਸਪੋਜੀਟਰੀ, ਸ਼ਿਆਫਾ ਭਗਵਿਚ ਰਖਨ ਦੀ ਦਵਾਈ

੫੭ ਸੋਲਜੂਸ਼ਨ, ਅਰਕ

੫੮ ਸੀਰਪ, ਸ਼ਰਬਤ

੫੯ ਫੋਮੇਨਟੇਸ਼ਨ, ਟਕੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾ

੬੦ ਗਾਰਗਲ, ਗਰਾਰੇ ਕਰਨੇ ਚੁਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ

੬੧ ਟੇਬਲਿਟ, ਟਿਕੀ

੬੨ ਲੋਸ਼ਨ, ਅਰਕ,

੬੩ ਮਿਕਸਚਰ, ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਦਵਾਈ

੬੪ ਵਾਟਰ, ਪਾਣੀ

੬੫ ਵਾਰਮਬਾਥ, ਗਰਮ ਨਹਾਉਨ ਦਾ ਪਾਣੀ

੬੬ ਵਾਸ਼, ਧੋਨਾ

੬੭ ਵਾਈਨ, ਮਦਰਾਂ, ਸ਼ਰਾਬ

੬੮ ਵੇਪਰਬਾਥ, ਭਾਫ ਲੈਨੀ

੬੯ ਕਾਜ਼, ਸਬਬ

੭੦ ਪ੍ਰੀਡਿਸਪੋਜ਼ਿੰਗ ਕਾਜ਼, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ

੭੧ ਐਕਸਾਈਡਿੰਗ ਕਾਜ਼, ਨਮਿਤ ਕਾਰਨ

੭੨ ਸਾਈਨ, ਨਿਸ਼ਾਨ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਅਰਥਾਤ ਹੋਰ ਹਾਲ

੭੩ ਐਕਯੂਟ, ਸਖਤਪੁਰਾਨੀ ਮਗਰ ਹਲਕੀ (ਮੁਜਮਨ)

੭੪ ਕ੍ਰਾਨਕ, ਤੇਜ ਹਮਲਾ ਆਵਰ ਪਰ ਮਾਮੂਲੀ

੭੫ ਲਿਕਵਰ, ਪਤਲੀ ਚੀਜ਼

੭੬ ਡਰਾਪਰ, ਅਖ ਵਿਚ ਦਵਾਈ ਪਾਨਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ

੭੭ ਟੇਬਲਵੇਟ, ਮੇਜ਼

੭੮ ਸਕੇਲਵੇਟ, ਤਕੜੀਵੇਟੇ

੮੯ ਅਸਪੈਚੂਲਾ, ਛੁਰੀ ਦਵਾਈ ਰਲਾਨ ਵਾਲੀ

੮੦ ਡਰਾਫਟ, ਘੁਟ

੮੧ ਡਾਇਲਯੂਟ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਾਨੀ
ਮਿਲਾਕੇ

ਦੂਜਾ ਭਾਗ

ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਛੇਪ ਡਾਕਟਰੀ ਨਿਰਘੰਟ ਅਰਥਾਤ
ਦਵਾਈ ਦਾ ਨਾਮ, ਗੁਣ, ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਵਰਤਨ ਦੇ ਤਰੀ-
ਕਿਆਂ ਦਾ ਵਰਨਨ ਹੈ ॥

੧ ਐਪੀਕਾ ਕੁਆਨਾ । ਗੁਣ ਕਫ ਹਰਤਾ, ਕੈ ਆਵਰ
ਕਾਬਜ਼। ਖੁਰਾਕ ਅੱਧੀ ਰਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਰਤੀ ਤਕ ਕਫ ਹਰਤਾ
੨ ਤਕ ਕਾਬਜ਼ ॥ ੨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੈ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ
ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥

Original with:

Language Department Punjab

Digitized by:

Panjab Digital Library

੨ ਆਰਸਨਿਕ (ਸਿਖੀਆ) ਗੁਣ ਤੇਜ਼ ਜ਼ਹਰ ਹੈ ।

ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ ਖਲੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਗੋਲੀ ਜਾਂ ਅਰਕ ਰਤੀ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ।

੩ ਆਰਸਨਿਕ ਐਸਿਡ (ਸਿੰਥੀਆ) ਤੇਜ਼ ਜਹਰ ਹੈ ।
ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ ਖਲੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਗੋਲੀ ਜਾਂ ਅਰਕ ਰਤੀ ਦਾ ੧੬ ਵਾਂ ਹਿੱਸਾ

੪ ਆਰਸਨੇਟ ਐਫ ਆਇਰਨ । ਗੁਣ ਬਲ ਕਾਰਕ ਖਲੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਗਰੀਨ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ॥

੫ ਆਰਸੀਨੇਟ ਐਫ ਸੋਡਾ । ਗੁਣ ਆਰਸੀਨਿਕ ਐਸਿਡ ਵਾਂਗ ਦੇਵੇ ।

੬ ਅਰਗਟ । ਗੁਣ ਰਿਤੂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹਮਲ ਗਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੩੦ ਗਰੀਨ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਲ ਕਰਕੇ

੭ ਅਰਗੋਟੀਨ । ਗੁਣ ਰਿਤੂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਹਮਲ ਗਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੪ ਗਰੀਨ (ਅੰਜਕਸ਼ਨ) ਪਿਚ ਕਾਰੀ ।

੮ ਸਪਿਰਟ ਐਫ ਈਥਰ । ਗੁਣ ਦਾਫ਼ਹ ਤਸੱਨਜ ਖੁਰਾਕ ੧ ਡਰਾਮ ਤਕ (ਮਿਕਸਚਰ)

੯ ਸਪਿਰਟ ਐਫ ਪੇਪਰਮੈਂਟ । ਗੁਣ ਦਰਦ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਾਚਨ । ਖੁਰਾਕ ੧ ਡਰਾਮ ਤਕ ਮਿਕਸਚਰ ।

੧੦ ਸਪਿਰਟ ਐਮੂਨੀਆ ਆਰੋਮੈਟਿਕ । ਗੁਣ ਦਿਲ

ਨੂੰ ਤਾਕਤ, ਹਰਕਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੧ ਡਰਾਮ ਤਕ ਮਿਕਸਚਰ ।

੧੧ ਐਕਸਟੈਕਟ ਇੰਡੀਅਨ ਹੀਪ । ਗੁਣ ਨਾਰ ਕੋਟਕ ਦਾਫਹ ਤਸੱਨਜ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਬਟਾ ੪ ਗਰੀਨ ਗੋਲੀ । (ਭੰਗਦਾ ਸਤ) ਹੈ

੧੨ ਐਕਸਟੈਕਟ ਵਾਰ ਵੇਡੇਜ ਅਲੋਸ਼ । ਗੁਣ ਦਸਤਾਵਰ ਖੁਰਾਕ ੪ ਗ੍ਰੀਨ ਗੋਲੀ (ਏਲੂਵੇ ਦਾ ਸਤਹੈ)

੧੩ ਐਕਸ ਟੈਕਟ ਬਿਲਾਡੋਨਾ । ਗੁਣ ਨਾਰ ਕੋਟਕ ਸੁਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਔਰਤ ਦਾ ਦੁਧ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਬਟਾ ਚਾਰਗੀਨ ਦੀ ਗੋਲੀ । (ਜ਼ਹਿਰਹੈ)

੧੪ ਐਕਸ ਟੈਕਟ ਐਫ ਜੰਨਸ਼ਨ । ਗੁਣ ਤਾਕਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਪੰਜ ਗ੍ਰੀਨ ਗੋਲੀ ।

੧੫ ਐਕਸਟੈਕਟ ਐਫ ਜੈਲਪ । ਗੁਣ ਦਸਤਾਵਰ ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੫ ਗਰੀਨ ਤਕ ਗੋਲੀ (ਜੁਲਾਬੇ ਦਾ ਸਤ)

੧੬ ਐਕਸ ਟੈਕਟ ਆਫ ਇੰਡੀਲਯਨ । ਗੁਣ ਮੁਲ-ਯਨ । ਹਲਕਾ ਪਿਤ ਰੇਚਨ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੨੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ ਗੋਲੀ ਜਾਂ ਮਿਕਸਚਰ ।

੧੭ ਐਕਸ ਟੈਕਟ ਆਫ ਰੂਬਰਬ । ਗੁਣ ਦਸਤਾਵਰ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੫ ਗਰੀਨ ਤਕ ਗੋਲੀ (ਰੋਉਂਦ ਚੀਨੀ ਦਾ ਸਤ)

੧੮ ਐਕਸਟੈਕਟ ਆਫ । ਗੁਣ ਮੁਸੱਫੀ ਖੂਨ ਬਲ

ਕਾਰਕ ਖੁਰਾਕ ੨ ਡਰਾਮ ਮਿਕਸਚਰ ਜਾਂ ਡਰਾਫਟ (ਉਸਬੇ ਦਾ ਪਤਲਾ ਸਤ)

੧੯ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਸਨਕੋਨਾ ਲਿਕਵਰ । ਵਾਰੀ ਦੇ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਤਪਾਂ ਵਿਚ । ਖੁਰਾਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਮਿਕਸਚਰ

੨੦ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਕਾਲਰੀਕਮ । ਗੁਨ ਬਾਦੀ ਹਰਤਾ ਇਰੀਟੈਂਟ । ਖੁਰਾਕ ੧ ਗੁਨ (ਜ਼ੈਹਰ ਹੈ) ਸੁਰੰਜਾਂ ਦਾ ਸਤ

੨੧ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਐਸੀਟਿਫ । ਗੁਣ ਬਾਦੀ ਹਰਤਾ ਇਰੀਟੈ ਮਿਕਚਰ ।

੨੨ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਕੋਕਾਲਿਕਵਡ । ਗੁਨ ਥਕੇਵਾਂ ਤੇ ਭੁਖ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੧ ਡਰਾਮ ਤਕ ਮਿਕਚਰ

੨੩ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਲਿਕਰਸ । ਗੁਣ ਕਫ ਹਰਤਾ ਖਾਂਸੀ ਨੂੰ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੦ ਗਰੇਨ ਤਕ ਗੋਲੀ । (ਮੁਲਠੀ ਦਾ ਸਤ)

੨੪ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਐਫ ਹੋਪਸ । ਗੁਣ ਬਲ ਕਰਤਾ ਨੀਂਦ ਆਵਰ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੫ ਗਰੀਨ ਤਕ ਘੁਟ ਡਰਾਫਟ

੨੫ ਸਪਿਰਟ ਐਫ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ । ਗੁਨ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ੪੦ ਬੂੰਦ ਤਕ (ਜ਼ੈਹਰ ਹੈ)

੨੬ ਇਸਟਿਕਨੀਆ । ਗੁਨ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਵਾਤ ਹਰਤਾ ਬਲਕਾਰਕ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਗਰੀਨ ਦਾ ੩੦ ਵਾਂ

ਹਿਸਾ ਗੋਲੀ (ਜੈਹਰ ਹੈ)

੨੭ ਇਸ ਕਵਿਲ । ਗੁਣ ਮੁਹਰਕ ਕਫ ਹਰਤਾ
ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਗਰੀਨ ਪੈਡਰ ।

੨੮ ਇਸਕੇ ਮੋਨੀਅਮ । ਗੁਣ ਦਸਤਾਵਰ ਖੁਰਾਕ
ਇਕ ਤੋਂ ਅਠ ਗੀਨ (ਸਕਮੋਨੀਆਂ)

੨੯ ਐਸਿਸ ਐਫ ਪੇਪਰਮੈਂਟ । ਹਾਜਮਾ । ਖੁਰਾਕ
੧੦ ਬੂੰਦ ਮਿਕਚਰ

੩੦ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਐਫ ਓਪੀਅਮ । ਗੁਣ ਕਾਬਜ
ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਸਤੰਭਨ । ਖੁਰਾਕ ਅੱਧੀ ਗਰੀਨ ਤਕ
(ਅਫੀਮ ਦਾ ਗਾਹੜਾ ਸਤ)

੩੧ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਐਫ ਓਪੀਅਮ ਲਿਕਵਡ ।
ਗੁਣ ਕਾਬਜ ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਅਸਤੰਭਨ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ
੧੫ ਬੂੰਦ ਤਕ ਡਰਾਫਟ ।

੩੨ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਐਫ ਇਸਟਰੇਮੋਨੀਅਮ । ਨਾਰ
ਕੋਟਿਕ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੈਹਰ ਹੈ ਗਰੀਨ ਦੇ ਦੋਥੇ
ਹਿਸੇ ਦੀ ਗੋਲੀ (ਧਤੂਰੇ ਦਾ ਸਤ ਹੈ)

੩੩ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਐਫ ਐਕੋਨਾਈਟ । ਗੁਣ
ਸੁੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੈਹਰ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ
ਬਟਾ ਚਾਰ ਗਰੀਨ ਗੋਲੀ (ਮਿਠੇ ਤੇਲੀਏ ਦਾ ਸਤ)

੩੪ ਅਲਜੋਮੋਨੇਟਿਡ ਕਾਪਰ । ਗੁਣ ਕਾਸਟਿਕ
ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ । ਕਾਸਟਿਕ ਵਤ ਬਾਹਰ ਲਗਾਨਾ ।

੩੫ ਇਨਫਜੂਜਨਐਫ ਚਿਰਾਯਤਾ । ਗੁਣ ਤਾਕਤ
ਵਰ ਮੁਸੱਫੀ ਖੂਨ ਤਾਪ ਨਾਸਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਡਰਾਮ ਤੋਂ
੧ ਐਂਸ ਤਕ ।

੩੬ ਇਨਫਜੂਜਨ ਐਫ ਸੈਨਾ । ਗੁਣ ਮੁਲੱਯਨਦਸ
ਤਾਵਰ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਤੋਂ ਦੋ ਐਂਸ ਡਰਾਫਟ (ਸਰਨਾ
ਦਾ ਅਰਕ) ॥

੩੭ ਇਨਫਜੂਜਨ ਐਫ ਕਲੋਜ਼ । ਗੁਣ ਮੁਹਰਕ
ਐਰੋਮੇਟਿਕ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਬਟਾ ਚਾਰ ਐਂਸ ਤਕ
ਡਰਾਫਟ ।

੩੮ ਇਨਫਜੂਜਨ ਕੈਟੀ ਕਿਯੂ । ਗੁਣ ਕਬਜ਼ ।
ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਐਂਸ ਤਕ ਡਰਾਫਟ (ਕਥ ਹੈ) ॥

੩੯ ਇਨਹੈਲੀਸ਼ਨ ਐਫ ਆਯੋਡੀਨ । ਗੁਣ ਸੋਜ
ਹਟਾਂਉਂਦਾ ਹੈ ਵਰਤਾਰਾ ਧੂਣੀ ਜ਼ੋਹਰ ਹੈ ।

੪੦ ਇਨ ਹੈਲੀਸ਼ਨ ਐਫ ਕਲੋਰੀਅਲ । ਗੁਣ
ਦੁਰਰੰਧ ਧੂਣੀ । ਵਰਤੋਂ ਧੂਣੀ ।

੪੧ ਓਪੀਅਮ (ਅਫੀਮ) । ਗੁਣ ਨਾਰਕੋਟਕ ਜ਼ਹਰ
ਹੈ ਕਾਬਜ਼ । ਖੁਰਾਕ ਅਧੀ ਗ੍ਰੀਨ ਤੋਂ ੪ਗ੍ਰੀਨਤਕ ਗੋਲੀ ॥

੪੨ ਓਡ ਚਾਰਕੋਲ । ਗੁਣ । ਐਂਟੀਸੈਪਟਿਕ ।
ਖੁਰਾਕ ੬੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ ਪੌਡਰ ॥

੪੩ ਓਲੀਏਟ ਐਫ ਮਰਕਰੀ । ਗੁਣ ਆਤਸ਼ਕ ਨੂੰ
ਫਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਏਸਨੂੰ ਬਾਂਹਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥

੪੪ ਓਲੀਏਟ ਐਫ ਜ਼ਿੰਕ । ਗੁਣ ਖਲੜੀ, ਰੋਗਾਂ
ਨੂੰ, ਫੋੜਿਆਂ ਨੂੰ । ਇਸਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ॥

੪੫ ਐਕਸਾਈਡ ਐਫ ਬਿਸਮਿਥ ਗੁਣ ਕਾਬਜ,
ਬਲਦਾਇਕ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੫ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ ਪੈਡਰ ॥

੪੬ ਐਕਸਾਈਡ ਐਫ ਜ਼ਿੰਕ । ਗੁਣ ਕਾਬਜ ॥
ਮਲੂਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ॥

੪੭ ਐਕਸਾਈਡ ਐਫ ਸਿਲਵਰ । ਗੁਣ ਮਿਰਗੀ
ਨੂੰ ਬਲਦਾਇਕ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਅੱਧੀ ਗ੍ਰੀਨ ਤੋਂ ੨ ਗ੍ਰੀਨ
ਤਕ ਗੋਲੀ ॥

੪੮ ਐਕਸਾਈਡ ਐਫ ਲਿਡ । ਬਾਹਰ ਲਗਾਇਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ।

੪੯ ਆਇਲ ਐਫ ਓਲਵ । ਪਲਸਤਰ ਵਿਚ
ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮਾਲਸ਼ ਹਸਬ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜੈਤੂਨ ਦਾ ਤੇਲ ।

੫੦ ਆਇਲ ਐਫ ਪੇਪਰਮੈਂਟ । ਗੁਣ ਪਾਚਨ,
ਦਰਦ ਅਰ ਹੈਜ਼ੇ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੨ ਤੋਂ ੪ ਬੂੰਦ ਤਕ ।

੫੧ ਆਇਲ ਐਫ ਟਰਪਨਟਾਇਨ । ਕਿਰਮਕੁਸ਼,
ਦਸਤਾਵਰ । ਖੁਰਾਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਅਧ ਔਂਸ ਤਕ ॥

੫੨ ਆਇਲ ਐਫ ਸਿਨੇਮਨ । ਗੁਣ ਦਰਦਨਾਸਕ ।
ਬਾਹਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਖੁਰਾਕ ੧ ਬੂੰਦ ਸ਼ਕਰ ਵਿਚ
ਪਾਕੇ । ਦਾਲਚੀਨੀ ॥

ਤਾਕਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੦ ਬੂੰਦਤਕ ਮਿਕਸਚਰ
 ੫੪ ਆਇਲਐਫ ਕਰੋਟਨ । ਗੁਣ ਤੇਜ਼ ਜੁਲਾਬ
 ਜ਼ਹਰ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੧ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ੩ ਤਕ ਖੰਡਵਿਚਰਲਾਕੇ
 (ਜਬੋਲੋਟਾ)

੫੫ ਆਇਲਐਫ ਕੋਪੇਬਾ । ਗੁਣ ਸੁਜਾਕ ਨੂੰ ਗੁਣ
 ਕਾਰੀ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੫ ਤੋਂ ੧੦ ਬੂੰਦ ਤਕ ।

੫੬ ਆਇਲ ਐਫਕਲੇਵਜ਼ । ਗੁਣ ਦਾਲ ਚੀਨੀ
 ਦੇ ਤੇਲ ਵਾਂਗ । ਖੁਰਾਕ ੧ ਤੋਂ ੨ ਬੂੰਦਤਕ (ਤੇਲ ਲੈਂਗ)

੫੭ ਆਇਲਐਫ ਮਸਟਰਡ । ਰਾਈਦਾ ਤੇਲਛਾਲਾ
 ਪਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਹਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

੫੮ ਆਇੰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਸਲਫਰ । ਗੁਣ ਗੰਜ
 ਧੱਦਰ ਅਰ ਖੁਰਕ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ । ਲੇਪ ਕਰੋ ।

੫੯ ਆਇੰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਆਇਯੋਡਾਇਡ । ਗੰਜਧੱਦਰ
 ਅਰ ਖੁਰਕ ਸੋਜ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ।

੬੦ ਆਇੰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਆਈਡੋ ਫਾਰਮ । ਗੁਣ ।
 ਆਤਸ਼ਕ ਦੇ ਜਖਮਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਓ ॥

੬੧ ਆਇੰਟਮੈਂਟ ਸਿੰਪਲ । ਗੁਣ ਸਾਦਾ ਮਰਹਮ
 ਏਹ ਬਾਕੀ ਮਰਹਮਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

੬੨ ਆਇੰਟਮੈਂਟ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਐਫ ਲੈਡ । ਗੁਣ
 ਜਖਮ ਰੱਦੀ ਹੈ ਲਗਾਓ ।

੬੩ ਆਇੰਟਮੈਂਟ ਐਫ ਮਰਕਰੀ । ਗੁਣ ਖਲੜੀ ਦੇ

ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਚੇਮਜੂਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਓ।

੬੪ ਈਥਰ। ਗੁਣ ਤਸਨਜ ਅਰ ਵਾਤ ਰੋਗ ਨੂੰ
ਫੈਦਾ ਖੁਰਾਕ ੨੦ ਤੋਂ ੬੦ ਬੂੰਦਤਕ ਮਿਕਸਚਰ।

੬੫ ਐਸੀ ਟੇਟ ਐਫ ਪੋਟਾਸ। ਗੁਣ ਦਸਤਾਵਰ
ਪਾਚਨ ਖੁਃ ੧੦ ਤੋਂ ੬੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ ॥

੬੬ ਐਲਮ(ਫਟਕੜੀ) ਗੁਣ ਕਾਬਜ। ਵਾਰੀ ਦੇ
ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਫੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੧੦ ਤੋਂ ੨੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ।

੬੭ ਐਮੂਨੀਅਮ (ਨੋਸ਼ਾਦਰ) ਗੁਣ ਬਲਗਮ ਦਾ
ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਾਚਨ ਹੈ ੧੦ ਤੋਂ ੨੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ।

੬੮ ਪੋਟਾਸੀ ਆਯੋਡਾਈਡ। ਗੁਣ ਮੁਸੱਫੀ ਖੂਨ,
ਦਰਦ ਹਟਾਂਦੀ ਹੈ ੧੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ।

੬੯ ਪੋਟਾਸੀ ਕਾਰਬ। ਗੁਣ ਪੇਸ਼ਾਬ ਲਿਆਉਂਦੀ
ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੧੫ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ (ਜੋਖਾਰ ਹੈ)।

੭੦ ਪੋਟਾਸੀ ਬਾਈ ਕਾਰਬ। ਗੁਣ ਪੇਸ਼ਾਬ ਲਿਆਉਂਦੀ
ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੧੫ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ (ਜੋਖਾਰ)।

੭੧ ਪੋਟਾਸੀ ਬੋਮਾਈਡ। ਗੁਣ ਨੀਂਦ ਆਵਰ ਖੁਰਾਕ
ਦਸ ਤੋਂ ੩੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ।

੭੨ ਪੋਟਾਸੀ ਪ੍ਰਮਿਗਨਾਸ। ਗੁਣ ਕੀੜੇ ਮਾਰਨ
ਵਾਲਾ ਜਖਮ ਧੋਂਦੇ ਹਨ (ਜ਼ਹਰ ਹੈ)।

੭੩ ਕਾਡ ਲਿਵਰ ਆਇਲ। ਗੁਣ ਬਲਦਾਇਕ
ਖੁਈ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ਕ। ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਡਰਾਮ ਤੋਂ ੪ ਡਰਾਮ

ਤਕ (ਮਛੀ ਦਾ ਤੇਲ) ।

੭੪ ਕਸਟਰ ਆਇਲ । ਗੁਣ ਰੇਚਨ ਦਸਤਾਵਰ ।
ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਡਰਾਮ ਤੋਂ ਇਕ ਐਂਸਤਕ (ਹਰਿੰਡ ਦਾ ਤੇਲ) ।

੭੫ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਐਫ ਆਇਰਨ । ਗੁਣ ਬਲ
ਦਾਇਕ ਪਾਂਡੂ ਰੋਗ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰਕ । ਖੁਃ ਅਧੀ ਗ੍ਰੈਨ ਤੋਂ
੪ਤਕ ਖੰਡ ਵਿਚ ਲੋਹਾ ਭਸਮ ॥

੭੬ ਕਿਰਯਾਸੂਟ । ਗੁਣ ਕਿਰਮ ਕੁਸ਼ ਕਫ ਹਰਤਾ ।
ਖੁਰਾਕ ਬ੍ਰਿਦ ਤਕ ਡਰਾਫਟ ॥

੭੭ ਕਲੋਰਾ ਫਾਰਮ ਗੁਨ ਦਰਦ ਨਾਸ਼ਕ ਬੇਹੋਸ਼
ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੰਘਾਂਦੇ ਹਨ । ਖੁਰਾਕ ਦਸ ਤੋਂ ੩੦ ਬ੍ਰਿਦ
ਤਕ (ਜ਼ਹਰ) ॥

੭੮ ਕਲੋਰਾਈਡ ਐਫ ਐਮੋਨੀਆ । ਗੁਨ ਪਾਚਨ
ਮੁੜਕਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੩ ਤੋਂ ਦਸ ਗ੍ਰੈਨ ਤਕ
ਮਿਕਚਰ ਫੱਕੀ ॥

੭੯ ਕਲੋਰੋਡੀਨ । ਗੁਣ ਹੈਜੇ ਕੈ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਪਾਚਨ।
ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਤੋਂ ੧੦ ਬ੍ਰਿਦ ਤਕ (ਜ਼ਹਰ ਹੈ) ॥

੮੦ ਕੰਫੋਰੋਡੀਨ । ਗੁਨ ਹੈਜੇ ਨੂੰ ਕੈ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ
ਪਾਚਨ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਬ੍ਰਿਦ ਤੋਂ ਤਕ ਜ਼ਹਰ ਹੈ ॥

੮੧ ਕਾਈਨੋ । ਗੁਨ ਕਾਬਜ਼ ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ
ਖੁਸ਼ਕ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਤੋਂ ੩੦ ਗਰੇਨ ਤਕ ਸ਼ਕਰ ਵਿਚ।

੮੨ ਐਸਿਡ ਸਲਫਯੂਰਕਾ ਗੁਣ ਤੇਜ਼ਾਬ ਹੈ ਪਾਚਨ

ਫਾਸਟਕ । ਖੁਰਾਕ ਇਕਤੋਂ ੨ ਬੂੰਦ ਤਕ ਰੀਧਕ ਦਾ
ਤੇਜ਼ਾਬ ॥

੮੩ ਐਸਿਡ ਕਾਲਬਾਨਿਕ ਬਦਬੋਨਾਸ਼ਕ ਫਾਸਟਕ ।
ਖੁਰਾਕ ਜਿਸ ਲਈ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਯਥਾ ਯੋਗ ॥

੮੪ ਐਸਡ ਬੋਰਕ । ਗੁਨ ਜਖਮਾਂ ਤੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ
ਯਥਾ ਯੋਗ ॥

੮੫ ਐਸਿਡ ਐਸੇਟਿਕ । ਗੁਨ ਸਿਰਕੇ ਦਾ ਸਤ ਹੈ
੧੦ ਤੋਂ ੨੦ ਬੂੰਦ ਤਕ

੮੬ ਐਸਿਡ ਟਾਨਿਕ । ਗੁਣ ਕਾਬਜ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੬
ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ (ਮਾਜੂ ਦਾ ਸਤ)

੮੭ ਗਾਲਜ਼ । ਗੁਨ ਕਾਬਜ ਮਾਜੂਫਲ ਖੁਰਾਕ ੫
ਤੋਂ ੧੫ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ

੮੮ ਗੈਲਕ ਐਸਡ । ਗੁਨ ਖੂਨ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਕਾਬਜ ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਤੋਂ ੧੦ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ

੮੯ ਗਿਲਸ਼ੀਨ । ਗੁਣ ਮੂੰਹ ਦੇ ਛਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ
ਹੈ । ਥਾਂ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਖਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂਵਿਚ ਵਰਤ
ਦੇ ਹਨ । ਖੁਰਾਕ ਇਕ ਤੋਂ ਦੋ ਤਰਾਮ ਮਿਕਸਚਰ ।

੯੦ ਗਮ ਐਕਾਸੀਆ । ਲੇਸ ਲੁਆਬਦਾਰ । ਖੁਰਾਕ
੧ ਤੋਂ ਦਸ ਗ੍ਰੀਨ ਤਕ ਹੈ ।

੯੧ ਟਿੰਕਚਰ ਐਕੋਨਾਈਟ । ਗੁਨ ਮੁਨੱਸ਼ੀ ਹੈ ।

ਖੁਰਾਕ ੫ ਬੂੰਦ ਤਕ ॥

੯੨ ਟਿੰਕਚਰ ਜਿੰਜਰ । ਗੁਨ ਹਾਜਮਾ ਗਰਮ ਦਸ
ਤੋਂ ੩੦ ਬੂੰਦ ਤਕ ਸੁੰਢ ਦਾ ਸਤ ।

੯੩ ਟਿੰਕਚਰ ਸਟੀਲ । ਗੁਨ ਤਾਕਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ
ਲਹੂਖੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੩੦ ਬੂੰਦ ਤਕ ਫੈਲਾਦ
ਦਾ ਅਰਕ ।

੯੪ ਟਿੰਕਚਰ ਓਪੀਅਮ । ਗੁਨ ਮੁਨੱਸ਼ੀ ਨਸ਼ਾਦੇਨ
ਵਾਲਾ ਜ਼ੈਹਰ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੧੦ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ੨੦ ਤਕ ।

੯੫ ਟਿੰਕਚਰ ਕੈਂਫਰਗੁਣ ਖਾਂਸੀ ਜੁਕਾਮ ਆਦਿਕ
ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ ਖੁਰਾਕ ੨੦ ਬੂੰਦ ਤਕ ॥

੯੬ ਟਿੰਕਚਰ ਬਿਲਾਡੋਨਾ । ਗੁਣ ਨਸ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।
ਕੁੜਲਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਲੇਪ ਕਰਦੇ ਹਨ
ਦਸ ਬੂੰਦ ।

੯੭ ਟਿੰਕਚਰ ਕਨੈਬਸਇੰਡੀਕਾ । ਗੁਣ ਨਸ਼ਾ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ਦੋ ਤੋਂ ਦਸ ਬੂੰਦ ਤਕ
ਭੋਗ ਦਾ ਅਰਕ ।

੯੮ ਟਿੰਕਚਰ ਆਯੋਡੀਨ । ਜ਼ਹਰ ਹੈ ਬਾਹਰ ਦਰਦ
ਅਰ ਸੋਜ ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਲੇਪ ਕਰੋ ॥

੯੯ ਟਿੰਕਚਰ ਕਾਈਨੋ । ਗੁਣ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ ਖੁਰਾਕ
੨੦ ਬੂੰਦ ॥

੧੦੦ ਟਿੰਕਚਰ ਕੈਟੀ ਕਿਯੂ । ਗੁਣ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ
ਖੁਰਾਕ ਵੀਹ ਬੂੰਦ ।

(੧੯੯)

੧੦੧ ਡੂਵਰਸ ਪੈਡਰ । ਗੁਣ ਕਾਬਜ ਕਫ ਹਰਤਾ
ਕੈ ਆਵਰ ਜਹਰ ਹੈ । ਖੁਰਾਕ ੪ ਗ੍ਰੈਨ ।

੧੦੨ ਸਿਡਲਿਟਜਪੈਡਰ । ਗੁਣ ਹਾਜਮ ਹਲਕਾ
ਮੁਸਹਲ । ਖੁਰਾਕ ਜੈਸੀ ਮੁਨਾਸਬ ਹੋਵੇ ॥

੧੦੩ ਪੈਡਰ ਐਫ ਰੂਬਰਬ ਕੰਪੋਂਡ । ਗੁਣ ਦਸ-
ਤਾਵਰ । ਖੁਰਾਕ ੨੦ ਗ੍ਰੈਨ ਤਕ ॥

੧੦੪ ਪੈਡਰ ਐਫ ਰੂਬਰਬ ਕੰਪੋਂਡ ਗੁਣ ਦਸਤਾ
ਵਰ । ਖੁਰਾਕ ੧ ਡਰਾਮ ॥

—:ਸਮਾਪਤ:—

ਅਗੇ ਯੂਨਾਨੀ ਚਕਿਤਸਾ ਭੰਡਾਰ ਤਿੱਬ ਅਕਬਰੀ
ਵੇਖੋ ਦੋਵੇਂ ਭਾਗ ਮੁਲ ੫)

ਤਿੱਬ ਅਕਬਰੀ

ਸੱਜਨ ਜੀ ਉਪਰਲੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂਵੇਰ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਭਾ: ੧ ਹਨਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਦ ਤਰਨਤਾਰਨ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਵੀ ਫੈਦਾ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਯੂਨਾਨੀ ਚਕਿਤਸਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਭੇਦ, ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਖਾਲੇ ਇਲਾਜ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਖਾਲੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਵਰਨਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਮਾਮੂਲੀ ਅੱਖਰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਬੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਰ ਬੜੇ ਮੋਟੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋ ਮਦਾਰ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਹੈ। ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦਾਰੁਲਸਫਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ੨ ਆਸ਼ਾ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਜਾਨੋਂ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਗ੍ਰੰਥਨਹੀਂ ਛਪਿਆ ਵੈਦ ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅਦੁਤੀ ਜਾਨਕੇ ਇਸਦੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵੈਦਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਭਾਗ ਪੂਰੀ ਪੁਸਤਕ ੫) ਏਸਦੇ ਸਫੇ ਵੱਡੇ ੮੦੦ ਦੇ ਕ੍ਰੀਬ ਹਨ।

ਮਿਲਨ ਦਾਪਤਾ—ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਤਸਰ

ਸੁਆਦਲਾ ਅਤੇ ਮਨ ਮੋਹਨ ਨਾਵਲ ਛਪ ਗਿਆ ਹੁਣ ਹੋਰ
ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ !

ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ

[ਪੈਹਲੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਚੱਵੀ ਹਿੱਸੇ ਸੰਭਤ ਪੂਰਾ ਪੁਸਤਕ ਛਪਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਗਿਆ]

ਏਹ ਅਭਯੰਤ ਦਿਲ ਖਿੰਚਵਾਂ ਨਾਵਲ ਇਕ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਧੀਆ
ਨਾਵਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾ ਹੈ ਤੇ ਤਮਾਮ ਨਾਵਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦਾ
ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਰਦੂ, ਨਾਗਰੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ, ਮਰਹੱਟੀ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ
ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਅਨੇਕਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਤਰੀਫ ਕਰ
ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਰੂਰੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਛਾਪੋ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ
ਕਲਮ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦ ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਾਂ:-

ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਬਿਤਾ ਦਿੱਤੀ।

ਏਸਦੇ ਇੱਕ ੨ ਅੰਖਰ ਵਿੱਚ ਓਹ ਸੁਆਦ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ
ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ—ਬੀਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹਾਲ

ਅਤੇ ਅੱਧਾਰਾਂ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਅਕਲ ਚਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਤਬ।

ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ,
ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਚਕਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲ ਬੜੇ ਹੀ ਮਨ ਮੋਹਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖੇ
ਗਏ ਹਨ, ਏਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਿਆਂ ਅਜੇਹਾ ਸੁਆਦ ਤੇ ਅਨੰਦ ਆਂਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਖਜ਼ਾਲ ਭੁੱਲਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਛਕਨ ਤੱਕ ਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ,
ਬਿਹੋ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਮੁਕਾਕੇ ਉਠੀਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਕਲ ਬੜੀ
ਵਧਦੀ ਹੈ। ਏਸਦੀ ਪੂਰੀ ਉਪਮਾਂ ਤਾਂ ਕਈ ਸਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸੱਕਦੀ,
ਕੇਵਲ ਏਨਾਂ ਹੀ ਲਿਖਣਾ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਏਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੁਹਾਡਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਨਾਂ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਕਿਮਤ ਹਰ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ॥) ਪੈਹਲੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ
ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ ਤੇ ਬੀਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਦੇ
੨੪ ਹਿੱਸੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ ਸੰਭਤ ਹੈ ਤੇ ਮੁਲ ਵੀ ਫੀ ਹਿੱਸਾ ॥) ਹੈ,
ਤਾਂ ਤੇ ਜਲਦੀ ਮੰਗਾਵੋ।

ਪਤਾ—ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

Namk shaw

B-0474

